

#PlekVrij

**Particuliere opvang van
Oekraïense vluchtelingen
in België**

Particuliere opvang van Oekraïense vluchtelingen in België

Mieke Schrooten, Jan Claeys, Pascal Debruyne, Harm Deleu, Dirk Geldof, Nele Gulinck,
Gianni Loosveldt, Wim Peersman, Kaat Van Acker, Sylvie Van Dam

December 2022

Colofon

Onderzoeksteam	Mieke Schrooten, Jan Claeys, Pascal Debruyne, Harm Deleu, Dirk Geldof, Nele Gulinck, Gianni Loosveldt, Wim Peersman, Kaat Van Acker en Sylvie Van Dam Onderzoekscentrum Sociaal Werk (hogeschool Odisee) Kenniscentrum Gezinswetenschappen (hogeschool Odisee)
Vormgeving	Wim Pauwels
Contact	Odisee – Onderzoekscentrum Sociaal Werk Warmoesberg 26, 1000 Brussel 02-609 81 92 www.odisee.be/onderzoekscentrum-sociaal-werk Odisee – Kenniscentrum Gezinswetenschappen Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek 02-240 68 40 www.kcgezinswetenschappen.be
Referentie	Schrooten, M., Claeys, J., Debruyne, P., Deleu, H., Geldof, D., Gulinck, N., Loosveldt, G., Peersman, W., Van Acker, K. & Van Dam, S. (2022). <i>#PlekVrij. Particuliere opvang van Oekraïense vluchtelingen in België</i> . Brussel: Onderzoekscentrum Sociaal Werk & Kenniscentrum Gezinswetenschappen (hogeschool Odisee).
Depotnummer	D/2022/8289/2
ISBN	9789082120264

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Dankwoord	5
Samenvatting	6
Résumé	10
Summary	14
резюме	18
Итоги руководства	23
1 Introductie	29
2 Gehanteerde methode	32
3 Wie zijn de gastgezinnen en wat drijft hen?	35
3.1 Het profiel van de gastgezinnen	35
3.2 Motivaties voor gastopvang	41
4 Wat houdt gastopvang in?	46
4.1 Het profiel van de opgevangen vluchtelingen	46
4.2 De weg naar het gastgezin	49
4.3 Start en duur van de gastopvang	50
4.4 Ervaringen met het samenleven	53
4.5 Geboden ondersteuning door de gastgezinnen	55
4.6 Kostenvergoeding	56

5	Ondersteuningsnoden en bronnen van steun	58
5.1	De ondersteuningsbehoeften van gastgezinnen	58
5.2	Steunbronnen voor gastgezinnen	62
5.3	Om welke steun gaat het?	66
5.4	Beantwoorden deze steunbronnen de ervaren noden?	67
5.5	De ondersteuningsbehoeften van gasten	69
6	Hoe beoordelen gastgezinnen zelf hun ervaring?	71
6.1	Gastopvang: een overwegend positieve ervaring	71
6.2	Een positief verhaal, maar met grenzen	74
6.3	Waar de opvang stopte	78
6.4	Engagementen in de nabije toekomst	79
7	Naar een duurzaam ondersteuningskader voor gastgezinnen	82
7.1	Enkele kernbevindingen	83
7.2	Lessen uit omringende landen.	84
7.3	Nood aan een kader voor een duurzaam particulier opvangmodel	85
7.4	De opvang van Oekraïense vluchtelingen: een blik op morgen	89
7.5	Aanbevelingen voor verder onderzoek	90
	Overzicht van figuren en tabellen	91
	Literatuur	93

Dankwoord

Heel wat mensen hebben bijgedragen aan dit rapport. We willen hen daarvoor oprecht bedanken.

Dank aan iedereen die input en feedback gaf bij de ontwikkeling van de survey die de basis vormt van dit onderzoek. Jullie inbreng was bijzonder waardevol.

Dank aan collega's Kathleen Emmery, Katja Fournier en Tanja Nuelant voor jullie betrokkenheid bij het vormgeven van dit onderzoek.

Bedankt Iryna Kutova, Oksana Onyshchenko, Yevheniia Onyshchenko, Julie Reniers en Nadia Rogatska voor de Oekraïense en Russische vertalingen van de survey, de update die we deelden met deelnemers aan het onderzoek en de samenvatting van dit rapport.

Dank aan iedereen die mee de survey verspreid heeft. Het is mede dankzij jullie dat we veel gastgezinnen hebben kunnen bereiken.

Dank aan collega Wim Pauwels voor het lay-outen van dit rapport.

Dank, merci, thank you, Дякую тобі, мерси aan iedereen die de bevraging invulde. Bedankt om jullie ervaringen met ons te delen. En niet in het minst: bedankt voor jullie engagement. We hopen dat dit rapport kan bijdragen aan een betere opvang van vluchtelingen en een betere ondersteuning van gastgezinnen.

Samenvatting

Wat is de aanleiding?

Sinds de inval op 24 februari 2022 van Rusland in buurland Oekraïne zijn meer dan 7.892.000 Oekraïners hun land ontvlucht naar Europese landen. Ruim 60.000 onder hen kwamen naar België, en verkregen automatisch een tijdelijke beschermingsstatus als “ontheemde”. Op 28 februari 2022 lanceerde de toenmalige staatssecretaris voor Asiel en Migratie Sammy Mahdi de campagne #PlekVrij / #PlaceDispo, met de oproep om Oekraïense vluchtelingen thuis onderdak te bieden. Burgers boden op korte tijd meer dan 22.000 plaatsen aan. Hoeveel gastgezinnen sindsdien effectief opvang hebben geboden aan Oekraïners, is moeilijk in te schatten.

Wat hebben we onderzocht?

De bereidheid van gastgezinnen om hun woning open te stellen was en is nog steeds cruciaal in de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Toch is er tot vandaag nog weinig zicht op wie deze gastgezinnen zijn en wat hen motiveerde om mensen op te vangen. Hoe verloopt het samenleven? Welke andere steun – naast huisvesting – bieden gastgezinnen aan de mensen die ze opvangen? Welke noden ervaren gastgezinnen en hun gasten? En in welke mate worden of voelen ze zich hierin ondersteund?

Hoe is dit onderzoek gebeurd?

Dit rapport beschrijft de bevindingen van een gezamenlijk onderzoek van het [Onderzoekscentrum Sociaal Werk](#) en het [Kenniscentrum Gezinswetenschappen](#) van hogeschool Odisee, waarin deze vragen centraal stonden. We bevroegen gastgezinnen met een online survey tussen 14 juni en 18 augustus 2022, in het Nederlands, Frans, Engels, Oekraïens en Russisch. Liefst 742 mensen vulden de survey (gedeeltelijk) in. Dit rapport is gebaseerd op de 653 respondenten die al effectief Oekraïners hadden opgevangen of dat nog steeds deden op het moment van de bevraging.

Wie zijn nu de gastgezinnen?

Gastgezinnen hebben duidelijk levenservaring: meer dan vier op vijf van de respondenten is ouder dan 40, meer dan de helft is ouder dan 50, en een kwart ouder dan 60. De meerderheid woont samen met een partner en kinderen (47%) of enkel met een partner (28,6%). De gastgezinnen in de survey zijn overwegend hooggeschoold: liefst 80,4% van de respondenten heeft een diploma hoger onderwijs. Financieel geeft vier op vijf van de gastgezinnen in de survey aan dat ze eerder gemakkelijk tot zeer gemakkelijk rondkomen met het nettogezinsinkomen. Meer dan 90% van de respondenten heeft de Belgische nationaliteit. Oekraïense gastgezinnen die landgenoten opvangen werden mogelijk minder bereikt met de online survey.

Wat zijn beweegredenen om Oekraïense gezinnen op te vangen?

Er speelt een brede waaier aan complementaire motivaties. De belangrijkste reden waarom deelnemers gastopvang verleenden, is omdat ze het aanvoelen als “een morele plicht”. Andere belangrijke redenen zijn “omdat de maatschappij te weinig doet”, “omdat de overheid heeft opgeroepen tot hulp”, omdat men “zich verbonden voelt met Oekraïners”, omdat men zich door te helpen beter voelt over zichzelf of omdat men nieuwe dingen wil leren door ervaringen uit eerste hand.

Wie zijn de mensen die opgevangen worden door de gastgezinnen?

Via de respondenten hebben we demografische gegevens over 1.895 ontheemden die op dat moment bij hen verbleven of hadden verbleven. De meeste gezinnen boden opvang aan twee of drie personen. 39% van de opgevangen personen in de gastgezinnen in de survey is 18 jaar of jonger. 34% zijn mannen, 66% vrouwen.

Twee derde van de gasten was minder dan een week in België voordat ze bij hun gastgezin terecht kwamen. Na aankomst in België vond 60% meteen een plek bij het huidige gastgezin. Voor drie op vier deelnemers aan het onderzoek startte de gastopvang al in maart of april 2022, de beginperiode van #PlekVrij. De weg naar het gastgezin verliep voornamelijk via de gemeente, het OCMW en/of via #PlekVrij. Eén vijfde vond een gastgezin via persoonlijke contacten zoals vrienden of kennissen.

De meeste gastgezinnen (65,7%) hadden vooraf geen duidelijk idee hoe lang zij hun huis wilden openstellen voor Oekraïners. Bij drie vijfde van de gezinnen waar de opvang reeds ophield, duurde de gastopvang minder dan vier maanden.

Waar werden Oekraïners opgevangen?

Bijna negen op de tien respondenten organiseerde de opvang in de eigen woning. In de meeste gevallen deelden mensen de ruimtes in hun eigen woning, zoals badkamer, keuken of woonkamer. Soms ging dit om een afgescheiden woonunit. Iets meer dan 10% ving Oekraïense vluchtelingen op in een tweede verblijf of in een leegstaande woning.

Hoe leven mensen samen?

De meerderheid van de gastgezinnen maakte afspraken met hun gasten rond het samenleven. Dat gaat het meest over de huissleutel, waar vier op vijf (80,4%) afspraken rond maakte. Ongeveer de helft van de gezinnen had ook afspraken rond financiële bijdragen (51,7%) en privacy (51,1%), rond het meehelpen in het huishouden (44,6%) en rond de ondersteuning die het gastgezin biedt aan de vluchtelingen (40,2%).

Welke steun bieden gastgezinnen?

Het onderzoek toont duidelijk dat gastgezinnen véél meer doen dan een kamer of een onderdak aanbieden. Gastgezinnen ondersteunen op tal van manieren. Administratieve hulp is de meest geboden ondersteuning, bij liefst 86,6% van de respondenten. Veel steun is praktisch van aard, zoals toeleiden naar medische hulp (69,4%), onderwijs (68,6%) of vrije tijd (60,2%). Meer dan acht op tien respondenten bood ook een luisterend oor en/of emotionele steun.

Hoe zit het financieel?

Eén op twee respondenten ontvangt een financiële vergoeding voor het huisvesten van Oekraïense ontheemden. De meesten ontvangen die van het OCMW of de gemeente (56,6%) en/of van de vluchtelingen zelf (42,4%).

Welke behoefte aan ondersteuning ervaren gastgezinnen?

Gastgezinnen ervaren heel wat nood aan ondersteuning. Het vaakst hebben ze nood aan een overzicht van de beschikbare hulp (70,6%), aan ondersteuning bij het zoeken naar een duurzame woonoplossing voor hun gasten (66,7%), bij het zoeken naar werk voor hun gasten (63,2%), aan administratieve ondersteuning (63%) of aan een overzicht van alle zaken die in orde gebracht moeten worden door/voor de mensen die ze opvangen (61,7%). Maar ook op andere vlakken zijn de ondersteuningsnoden van gastgezinnen groot.

Waar vonden gastgezinnen steun? Bij wie konden ze terecht?

Het eigen gezin is cruciaal: liefst driekwart van de respondenten vindt steun bij hun partner of het eigen gezin (74,4%). Een tweede belangrijke bron van steun is het OCMW (60,1%). Bijna vier op vijf de gastgezinnen omschrijven hun ervaring met het OCMW als positief. In mindere mate vonden gastgezinnen ook steun bij andere familieleden of bij de gemeente (respectievelijk 37,8% en 37,4%), bij burens (25,3%), bij andere gastgezinnen (11,5%) of bij vrijwilligers, burgerinitiatieven of sociale organisaties. 7,5% gaf aan van niemand steun gekregen te hebben. Meer dan vier op tien respondenten voelen zich onvoldoende ondersteund.

Hoe kijken gastgezinnen naar hun opvang?

Meer dan vier op vijf van de mensen in onze bevraging beschouwen hun ervaring als gastgezin van Oekraïense vluchtelingen als “eerder positief” tot “zeer positief”. Waar de opvang al afgerond was, waren nog twee op drie (66%) positief. De belangrijkste factor was echter of de gemaakte afspraken werden nageleefd. Bij respondenten die aangaven dat de afspraken werden nageleefd, is het waarschijnlijker dat zij positief zijn over hun opvangervaring. Tegelijk was de kans groter dat mensen de gastopvang positief beoordeelden indien ze vonden dat ze voldoende ondersteund werden in hun noden.

De meerderheid van de respondenten waar de opvang nog liep (61,9%), was "wel" of "heel gemotiveerd" om de opvang van hun huidige gasten nog verder te zetten, ook nog na de overeengekomen verblijfsduur.

Dit overwegend positieve verhaal verdient ook nuancering. 16,5% van de deelnemers beschouwde de opvangervaring als eerder negatief of zelfs zeer negatief. Waar de gastopvang reeds afgerond was, ging dit zelfs om 34%. Meer dan vier op tien erkennen met gastopvang te veel verantwoordelijkheid te hebben opgenomen en slaagt er niet in genoeg tijd aan zichzelf en het eigen gezin te besteden.

Wat brengt de toekomst?

(Hoe) kan particuliere gastopvang worden verduurzaamd en structureel verankerd in het beleid en de regelgeving rond opvang en begeleiding, zonder dat de overheden hun verantwoordelijkheid doorschuiven naar burgers en gezinnen?

Een duurzaam beroep op gastgezinnen vereist een voorafgaande screening van gastgezinnen, een betere matching, sterkere ondersteuning van gastgezinnen en duidelijke garanties over de duurtijd dat gastgezinnen voor opvang zorgen. Opvang in gastgezinnen vereist dus een duidelijke inbedding in een ruimer en door de overheden gecoördineerd opvangbeleid, met garanties dat mensen vlot kunnen doorstromen uit gastgezinnen naar de reguliere woonmarkt wanneer een gastgezin het engagement wil afronden. Daarom wijst dit onderzoek – opnieuw – op de dringende nood aan een flankerend woonbeleid in de gewesten. Er is geen perspectief voor gastgezinnen, noch voor gasten, als er geen duurzame woonoplossing in het vooruitzicht kan worden gesteld.

Zolang de oorlog voortduurt, zal er voor vele Oekraïense gezinnen een nood aan opvang blijven. Het ziet er dan ook naar uit dat de periode van tijdelijke bescherming van Oekraïense vluchtelingen onder de Ontheemdenrichtlijn na maart 2023 verlengd zal moeten worden. Dit maakt het voor alle opvanglanden, en dus ook voor België, noodzakelijk om zich voor te bereiden op een mogelijk langer verblijf van Oekraïense ontheemden, en voor een deel van de vluchtelingen misschien zelfs op een definitief verblijf.

De huidige opvangcrisis voor Oekraïense vluchtelingen, én voor andere verzoekers om internationale bescherming, maakt het noodzakelijk om te zoeken naar innovatieve antwoorden op de opvangnoden van vluchtelingen, en op de opvangverplichtingen die de overheden in België hebben. Een beroep op gastgezinnen kan – mits een sterkere en structurele ondersteuning – een onderdeel zijn van een opvang- en asielbeleid dat op een meer humane en duurzame wijze vluchtelingen kan opvangen.

10 december 2022

Résumé

Qu'est-ce qui a motivé l'enquête?

Plus de 7 892 000 Ukrainiens ont fui leur pays vers des pays européens depuis que la Russie a envahi l'Ukraine voisine le 24 février 2022. Plus de 60 000 d'entre eux sont venus en Belgique, obtenant automatiquement un statut de protection temporaire. Le 28 février 2022, Sammy Mahdi, alors secrétaire d'État à l'Asile et la Migration, a lancé la campagne #PlaceDispo / #PlekVrij, appelant les citoyens à offrir aux réfugiés ukrainiens un abri chez eux. Son appel a été répondu en masse : en peu de temps, les gens ont offert plus de 22 000 abris. Il est difficile d'estimer combien de familles d'accueil ont effectivement offert un abri aux Ukrainiens depuis lors.

Qu'avons-nous examiné?

La volonté des familles d'accueil d'ouvrir leur maison était, et reste à ce jour, cruciale dans l'accueil des réfugiés ukrainiens. Pourtant, jusqu'à aujourd'hui, nous savons peu de choses sur l'identité de ces familles d'accueil et sur ce qui les motive à accueillir des personnes. Comment vivent-ils ensemble? Quel autre soutien – outre le logement – les familles d'accueil offrent-elles aux personnes qu'elles accueillent? Quels sont les besoins des familles d'accueil et de leurs hôtes? Et dans quelle mesure reçoivent-ils ou se sentent-ils soutenus dans ces démarches?

Comment cette recherche a-t-elle été menée?

Ce rapport décrit les résultats d'une étude conjointe du Centre d'Etude des sciences sociales appliquées et du Centre d'Etude sur les familles de la Haute École Odisee, qui s'est penchée sur ces questions. Nous avons interrogé les familles d'accueil au moyen d'une enquête en ligne entre le 14 juin et le 18 août 2022, en français, néerlandais, anglais, ukrainien et russe. Pas moins de 742 personnes ont répondu à l'enquête (en partie). Ce rapport est basé sur les 653 personnes interrogées qui avaient déjà accueilli effectivement des Ukrainiens ou étaient encore en train de le faire au moment de l'enquête.

Qui sont les familles d'accueil?

L'âge moyen des répondants est de 53 ans. Plus de quatre répondants sur cinq ont plus de 40 ans, plus de la moitié ont plus de 50 ans et un quart ont plus de 60 ans. La majorité vit avec un partenaire et des enfants (47%) ou seulement avec un partenaire (28,6%). Les familles d'accueil interrogées dans le cadre de l'enquête ont pour la plupart un niveau d'éducation élevé : pas moins de 80,4% des répondants ont un diplôme de l'enseignement supérieur. Sur le plan financier, quatre familles d'accueil sur cinq indiquent qu'ils s'en sortent avec leur revenu familial net assez facilement ou très facilement. Plus de 90% des répondants ont la nationalité belge. Les familles d'accueil ukrainiennes accueillant des compatriotes ont peut-être été moins touchées par l'enquête en ligne.

Quelles sont les motivations pour accueillir des réfugiés ukrainiennes?

Un large éventail de motivations complémentaires entre en jeu. La raison principale pour laquelle les participants ont fourni des soins d'accueil est qu'ils estiment que c'est "un devoir moral". Parmi les autres raisons importantes, citons "parce que la société n'en fait pas assez", "parce que le gouvernement a demandé de l'aide", parce que "l'on se sent lié aux Ukrainiens", parce que le fait d'aider permet de se sentir mieux dans sa peau ou parce que l'on veut apprendre de nouvelles choses par expériences directes.

Qui sont les personnes accueillies par les familles d'accueil?

Grâce aux répondants, nous disposons de données démographiques sur 1 895 personnes déplacées qui étaient ou avaient été hébergées chez eux. La plupart des familles d'accueil offraient un hébergement à deux ou trois personnes. 39% des personnes accueillies par les familles d'accueil dans l'enquête ont 18 ans ou moins. 34% sont des hommes, 66% des femmes.

Deux tiers des invités étaient en Belgique depuis moins d'une semaine avant de rejoindre leur famille d'accueil. Après leur arrivée en Belgique, 60% ont immédiatement trouvé une place dans leur famille d'accueil actuelle. Pour trois participants à l'enquête sur quatre, la prise en charge par la famille d'accueil a commencé dès mars ou avril 2022, période initiale de #PlaceDispo. Le chemin vers la famille d'accueil passait principalement par la municipalité, le CPAS et/ou par #PlaceDispo. Un cinquième a trouvé une famille d'accueil grâce à des contacts personnels tels que des amis ou des connaissances.

La plupart des familles d'accueil (65,7%) n'avaient aucune idée précise et préalable de la durée pendant laquelle elles comptaient ouvrir leur maison aux Ukrainiens. Pour trois cinquièmes des familles où l'accueil était déjà terminé, la période d'accueil a duré moins de quatre mois.

Où les Ukrainiens étaient-ils accueillis?

Près de neuf répondants sur dix ont organisé un abri dans leur propre maison. Dans la plupart des cas, les personnes partageaient des espaces dans leur propre maison, comme la salle de bain, la cuisine ou le salon. Parfois, cela impliquait une unité d'habitation séparée. Un peu plus de 10% ont hébergé des réfugiés ukrainiens dans une résidence secondaire ou dans une maison vacante.

Comment les gens vivent-ils ensemble?

La majorité des familles d'accueil ont conclu des accords avec leurs hôtes concernant la cohabitation. Il s'agit surtout de la clé de maison, pour laquelle quatre personnes sur cinq (80,4%) ont conclu des accords. Environ la moitié des familles ont également conclu des accords concernant les contributions financières (51,7%) et la vie privée (51,1%), l'aide au sein du foyer (44,6%) et le soutien que la famille d'accueil offre aux réfugiés (40,2%).

Quel soutien les familles d'accueil fournissent-elles?

L'enquête montre clairement que les familles d'accueil font bien plus qu'offrir une chambre ou un toit. Les familles d'accueil apportent leur soutien de nombreuses manières. L'aide administrative est le soutien le plus fréquemment proposé, chez pas moins de 86,6% des répondants. Une grande partie du soutien est de nature pratique, comme l'orientation vers une aide médicale (69,4%), l'éducation (68,6%) ou les loisirs (60,2%). Plus de huit répondants sur dix ont également offert une oreille attentive et/ou un soutien émotionnel.

Et sur le plan financier?

Un répondant sur deux reçoit une compensation financière pour le logement des personnes déplacés ukrainiens. La plupart le reçoivent du CPAS ou de la municipalité (56,6%), et/ou des réfugiés eux-mêmes (42,4%).

Quels sont les besoins de soutien des familles d'accueil?

Les familles d'accueil ont un grand besoin de soutien. Le plus souvent, ils ont besoin d'un aperçu des aides disponibles (70,6%), d'un soutien pour trouver une solution de logement durable pour leurs hôtes (66,7%), d'une recherche d'emploi pour leurs hôtes (63,2%), d'un soutien administratif (63%) ou d'un aperçu de toutes les choses qui doivent être prises en charge par/pour les personnes qu'ils accueillent (61,7%). Mais les besoins de soutien des familles d'accueil sont également élevés dans d'autres domaines.

Où les familles d'accueil ont-elles trouvé du soutien? Vers qui pouvaient-elles se tourner?

Leur propre famille est cruciale: pas moins de trois quarts des répondants ont trouvé un soutien auprès de leur partenaire ou de leur propre famille (74,4%). Une deuxième source de soutien importante est le CPAS (60,1%). Près de quatre familles d'accueil sur cinq ont décrit leur expérience avec le CPAS comme étant positive. Dans une moindre mesure, les familles d'accueil ont également trouvé un soutien auprès d'autres membres de la famille ou de la municipalité (respectivement 37,8% et 37,4%), auprès de voisins (25,3%), auprès d'autres familles d'accueil (11,5%) ou auprès de bénévoles, d'initiatives civiques ou d'organisations sociales. 7,5% ont déclaré n'avoir reçu aucun soutien de qui que ce soit. Plus de quatre répondants sur dix se sentent insuffisamment soutenus.

Comment les familles d'accueil perçoivent-elles leur accueil?

Plus de quatre personnes sur cinq interrogées dans le cadre de notre enquête considèrent que leur expérience en tant que famille d'accueil de réfugiés ukrainiens est "plutôt positive" ou "très positive". Dans les cas où l'accueil avait déjà été effectué, deux sur trois (66%) étaient encore positifs. Cependant, le facteur le plus important était de savoir si les accords conclus étaient respectés. Plus les répondants indiquent que ces accords ont été respectés, plus la satisfaction de l'expérience d'accueil est élevée. En même temps, les gens étaient plus susceptibles d'évaluer positivement les soins

d'accueil s'ils avaient le sentiment d'être soutenues de manière adéquate dans leurs besoins. La majorité des répondants où l'accueil était en cours (61,9%) étaient "plutôt bien" ou "très motivés" pour continuer l'accueil de leurs hôtes actuels, même après la durée de séjour convenue.

Cette histoire majoritairement positive mérite également d'être nuancée. 16,5% des participants ont considéré l'expérience d'accueil comme plutôt négative, voire très négative. Dans les cas où l'hébergement avait déjà été effectué, ce pourcentage atteignait 34%. Plus de quatre personnes sur dix reconnaissent avoir assumé trop de responsabilités et ne pas consacrer suffisamment de temps à eux-mêmes et à leur propre famille.

Que nous réserve l'avenir?

Est-il possible d'assurer la pérennité des services d'accueil privés et de les intégrer structurellement dans la politique et la réglementation, sans que les gouvernements ne se déchargent de leur responsabilité sur les citoyens et les familles?

Un recours durable aux familles d'accueil exige une sélection préalable des familles d'accueil, un meilleur jumelage, un soutien accru aux familles d'accueil et des garanties claires quant à la durée de la prise en charge par les familles d'accueil. L'accueil dans des familles d'accueil nécessite donc un ancrage clair dans une politique d'accueil plus large et coordonnée par le gouvernement, avec des garanties que les personnes puissent passer sans heurts des familles d'accueil au marché du logement ordinaire lorsqu'une famille d'accueil souhaite mettre fin à son engagement. C'est pourquoi cette enquête souligne – une fois de plus – le besoin urgent de politiques d'accompagnement du logement dans les régions. Il n'y a aucune perspective pour les familles d'accueil, ni pour les hôtes, si aucune solution de logement durable ne peut être proposée en perspective.

Tant que la guerre durera, de nombreuses familles ukrainiennes auront besoin d'un abri. Il semble donc que la période de protection temporaire des réfugiés ukrainiens au titre de la directive sur les personnes déplacées devra être prolongée au-delà de mars 2023. Il est donc nécessaire que tous les pays d'accueil, y compris la Belgique, se préparent à un éventuel séjour plus long des personnes déplacées ukrainiennes, et pour une partie des réfugiés peut-être même à un séjour permanent.

La crise actuelle de l'accueil des réfugiés ukrainiens, ainsi que des autres demandeurs de protection internationale, rend nécessaire la recherche de réponses innovantes aux besoins d'accueil des réfugiés et aux obligations d'accueil qui incombent au gouvernement belge. Le recours aux familles d'accueil – moyennant un soutien plus fort et structurel – peut faire partie d'une politique d'accueil et d'asile permettant d'héberger les réfugiés de manière plus humaine et durable.

10 décembre 2022

Summary

What prompted this study?

Since Russia invaded neighbouring Ukraine on 24 February 2022, more than 7,892,000 Ukrainians have fled their country to European countries. Over 60,000 of them came to Belgium, automatically obtaining temporary protection status as 'displaced persons'. On 28 February 2022, then-Secretary of State for Asylum and Migration Sammy Mahdi launched the #FreeSpot / #PlekVrij / #PlaceDispo campaign, calling on citizens to host Ukrainian refugees at home. Citizens offered more than 22,000 places in a short time. How many host families have actually provided shelter to Ukrainians since then is difficult to estimate.

What did we study?

The willingness of host families to open their homes was and still is crucial for hosting refugees. Yet to this day, there is still little understanding of who these host families are and what motivated them to accommodate people. How does living together work? What other support – besides housing – do host families provide to the people they host? What needs do host families and their guests experience? And to what extent are they supported in this or do they feel as such?

How did this research take place?

This report describes the findings of a joint study by the [Social Work Research Centre](#) and the [Centre for Family Studies](#) of Odisee University of Applied Sciences, which focused on these questions. Between 14 June and 18 August, we surveyed host families with an online survey in Dutch, French, English, Ukrainian and Russian. As many as 742 people completed (part of) the survey. This report is based on the 653 respondents who had already effectively hosted Ukrainians or were still doing so at the time of the survey.

Who are the host families?

The host families clearly have life experience: more than four in five of the respondents are over 40, more than half are over 50, and a quarter are over 60. The majority live with a partner and children (47%) or only with a partner (28,6%). The host families in the survey are predominantly highly educated: as many as 80,4% of the respondents have a higher education degree. Financially, four out of five host families in the survey indicate that they make ends meet easily to very easily on net family income. More than 90% of respondents have Belgian nationality. Ukrainian host families hosting compatriots may have been less reached by the online survey.

What are the motives for accommodating Ukrainian families?

There is a wide range of complementary motives. The main reason participants provided private accommodation is because they consider it "a moral duty". Other important reasons include "because society is doing too little", "because the government has asked for help", because "one feels connected to Ukrainians", because helping makes one feel better about oneself or because one wants to learn new things through first-hand experiences.

Who are the people accommodated by the host families?

Through the respondents, we have demographic data on 1,895 displaced people who were or had stayed with them. Most host families offered accommodation to two or three people. 39% of the persons received in the host families in the survey are 18 years old or younger. 34% are men, 66% women.

Two thirds of the guests were in Belgium for less than a week before arriving at their host families. After arriving in Belgium, 60% immediately found a place with their current host family. For three out of the four survey participants, the private accommodation began as early as March or April 2022, the initial period of #FreeSpot. The route to the host family was mainly through the municipality, the CPAS/OCMW and/or through #FreeSpot. A fifth found a host family through personal contacts such as friends or acquaintances.

Most host families (65,7%) did not have a clear idea beforehand about how long they wanted to open their home to Ukrainians. For three-fifths of the families where the accommodation had already ended, the private accommodation lasted less than four months.

Where were Ukrainians accommodated?

Almost nine out of ten respondents hosted Ukrainians in their own homes. In most cases, people shared spaces in their own homes, such as bathroom, kitchen or living room. Sometimes this was a separate housing unit. Just over 10% received Ukrainian refugees in a second home or in a vacant house.

How do people live together?

Most host families made arrangements with their guests about living together. This mostly concerns the house key, on which four out of five (80,4%) made agreements. About half of the families also had agreements on financial contributions (51,7%) and privacy (51,1%), on helping out in the household (44,6%) and on the support the host family offers to the refugees (40,2%).

What support do host families offer?

The research clearly shows that host families do much more than provide a room or a roof. Host families provide support in many ways. Administrative help is the most frequently offered support, for no less than 86,6% of respondents. Much support is practical in nature, such as accessing medical care (69,4%), education (68,6%) or leisure (60,2%). More than eight in ten respondents also offered a listening ear and/or emotional support.

And financially?

One in two respondents receive financial compensation for housing Ukrainian displaced persons. Most receive such compensation from the CPAS/OCMW or the municipality (56,6%), and/or from the refugees themselves (42,4%).

What support needs do host families experience?

Host families experience a great need for support. Most often, they need an overview of the available assistance (70,6%), support in finding a sustainable housing solution for their guests (66,7%), in finding work for their guests (63,2%), administrative support (63%) or an overview of all the things that need to be arranged by/for the people they host (61,7%). But host families' support needs are also high in other areas.

Where did host families find support? Who could they turn to?

Their own family is crucial: as many as three quarters of respondents found support from their partner or their own family (74,4%). A second important source of support is the CPAS/OCMW (60,1%). Almost four in five of host families describe their experience with the CPAS/OCMW as positive. To a lesser extent, host families also received support from other family members or from the municipality (37,8% and 37,4% respectively), from neighbours (25,3%), from other host families (11,5%) or from volunteers, citizens' initiatives or social organisations. 7.5% indicated that they did not receive support from anyone. More than four in ten respondents did not feel adequately supported.

How do host families experience the private accommodation?

More than four out of five people in our survey consider their experience as a host family of Ukrainian refugees to be "rather positive" to "very positive". When accommodation had already ended, two in three (66%) were positive. However, the most important factor was compliance with agreements made. The more respondents indicated that these agreements were kept, the higher the satisfaction with the hosting experience. At the same time, people were more likely to rate the private accommodation positively if they felt that they were adequately supported in their needs. The majority of respondents who were still hosting refugees (61,9%) were "rather motivated" or "very motivated" to continue hosting their current guests beyond the agreed length of stay.

This predominantly positive story also deserves nuance. 16,5% of participants found the hosting experience rather negative or even very negative. When the private accommodation had already ended, this was as high as 34%. More than four in ten acknowledged that with the private accommodation, they took on too much responsibility and did not manage to devote enough time to themselves and their own families.

What does the future hold?

(How) can private accommodation be made more sustainable and structurally embedded in refugee reception and support policies and regulation, without the government shifting its responsibility to citizens and families?

Sustainable use of host families requires prior screening of host families, better matching, stronger support to host families and clear guarantees on the duration of private accommodation. Private accommodation therefore requires a clear embedding in a broader and government-coordinated reception policy, with guarantees that people can easily move on from host families to the regular housing market when a host family wants to end the commitment. That is why this study highlights – once again – the urgent need for flanking housing policy in the regions. There is no perspective for host families, nor for guests, if a sustainable housing solution cannot be considered.

As long as the war continues, the need for shelter will remain for many Ukrainian families. Therefore, it seems likely that the period of temporary protection of Ukrainian refugees under the Displaced Persons Directive will have to be extended beyond March 2023. This means that all host countries, including Belgium, should prepare for a possible longer stay of Ukrainian displaced persons, and for some refugees perhaps even a permanent stay.

The current accommodation crisis for Ukrainian refugees, as well as for other applicants for international protection, necessitates the search for innovative answers to the accommodation needs of refugees and the obligations of the Belgian government in this regard. With stronger and structural support, host families can be part of a reception and asylum policy that can accommodate refugees in a more humane and sustainable manner.

December 10, 2022

резюме

Що стало поштовхом для дослідження?

З моменту вторгнення Росії в сусідню Україну 24 лютого 2022 року понад 7 892 000 українців залишили свою країну та виїхали до європейських країн. Понад 60 000 з них прибули до Бельгії, автоматично отримавши статус тимчасового захисту як "переміщені особи". 28 лютого 2022 року тодішній Державний секретар з питань притулку та міграції Семмі Махді запустив кампанію #PlaceFree / #PlaceDispo, закликаючи розмістити українських біженців у себе вдома. За короткий час громадяни запропонували понад 22 000 місць. Скільки приймаючих родин реально надали притулок українцям з того часу, важко підрахувати.

Що ми дослідили?

Готовність приймаючих родин відкрити свої домівки була і залишається вирішальною у прийомі українських біженців до сьогодні. Проте досьогодні мало хто знає, хто ці приймаючі сім'ї і що спонукало їх розміщувати у себе людей. Як вони живуть разом? Яку ще підтримку, окрім житла, надають приймаючі сім'ї людям, яких вони приймають? Які потреби відчують приймаючі родини та їхні гості? І наскільки вони отримують чи відчують підтримку в цьому?

Як відбувалося це опитування?

У цьому звіті описані результати спільного дослідження Центру досліджень соціальної роботи та Центру вивчення сім'ї Університетського коледжу штату Odisee, присвяченого цим питанням. Ми опитали приймаючі сім'ї за допомогою онлайн-опитування в період з 14 червня по 18 серпня 2022 року голландською, англійською, французькою, українською та російською мовами. Опитування (частково) пройшли не менше 742 осіб. Цей звіт ґрунтується на даних 653 респондентів, які вже фактично приймали українців або продовжували це робити на момент опитування.

Хто ж такі приймаючі сім'ї, що приймають у себе українських біженців?

Приймаючі сім'ї вочевидь мають життєвий досвід: більше чотирьох з п'яти опитаних - старші 40 років, більше половини - старші 50 років, чверть - старші 60 років. Більшість проживає з партнером та дітьми (47,0%) або лише з партнером (28,6%). Приймаючі сім'ї в опитуванні є переважно високоосвіченими: 80,4% респондентів мають вищу освіту. У фінансовому плані чотири з п'яти опитаних приймаючих сімей зазначили, що їм скоріше легко або дуже легко зводити кінці з

кінцями на чистому сімейному прибутку. Понад 90% респондентів мають бельгійське громадянство. Українські приймаючі сім'ї, які приймають співвітчизників, можливо, були менш охоплені онлайн-опитуванням.

Якими є мотиви прийняття українських родин?

У гру вступає широкий спектр взаємодоповнюючих мотивацій. Основною причиною, чому учасники надавали допомогу приймаючій стороні, є те, що вони вважають це "моральним обов'язком". Серед інших важливих причин - "тому що суспільство робить занадто мало", "тому що уряд закликав до допомоги", тому що "відчуваєш зв'язок з українцями", тому що допомагаючи, відчуваєш себе краще, або тому що хочеш дізнатися про щось нове з власного досвіду.

Хто ці люди, яких приймають родини?

Завдяки респондентам ми маємо демографічні дані про 1 895 ВПО, яких приймали або приймають у сім'ях, що взяли участь в опитуванні. 39% осіб мають вік 18 років або молодше. 34% - чоловіки, 66% - жінки.

Дві третини гостей перебували в Бельгії менше тижня до прибуття в приймаючі сім'ї. Після прибуття до Бельгії 60% одразу знайшли місце у своїй нинішній приймаючій сім'ї. Для трьох з чотирьох учасників опитування хост-догляд розпочався вже в березні або квітні 2022 року, тобто в початковий період #PlekVrij. Маршрут до приймаючої сім'ї пролягав переважно через муніципалітет, ЦСССДМ та/або через #PlekVrij. П'ята частина знайшла приймаючу сім'ю через особисті контакти, наприклад, через друзів або знайомих.

Більшість приймаючих сімей (65,7%) заздалегідь не мали чіткого уявлення про те, на який термін вони хочуть відкрити свій дім для українців. Для трьох п'ятих сімей, де прийом вже завершився, період проживання тривав менше чотирьох місяців.

Де приймали українців?

Майже дев'ять з десяти опитаних організували прийом у себе вдома. У більшості випадків люди використовували спільні приміщення у власних будинках, кухню або вітальню. Іноді це стосувалося окремої житлової одиниці. Трохи більше 10% розмістили українських біженців у іншому житлі або у вільному будинку.

Як люди живуть разом?

Більшість приймаючих родин домовилися зі своїми гостями про спільне проживання. Найчастіше йдеться про ключ від будинку, навколо якого домовлялися чотири з п'яти (80,4%) сімей. Близько половини сімей також мали домовленості про фінансові внески (51,7%) та конфіденційність (51,1%), про допомогу по господарству (44,6%) та про підтримку, яку приймаюча сім'я надає біженцям (40,2%).

Яку підтримку пропонують приймаючі сім'ї?

Опитування чітко показує, що приймаючі сім'ї роблять набагато більше, ніж просто надають кімнату чи дах над головою. Приймаючі сім'ї надають підтримку в багатьох аспектах. Адміністративна допомога є найсастшіе пропонованою підтримкою - її надавали не менше 86,6% респондентів. Значна частина підтримки має практичний характер, наприклад, перенаправлення до лікаря (69,4%), навчання (68,6%) або організація дозвілля (60,2%). Більше восьми з 10 респондентів також пропонували емоційну підтримку.

А у фінансовому плані?

Кожен другий опитаний отримує грошову компенсацію за житло для українських переселенців. Більшість з них отримують її від ОСМВ або муніципалітету (56,6%) та/або від самих біженців (42,4%).

Які потреби у підтримці відчувають приймаючі сім'ї та люди?

Приймаючі сім'ї відчувають велику потребу в підтримці. Найчастіше вони потребують огляду доступної допомоги (70,6%), підтримки у пошуку сталого житла для своїх гостей (66,7%), пошуку роботи для своїх гостей (63,2%), адміністративної підтримки (63%) або огляду всіх речей, про які потрібно подбати людям, яких вони приймають (61,7%). Але потреби приймаючих сімей у підтримці є високими і в інших сферах. Оскільки догляд за приймаючою сім'єю передбачає набагато більше, ніж просто надання житла, визнання цих потреб у підтримці має вирішальне значення для органів влади, які звертаються до приймаючих сімей.

Де приймаючі сім'ї знаходили підтримку? До кого вони могли звернутися?

Власна сім'я має вирішальне значення: аж три чверті опитаних знаходили підтримку в особі свого партнера або власної сім'ї (74,4%). Другим важливим джерелом підтримки є ОСМВ (60,1%). Майже 4 з 5 приймаючих сімей описали досвід роботи з ОСМВ як позитивний. Меншою мірою приймаючі сім'ї також отримували підтримку від інших членів сім'ї або муніципалітету (37,8% та 37,4% відповідно), від сусідів (25,3%), від інших приймаючих сімей (11,5%) або від волонтерів, громадських ініціатив чи громадських організацій. 7,5% сказали, що не отримували підтримки ні від кого. Понад 4 з 10 опитаних відчували недостатню підтримку.

Як приймаючі сім'ї оцінюють свій досвід прийому українських біженців ?

Більше чотирьох з п'яти опитаних оцінюють його як "скоріше позитивний" або "дуже позитивний". Там, де прийом вже завершився, двоє з трьох опитаних (66%) все ще перебувають під позитивним враженням . Однак, найголовнішим фактором було дотримання досягнутих домовленостей. Чим більше респондентів зазначили, що ці домовленості були дотримані, тим вищим був рівень задоволення досвідом прийому українських біженців.

Більшість респондентів, які й зараз приймають гостей (61,9%), були "скоріше добре" або "дуже добре" вмотивовані продовжувати це робити навіть після закінчення узгодженого терміну перебування.

Ця переважно позитивна історія також заслуговує на нюанси. 16,5% опитаних оцінили досвід прийому як скоріше негативний або навіть дуже негативний. Там, де догляд за гостями вже був завершений, цей показник сягав 34%. Понад 4 з 10 визнають, що взяли на себе занадто багато відповідальності у допомозі гостям і не приділяють достатньо часу собі та власній родині.

Що чекає на нас у майбутньому?

(Як) можна домогтися того, щоб приватний догляд у приймаючих сім'ях став постійним і був структурно вбудований в політику і регулювання прийому і консультування, без перекладання урядами своєї відповідальності на громадян і сім'ї?

Стала залежність від приймаючих сімей вимагає попереднього відбору приймаючих сімей, кращого їх добору, міцнішої підтримки приймаючих сімей та чітких гарантій щодо тривалості надання їм допомоги . Це вимагає чіткої інтеграції в ширшу, координовану урядом політику прийому, з гарантіями того, що люди можуть безперешкодно переходити з приймаючих сімей на основний ринок житла, коли приймаюча сім'я бажає завершити виконання своїх зобов'язань. Саме тому дане дослідження вкотре вказує на нагальну потребу у здійсненні відповідної

житлової політики в регіонах. Немає майбутнього ні для приймаючих сімей, ні для гостей, якщо в перспективі не буде запропоновано сталого житлового рішення.

Допоки триває війна, потреба в житлі залишатиметься для багатьох українських родин. Таким чином, схоже, що період тимчасового захисту для українських біженців відповідно до Директиви про ВПО доведеться продовжити після березня 2023 року. Це зумовлює необхідність для всіх приймаючих країн, у т.ч. Бельгії, готуватися до можливого більш тривалого перебування українських переселенців, а для частини біженців, можливо, і до постійного проживання.

Нинішня криза у сфері прийому українських біженців, як і інших заявників на отримання міжнародного захисту, змушує шукати інноваційні відповіді на потреби у прийомі біженців, а також на зобов'язання щодо прийому, які покладені на бельгійський уряд. Опора на приймаючі сім'ї - за умови більш сильної і структурної підтримки - може бути частиною політики прийому і надання притулку, яка дозволить розміщувати біженців більш гуманно і на довгостроковій основі.

10 грудня 2022 року

Итоги руководства

Что послужило началом?

С момента вторжения России в соседнюю Украину 24 февраля 2022 года, более 7 892 000 украинцев бежали из своей страны в европейские страны. Более 60 000 из них приехали в Бельгию, автоматически получая статус временной защиты как "перемещенные лица". 28-го февраля 2022 года тогдашний государственный секретарь по вопросам убежища и миграции Сэмми Махди запустил кампанию #PlaceFree / #PlaceDispo, призывающую разместить украинских беженцев у себя дома. За короткий период граждане предложили более 22 000 мест. С тех пор трудно оценить количество принимающих семей эффективно предоставляющих убежище украинцам.

Что мы исследовали?

Готовность принимающих семей открыть свои дома была и по сей день играет решающую роль в приеме украинских беженцев. Однако до сегодняшнего дня мало понимания того, кто такие принимающие семьи и что побудило их принять у себя людей. Как жить вместе? Какую еще поддержку - помимо жилья - оказывают принимающие семьи людям, которых они принимают как гостей? Какие потребности испытывают принимающие семьи и их гости? И в какой степени они чувствуют поддержку или их поддерживают в этом? В данном отчете описаны результаты совместного исследования Исследовательского центра социальной работы и Центра знаний по семейным наукам при Университете прикладных наук Одиссе, который сосредоточился на этих вопросах.

Как проводилось это исследование?

Мы опросили принимающие семьи с помощью онлайн-опросника в период с 14 июня по 18 августа 2022 года, на нидерландском, английском, французском, украинском и русском языках. 742 человека завершили опрос (частично). Данный отчет основан на данных 653 опрошенных лиц, которые уже эффективно принимали украинцев или продолжали это делать на момент проведения опроса.

Кто же такие принимающие семьи?

Принимающие семьи явно обладают жизненным опытом: более четырех из пяти опрошенных старше 40 лет, более половины – старше 50 лет, а четверть – старше 60 лет.

Большинство живет с партнером и детьми (47%) или только с партнером (28,6%). Принимающие семьи, участвовавшие в опросе, в основном имеют высшее образование: до 80,4% принимающих семей имеют высшее образование.

В финансовом отношении четыре из пяти принимающих семей в опросниках указывают, что они легко или очень легко укладываются в бюджет семейного дохода. Более 90% опрошенных имеют бельгийское гражданство. Украинские принимающие семьи, принимающие соотечественников, возможно, менее охвачены онлайн-опросом.

Каковы мотивы приема украинских семей?

Это широкий спектр мотивов, дополняющих друг друга. Основной причиной, по которой участники предоставляли помощь, связанную с приемом гостей, является "чувство морального долга". Другие важные причины – потому что "общество делает недостаточно", потому что "правительство обратилось за помощью", потому что "человек считает, что помогая, чувствует связь с украинцами", потому что, помогая, человек чувствует себя лучше или потому что "человек стремится познать новое на собственном опыте".

Кто такие люди, которых принимают семьи?

С участием опрошенных мы располагаем демографическими данными о 1,895 вынужденных переселенцах, которые на момент опроса или до этого проживали у принимающих семей. 39% проживающих в принимающих семьях, участвовавших в опросе, – 18 лет и моложе.

34% – мужчины, 66% – женщины.

Две трети гостей пробыли в Бельгии менее недели, прежде чем попасть в принимающие семьи. После прибытия в Бельгию 60% сразу же нашли место в своей нынешней принимающей семье.

Для троих из

четырех участников опроса, прием гостей начался уже в марте или апреле 2022 года, то есть в начальный период

#PlaceFree. Путь в принимающую семью пролегал в основном через муниципалитет, CPAS и/или через

#PlekVrij. Одна пятая часть нашла принимающую семью через личные контакты, такие как друзья или знакомые.

Большинство принимающих семей (65,7%) не имели заранее четкого представления о том, на какой срок они хотят открыть свой дом для украинцев. В трех пятых семей, где прием уже закончился, продолжительность приема гостей составляет менее четырех месяцев.

Где размещались украинцы?

Почти девять из десяти опрошенных организовали убежище в своих собственных домах. В большинстве случаев люди пользовались общими помещениями в своих собственных домах, например, ванная комната, кухня или гостиная. Иногда это подразумевало отдельное проживание. Чуть больше 10 процентов разместили украинских беженцев во втором жилье или в пустующем доме.

Как люди живут вместе?

Большинство принимающих семей договорились со своими гостями касательно совместной жизни. Больше всего это касается ключей от дома, где четверо из пяти (80,4%) заключили об этом соглашения. Около половины семей также заключили соглашения о финансовых взносах (51,7%) и частной жизни (51,1%), о помощи по хозяйству (44,6%) и о поддержке, оказываемой беженцам принимающей семьей (40,2%).

Какую поддержку оказывают принимающие семьи?

Опрос ясно демонстрирует, что принимающие семьи делают гораздо больше, чем предложение спального места или крыши над головой. Принимающие семьи оказывают поддержку разными способами. Административная помощь - наиболее часто предлагаемая поддержка, не менее 86,6% опрошенных. Значительная поддержка практического характера, такая как обращение за медицинской помощью (69,4%), образование (68,6%) или досуг (60,2%). Более восьми из 10 опрошенных также предложили выслушать и/или оказать эмоциональную поддержку.

Как обстоят дела в финансовом отношении?

Каждый второй респондент получает финансовую компенсацию за предоставление жилья украинским переселенцам. Большинство получают его от социальной службы или муниципалитета (56,6%), и/или от самих беженцев (42,4%).

Какие потребности в поддержке испытывают принимающие семьи и люди, которых они принимают?

Принимающие семьи испытывают большую потребность в поддержке. Чаще всего им требуется

обзор доступной помощи (70,6%), поддержка в поиске устойчивого решения жилищного вопроса для своих гостей (66,7%), в поиске работы для своих гостей (63,2%),

административная поддержка (63%) или поддержка в обзоре всех дел, которые необходимо привести в порядок

людям, которых они принимают. Но и в других областях

потребности принимающих семей в поддержке высоки.

Поскольку прием гостей включает в себя гораздо больше, чем просто

предоставление жилья, признание этих потребностей в поддержке имеет решающее значение для органов власти, которые

полагаются на принимающие семьи.

Где принимающие семьи находили поддержку? К кому они могли обратиться?

Их собственная семья имеет решающее значение: до

три четверти опрошенных получили поддержку от своего партнера или собственной семьи (74,4%). Вторым

важным источником поддержки является CPAS (60,1%). Почти 4 из 5 принимающих семей описывают

опыт работы с CPAS как положительный. В меньшей степени принимающие семьи также получили поддержку от других людей

от членов семьи или муниципалитета (37,8% и 37,4% соответственно), от соседей (25,3%), от других

принимающих семей (11,5%) или от волонтеров, гражданских инициатив или

общественных организаций. 7,5% указали, что они

не получили поддержки ни от кого. Более 4 из 10 опрошенных не ощутили достаточной поддержки.

Как принимающие семьи относятся к приему гостей?

Более четырех из пяти участников нашего опроса

оценивают свой опыт в качестве принимающих семей украинских беженцев как "скорее положительный" и "очень

положительный". В тех случаях, когда прием уже был завершен, двое из трех (66%) все равно высказались положительно. Самым важным

фактором, однако, является соблюдение достигнутых договоренностей. Чем больше опрошенных указали

что эти договоренности были соблюдены, тем выше удовлетворенность опытом приема. В то же время,

принимающие семьи положительно оценивали свой опыт приема, если чувствовали, что получили адекватную поддержку в удовлетворении своих потребностей. Большинство опрошенных, продолжающих прием переселенцев (61,9%), были "довольны" или "очень мотивированы" продолжать располагать их текущего гостя даже после окончания оговоренного срока пребывания.

Эта преимущественно позитивная история также заслуживает нюансов. 16,5% участников опроса считали опыт приема как скорее негативным или даже очень негативным. Там, где прием гостей уже был завершен, этот показатель достигал 34%. Более 4 из 10 признали, что взяли на себя слишком много ответственности в приеме гостей и не уделяют достаточно времени себе и своим семьям.

Что ждет нас в будущем?

Как можно сделать частный прием гостей устойчивым и структурно встроенным в политику и регулирование в области ухода и рекомендаций, без того, чтобы правительства возлагали эту ответственность на граждан и семьи? Чтобы устойчиво полагаться на принимающих семей требуется предварительный отбор принимающих семей, лучший подбор, более сильная поддержка принимающих семей и четкие гарантии относительно продолжительности, в течение которой принимающие семьи обеспечивают прием. Таким образом, прием в принимающих семьях требует четкого включения в более широкую политику приема, координируемую правительствами, с гарантиями того, что люди могут плавно перейти из принимающих семей на основной рынок жилья, когда принимающая семья хочет выполнить обязательства по оговоренным срокам пребывания. Таким образом, данное исследование указывает - в очередной раз - на острую необходимость фланкирующей жилищной политики в регионах. Нет никаких перспектив для принимающих семей, ни для гостей, если не может быть обещано устойчивое решение жилищного вопроса. До тех пор, пока продолжается война, потребность в жилье будет сохраняться для многих украинских семей. Поэтому представляется вероятным, что период временной защиты украинских беженцев в соответствии с Директивой ВПЛ придется продлить после марта 2023 года. Это значит, что всем принимающим странам, а значит и Бельгии, нужно подготовиться к возможному

более длительному пребыванию украинских переселенцев, а для некоторых беженцев, возможно, даже постоянного пребывания.

Нынешний кризис приема украинских беженцев, а также других претендентов на статус

международной защиты, обуславливает необходимость поиска инновационных ответов на

потребности в приеме беженцев, а также обязательства по приему, которые есть у бельгийского правительства.

Зависимость от принимающих семей - при условии более сильной и структурной поддержки - может быть частью

политики приема и предоставления убежища, которая может разместить беженцев более гуманным и устойчивым образом.

10 декабря 2022 года

1 Introductie

Na een militaire troepenopbouw langs de grens met Oekraïne viel Rusland op 24 februari 2022 buurland Oekraïne op meerdere plaatsen binnen. Vanwege de Russische invasie hebben sindsdien ongeveer 14 miljoen Oekraïense burgers – een derde van de vooroorlogse bevolking – veiligheid gezocht in andere delen van het land of in het buitenland. De VN Vluchtelingenorganisatie (UNHCR) schat dat er tussen februari en november 2022 ongeveer 7.892.000 Oekraïners hun land ontvlucht zijn naar Europese landen (UNHCR, 2022). Ruim 60.000 onder hen kwamen naar België (Statbel, 2022).

Europa ontving Oekraïense vluchtelingen met een ongekende gastvrijheid. Op 4 maart 2022 stelde de EU de richtlijn van 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming aan ontheemden¹ (hierna Ontheemdenrichtlijn) in werking. Oekraïners kunnen hierdoor automatisch een tijdelijke beschermingsstatus verkrijgen, die hen ook snel toegang geeft tot gezondheidszorg, tewerkstelling of onderwijs en sociale bijstand. EU-lidstaten moeten er bovendien voor zorgen dat ontheemde Oekraïners toegang hebben tot geschikte huisvesting of, indien nodig, de middelen om huisvesting te verkrijgen.

Ook België werd, net als elke andere EU-lidstaat, een gastland en moest snel oplossingen vinden om opvang te bieden aan vluchtelingen uit Oekraïne. Tegen de achtergrond van een overbelast opvangnetwerk voor verzoekers om internationale bescherming en een woningmarkt onder druk was dit een uitdaging. Net als in veel andere Europese landen (EUAA, 2022) deed de Belgische overheid daarom een beroep op burgers om Oekraïners onderdak te bieden. Op 28 februari 2022 lanceerde de toenmalige staatssecretaris voor Asiel en Migratie Sammy Mahdi de campagne #PlekVrij / #PlaceDispo, met de oproep om Oekraïense vluchtelingen thuis onderdak te bieden. Al na één week was de respons overweldigend: burgers boden op die korte tijd maar liefst 22.000 plaatsen aan.

Hoeveel gastgezinnen sindsdien opvang hebben geboden aan Oekraïners is moeilijk in te schatten. Op het hoogtepunt waren er 39.733 plaatsen beschikbaar in de 'Housing Tool', die een overzicht geeft van de beschikbare opvangplekken. Maar sommige van die plaatsen waren dubbel geregistreerd, of bleken achteraf toch niet beschikbaar of ongeschikt om mensen op te vangen. We hebben evenmin een zicht op gastopvang die gebeurde buiten de officiële kanalen van de #PlekVrij campagne.

¹ Voluit: Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen. Zie <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>

Zeker is wel dat een deel van de mensen die Oekraïne ontvluchtten, onderdak vond via de Oekraïense diaspora of bij gastgezinnen die via sociale media of andere platformen rechtstreeks een opvangplaats aanboden.

De opvang van mensen op de vlucht door particulieren is geen nieuw fenomeen in België. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen of vluchtelingen met een beperking of psychische problematiek kunnen via [Pleegzorg](#) al langer (tijdelijk) in een pleeg- of gastgezin worden opgevangen. Dit werd op Vlaams niveau aangemoedigd met het project 'Geef de Wereld een Thuis' vanaf 2016. In 2015 ontwikkelde het [Burgerplatform voor Steun aan Vluchtelingen](#) een dynamisch systeem om migranten opvang te bieden bij mensen thuis. Sinds eind 2016 is het in Vlaanderen ook mogelijk om erkende vluchtelingen die wegens hun toekenning van internationale bescherming de asielopvang dienen te verlaten in de vrije ruimtes van een particuliere woning te huisvesten. Dit kan voor een periode van maximum drie jaar, via de [Melding Tijdelijk Wonen](#).

Ondanks deze bestaande ervaringen met huisvesting bij particulieren is de gastopvang van Oekraïense vluchtelingen op heel wat vlakken uniek. In tegenstelling tot de opvang vanuit het Burgerplatform voor Steun aan Vluchtelingen of via de Melding Tijdelijk Wonen was het nu de overheid zélf die burgers opriep om solidair te zijn en hun huizen open te stellen. Burgersolidariteit is op die manier een centraal onderdeel geworden van de uitgebouwde opvanginfrastructuur voor Oekraïners.

Ook de snelheid waarmee de gastopvang is gelanceerd, typeert de aanpak van de opvangnoden van de Oekraïense vluchtelingen. Door het statuut van tijdelijke bescherming was het niet de federale overheid die deze mensen in de asielopvang moest onderbrengen, maar werden de regio's bevoegd. De verantwoordelijkheid voor de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen kwam al heel snel bij de lokale besturen te liggen, die amper de tijd hadden om de organisatie van de opvang door particulieren vorm te geven.

Naast het uitrollen van gastopvang volgden er op korte tijd ook heel wat andere initiatieven ter ondersteuning van Oekraïners en van gastgezinnen. Overheden en sociale organisaties bundelden en ontsloten nuttige informatie voor gastgezinnen. Ze maakten bestaande informatie en tools beschikbaar in het Oekraïens en Russisch en ontwikkelden nieuwe instrumenten. Gastgezinnen en Oekraïners konden terecht bij meerdere infolijnen. Heel wat lokale besturen en burgerinitiatieven organiseerden ontmoetingsmomenten en andere activiteiten voor Oekraïense vluchtelingen en gastgezinnen. Diverse solidariteitsinitiatieven zagen het levenslicht, niet in het minst vanuit de Oekraïense diaspora.

De bereidheid van gastgezinnen om hun woning open te stellen was – en is tot op de dag van vandaag – cruciaal in de opvang en ondersteuning van Oekraïense vluchtelingen. Toch is er tot vandaag nog te weinig zicht op wie deze gastgezinnen zijn en wat hen motiveerde om mensen op te vangen. We weten ook weinig over de concrete ervaringen van gastgezinnen en hun gasten. Hoe verloopt het samenleven? Welke andere steun – naast huisvesting – bieden gastgezinnen aan de mensen die ze opvangen? Welke noden ervaren gastgezinnen en hun gasten? En in welke mate worden of voelen ze zich hierin ondersteund?

Dit rapport beschrijft de bevindingen van een gezamenlijk onderzoek van het [Onderzoekscentrum Sociaal Werk](#) en het [Kenniscentrum Gezinswetenschappen](#) van hogeschool Odisee, waarin deze vragen centraal stonden. Het onderzoek is gevoed vanuit de expertise die we in deze onderzoekscentra opbouwden rond migratie, vluchtelingen, gezinsbeleid, sociaal schaduwwerk, vrijwilligerswerk en verborgen thuisloosheid (zie o.m. D'Eer et al., 2019; Fournier et al., 2022; Geldof et al., 2022; Groeninck et al., 2019; Schrooten et al., 2015, 2019, 2020).

Midden juni 2022 lanceerden we een grootschalige online bevraging van individuen en gezinnen die Oekraïense vluchtelingen opvingen, dat gedaan hadden, of overwogen om dit te doen. Dit rapport bespreekt de resultaten van dit onderzoek. Het biedt een eerste momentopname van de startperiode van de gastopvang van Oekraïense vluchtelingen. Met dit rapport willen we de politieke en maatschappelijke actoren informeren over de behoeften, mogelijkheden en grenzen van de gastgezinnen en de mensen die zij opvangen. Daarvoor gaan we in op de beweegredenen van gastgezinnen, hun ervaringen, de uitdagingen waarmee ze werden geconfronteerd en hun behoefte aan ondersteuning.

2 Gehanteerde methode

Om zicht te krijgen op de ervaringen van gastgezinnen, werkten we met een online survey. De survey werd ontwikkeld door onderzoekers van Odisee en afgetoetst bij verschillende actoren uit het middenveld en bij beleidsmakers. Ook stemden we af met een interuniversitair team van onderzoekers (KU Leuven, Université de Lausanne en Université Libre de Bruxelles) dat een gelijkaardig onderzoek voorbereidde in Zwitserland.

We gebruikten Qualtrics als enquêteringsplatform. De survey bestond uit verschillende onderdelen, die ingingen op de volgende onderwerpen:

- De motivatie om gastopvang te bieden
- De matching tussen gastgezinnen en gasten
- Socio-demografische gegevens van het gastgezin
- Het aantal mensen dat het gastgezin opving en hun achtergrond
- De duur van de gastopvang
- De steun die gastgezinnen boden, ruimer dan huisvesting
- De noden van zowel de gastgezinnen als de mensen die zij opvingen (gebaseerd op de percepties en ervaringen van de gastgezinnen) en de ondersteuning die zij hierbij ontvingen
- De algemene ervaring van de gastgezinnen omtrent het opvangen van Oekraïense vluchtelingen
- De bereidheid van gastgezinnen om in de toekomst nog engagementen op te nemen voor mensen op de vlucht

De meeste vragen waren gesloten vragen, met een aantal vastliggende antwoordcategorieën. Bij een aantal vragen hadden respondenten ook de optie om “andere” te antwoorden en hier verdere toelichting bij te geven. De survey eindigde met de open vraag of de respondenten nog iets wensten mee te geven omtrent de opvang van Oekraïense vluchtelingen door gastgezinnen. Slechts een beperkt aantal vragen was verplicht in te vullen.

De survey is ontwikkeld in het Nederlands en nadien vertaald naar het Engels, Frans, Oekraïens en Russisch. De Engelse en Franse vertaling gebeurde door het onderzoeksteam. Voor de Oekraïense en Russische vertalingen corrigeerden vrijwilligers de vertalingen die automatisch gegenereerd waren door Qualtrics.

De doelpopulatie waren huishoudens wonende in België, die Oekraïense vluchtelingen opvingen, dat gedaan hadden, of overwogen om dit te doen. De term ‘huishoudens’ verwijst zowel naar alleenwonenden, (on)gehuwde paren met of zonder kinderen, eenoudergezinnen of andere huishoudtypes. In dit rapport spreken we over ‘gastgezinnen’ als overkoepelende term voor al deze huishoudtypes. De bevraging verliep via individuele respondenten: slechts één lid van het gastgezin vulde de survey in. Vandaar dat we in de rapport spreken over de ervaringen van de respondent of de

deelnemer, in plaats van de ervaring van het gastgezin. De beleving van andere leden van het gastgezin omtrent de gastopvangervaring kan immers anders zijn dan die van de persoon die de survey invulde.

Aangezien een steekproefkader van gastgezinnen die in België Oekraïners opvangen niet beschikbaar is, gebeurde de uitnodiging tot deelname aan de online survey via een brede waaier van kanalen.

De gemeenten waren een essentiële schakel in het bereiken van de gastgezinnen, omdat zij instonden voor de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen en de opvolging van #PlekVrij. Zowel de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten als de Union des Villes et Communes de Wallonie en Brulocalis riepen lokale besturen op om de survey te verspreiden onder de gastgezinnen in hun gemeente.

Ook diverse overheids- en middenveldorganisaties verspreidden mee de oproep, zowel naar hun doelpubliek als binnen hun netwerk.

Daarnaast identificeerden we 29 Facebookgroepen waarin mensen steun aanboden aan Oekraïners op de vlucht. Deze Facebookgroepen waren meestal gekoppeld aan een bepaalde stad of gemeente in België. Op de pagina's van deze groepen plaatsten we een oproep tot deelname aan het onderzoek. We contacteerden ook de beheerders van het Waalse Plate-forme Solidarité Ukraine en Mapahelp, een internationaal platform waarop huisvesting werd aangeboden aan vluchtelingen uit Oekraïne, met de vraag om de gastgezinnen uit België op hun platform uit te nodigen om de survey in te vullen.

Na de verspreiding van een persbericht berichtten ook enkele media over het onderzoek. Daarnaast zetten we ook onze eigen kanalen en netwerken vanuit hogeschool Odisee in om de doelpopulatie te bereiken.

De survey stond open van 14 juni t.e.m. 18 augustus 2022. In totaal vulden 742 mensen de survey (gedeeltelijk) in. Van deze 742 antwoorden, vingen 496 respondenten op het moment van het invullen van de survey Oekraïners op. 157 respondenten waren voormalige gastgezinnen, bij wie de opvang inmiddels was afgerond. 44 respondenten waren kandidaat-gastgezin, of overwogen om zich kandidaat te stellen. Ook 13 mensen die ervaring hadden met de opvang van niet-Oekraïense vluchtelingen vulden de survey in. 32 respondenten, tot slot, antwoordden dat zij geen ervaring hadden met de opvang van Oekraïense vluchtelingen en ook geen intentie hadden om dit te doen in de toekomst.

Dit rapport is gebaseerd op de 653 respondenten uit gastgezinnen die Oekraïense vluchtelingen opvingen op het moment van de bevraging of hadden opgevangen. De meerderheid van hen vulde de survey in het Nederlands in (n=496), 101 in het Frans, 36 in het Engels, 12 in het Russisch en 8 in het Oekraïens. De belangrijkste kanalen via welke de deelnemers de survey hebben ontvangen zijn de gemeente (57,1%), sociale media (20,1%), persoonlijke contacten (11,2%) en andere media (5,5%).²

² Respondenten konden meerdere kanalen aanduiden.

Onze onderzoeksopzet kent een aantal beperkingen. Door het ontbreken van een steekproefkader weten we niet in welke mate de resultaten representatief zijn voor alle gastgezinnen die op het ogenblik van de bevraging ervaring hadden met het opvangen van Oekraïense ontheemden. Zoals eerder beschreven, hebben we de survey via diverse kanalen verspreid, omdat er geen overzicht bestaat van alle gastgezinnen. Mensen die de oproep tot deelname lazen, kozen vervolgens of ze al dan niet mee wilden doen. Bijgevolg is er sprake van zelfselectie. Deze zelfselectie kan worden gestuurd door verschillende elementen. Respondenten zijn bijvoorbeeld mensen met een computer, tablet of smartphone en een internetverbinding, met belangstelling voor (aspecten van) gastopvang van mensen op de vlucht, met motivatie om de survey in te vullen, met een bepaalde positieve of negatieve ervaring, enzovoort. Hierdoor hebben deze respondenten misschien opvattingen en ervaringen, die niet representatief zijn voor alle gastgezinnen.

Daarnaast zien we dat waar de item non-respons in het eerste deel van de survey heel laag was, deze toenam naarmate de survey vorderde. Door de flow van de survey – welke vragen deelnemers te zien kregen, hing af van hun antwoord op eerdere vragen – en de mogelijkheid om vragen onbeantwoord te laten, wisselt het aantal antwoorden per gestelde vraag. Bij de bespreking van de bevindingen geven we daarom telkens aan op hoeveel antwoorden deze analyse is gebaseerd (door de verwijzing n=, gevolgd door een cijfer dat verwijst naar het aantal antwoorden).

Ondanks deze beperkingen biedt dit onderzoek voor het eerst een systematisch inzicht in de ervaringen, beweegredenen en ondersteuningsnoden van een ruime groep gastgezinnen in België in de eerste zes maanden van de Oekraïne-oorlog.

3 Wie zijn de gastgezinnen en wat drijft hen?

In dit hoofdstuk proberen we een antwoord te bieden op de vraag wie de gezinnen zijn die Oekraïense vluchtelingen hebben opgevangen, en vanuit welke motivatie zij dit doen. We maken hun profiel op aan de hand van een aantal sociodemografische variabelen. Deze profielschets is gebaseerd op de 653 respondenten met ervaring als gastgezin.

Voor een aantal vragen aan het einde van de survey was er een hogere item non-respons van ongeveer een kwart tot een vijfde van de deelnemers. Het hoofdstuk geeft dus een indicatief, maar niet noodzakelijk een volledig representatief beeld van de gastgezinnen. We vermoeden dat we gezinnen uit de diaspora moeilijker hebben kunnen bereiken. Dat alles moet ons aanzetten deze gegevens met enige voorzichtigheid te interpreteren. Toch zijn we ervan overtuigd dat ze desondanks een eerste aanzet geven om het profiel van de gastgezinnen in beeld te brengen.

**653 deelnemers
hebben ervaring
als gastgezin**

In onze schets van deze gastgezinnen presenteren we zowel kenmerken van de gastgezinnen of huishoudens als kenmerken van de individuele respondent die voor het gastgezin de gegevens invulde. Waar we verwijzen naar de respondenten gaat het dus om de personen die de survey invulden voor het gezin.

3.1 Het profiel van de gastgezinnen

Het merendeel van de respondenten die voor hun gezin de survey invulden zijn vrouwen (bijna 60% versus 40% mannen, n=532) en situeert zich in de leeftijdsgroepen vanaf 41 jaar. De gemiddelde leeftijd van onze respondenten is 53 jaar.

Leeftijdscategorieën	Aantal respondenten	Percentage
21 - 30	10	1,9
31 - 40	75	14,5
41 - 50	133	25,7
51 - 60	155	30
61 en ouder	144	27,9
Totaal	517	100

Tabel 3.1: Leeftijd respondenten

3.1.1 Samenstelling gastgezinnen

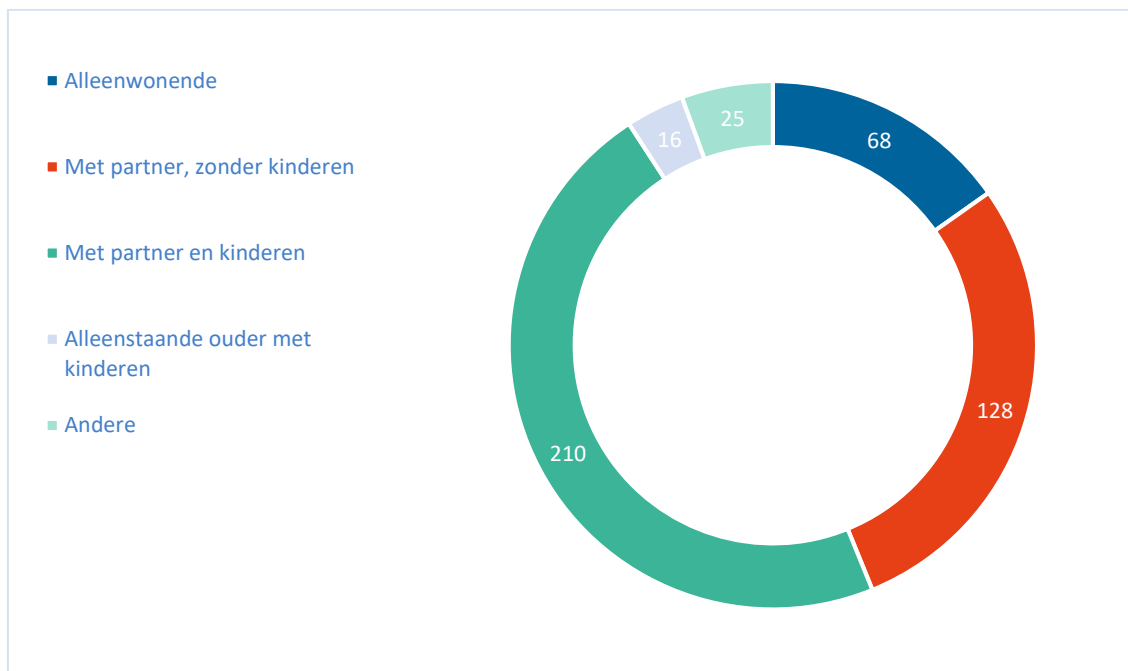
De grootte van de huishoudens die particuliere opvang boden, varieert tussen één tot negen personen. Iets meer dan een derde van de deelnemende gastgezinnen (36,4%) bestaat uit twee personen. Een kleinere groep van de deelnemende gastgezinnen bestaat uit drie (15,4%), vier (19,7%) of vijf (10%) personen.

Aantal gezinsleden	Aantal	Percentage
1	68	13,8
2	179	36,4
3	76	15,4
4	97	19,7
5	49	10
6 of meer	23	4,7
Totaal	492	100

De meerderheid van de respondenten woont samen met een partner of kinderen

Tabel 3.2: Grootte van het gastgezin (zonder gasten)

Naar samenstelling van het huishouden zien we dat de meerderheid van de respondenten samenwoont met een partner en kinderen (47%) of enkel met een partner (28,6%). Het aandeel alleenwonenden (15,2%) of alleenstaande ouders met kinderen (3,6%) is beperkter binnen de groep van gastgezinnen.

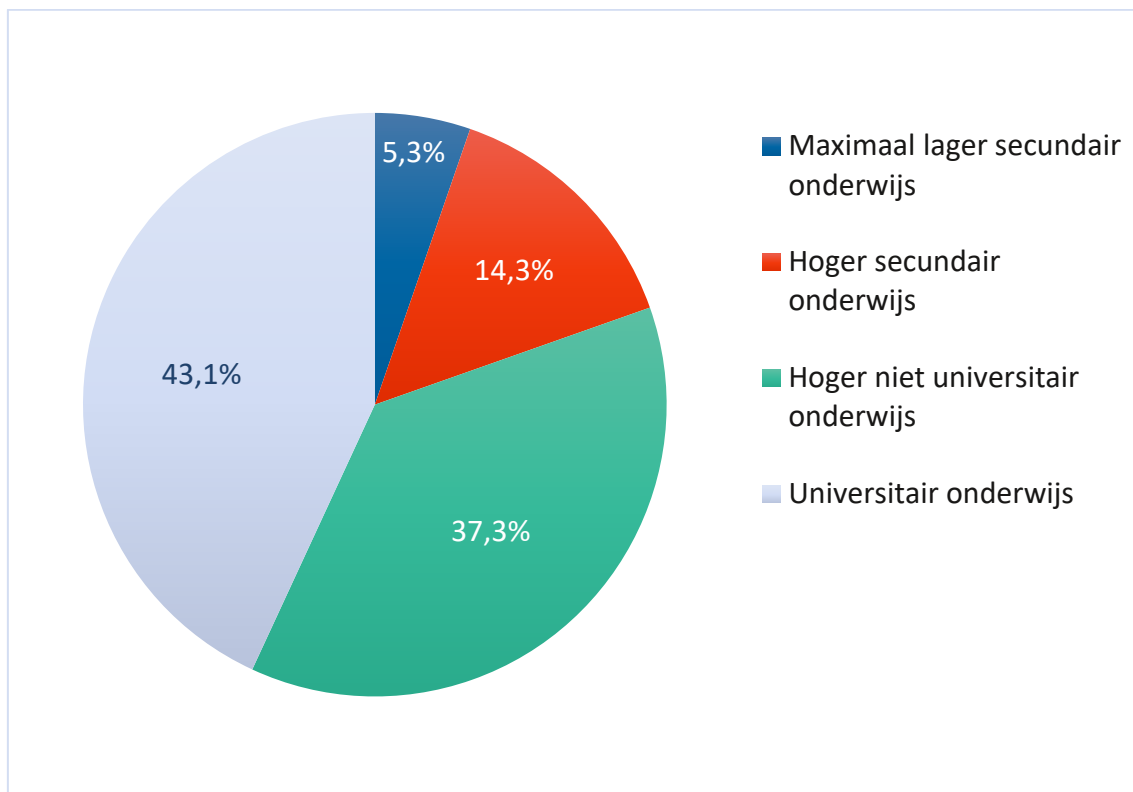

Figuur 3.1: Huishoudtypes gastgezinnen (n=447, weergave aantallen)

Van de 226 respondenten die samenwonen met kinderen, hebben 159 respondenten één of meerdere kinderen jonger dan 18 jaar, 107 respondenten hebben kinderen jonger dan 12 jaar.

3.1.2 Scholing, arbeid en inkomen

Binnen de respondentengroep vinden we een sterke oververtegenwoordiging van mensen met een diploma hoger onderwijs, namelijk 80,4% van de respondenten. 14,3% van de respondenten behaalde maximaal een diploma hoger secundair onderwijs. Net iets meer dan 5% van de respondenten behaalde maximaal een diploma lager secundair onderwijs.

Figuur 3.2: Hoogst behaalde diploma respondent (n=531)

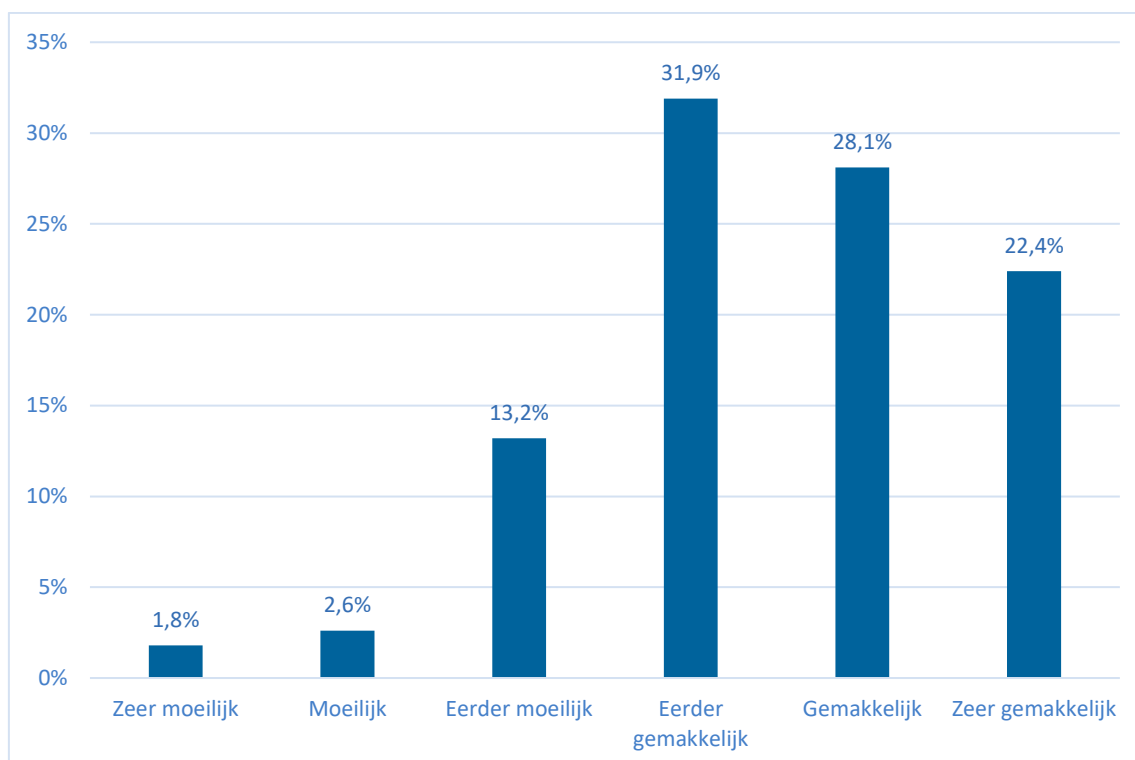
**80% van de
respondenten is
hooggeschoold**

#PlekVrij

Wat de arbeidssituatie betreft (n=533), is ruim 70% van de respondenten aan het werk. Bijna 20% is gepensioneerd. Bijna 10% was op het moment van de bevraging niet tewerkgesteld omwille van ziekte, loopbaanonderbreking, studie of andere redenen.

**80% komt
gemakkelijk rond
met het
nettogezinsinkomen**

Ruim 80% van de gastgezinnen in de survey geeft aan dat ze eerder gemakkelijk tot zeer gemakkelijk rondkomen met het nettogezinsinkomen. Minder dan 20% komt eerder moeilijk tot zeer moeilijk rond. Hoewel bijna een kwart van de deelnemers niet antwoordde op deze vraag, blijft de vaststelling dat de grote meerderheid van deelnemende gastgezinnen financieel zich geen zorgen moest maken. Toch neemt ook een groep van ongeveer 20% ondanks het moeilijke tot zeer moeilijke rondkomen mensen op in hun gezin.

Figuur 3.3: Inschatting toereikendheid van het netto-inkomen van de gastgezinnen (n=501)

3.1.3 Nationaliteit, land van herkomst en woonplaats in België

Meer dan 90% van de respondenten heeft de Belgische nationaliteit (91,1%). Ook hun partners zijn overwegend Belgisch (86,9%). Slechts negen (1,7%) respondenten en veertien (3,2%) van hun partners hebben de Oekraïense nationaliteit, of voor twee partners een dubbele nationaliteit (n=531). Naar geboorteland tekent zich een gelijkaardig patroon af: 86,4% van de respondenten en 81,2% van hun partners zijn in België geboren. Slechts twaalf (2,8%) respondenten en negentien (2,3%) van hun partners zijn in Oekraïne geboren; zeventien (3,2%) respondenten en achttien (4,1%) van hun partners in Nederland (n=528).

**90% heeft
de Belgische
nationaliteit**

Deze gegevens kunnen er op wijzen dat we Oekraïense gezinnen die in België woonden en vandaag ook als (formeel of informeel) gastgezin optreden, onvoldoende hebben kunnen bereiken met de survey, ondanks het feit dat de vragenlijst ook in het Oekraïens en het Russisch beschikbaar was. Om een vollediger zicht te krijgen op de rol van de informele Oekraïense netwerken van burgers, organisaties en gezinnen bij de opvang van vluchtelingen, is gericht veldwerk binnen deze gemeenschappen noodzakelijk.

Figuur 3.4: Geografische spreiding van de gastgezinnen in de survey (n=524)

Wat de woonplaats betreft, komen de respondenten uit heel België. Figuur 3.4 geeft een overzicht van de geografische spreiding op basis van het postnummer van de respondent. In de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen vinden we het grootste aantal respondenten, gevolgd door Vlaams-Brabant en Limburg (zie tabel 3.3).

Woonplaats respondenten naar provincie	Aantal	Percentage
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	28	5,3
Waals-Brabant	6	1,1
Vlaams-Brabant	78	14,9
Antwerpen	105	20
Limburg	73	13,9
Luik	20	3,8
Namen	17	3,2
Henegouwen	9	1,7
Luxemburg	13	2,5
West-Vlaanderen	43	8,2
Oost-Vlaanderen	132	25,2
Totaal	524	100

Tabel 3.3: Verdeling gastgezinnen per provincie (n=524)

3.2 Motivaties voor gastopvang

Iets meer dan 5% van de gastgezinnen in de survey heeft al eerder onderdak geboden aan mensen in nood. Enkele mensen hebben kinderen opgevangen na de kernramp van Tsjernobyl, andere gastgezinnen hebben ervaring met pleegzorg en crisisopvang. Nog anderen verwijzen naar de opvang van uitwisselingsstudenten, de eigen volwassen kinderen of andere familieleden.

Wat zijn nu de beweegredenen van de gezinnen om Oekraïense gezinnen op te vangen? Waarom willen ze hulp bieden? We bevroegen hun motivaties aan de hand van achttien items (zie tabel 3.4) gebaseerd op eerder onderzoek bij het Burgerplatform voor Steun aan Vluchtelingen in België (Roblain et al., 2020) en op de veelgebruikte 'Volunteer Functions Inventory' (Clary & Snyder, 1999). Deze schaal onderscheidt zes soorten redenen:

1. sociale motivaties waarbij gastgezinnen impliciet of expliciet aangemoedigd worden door hun netwerk (item 5, 6);
2. een zelfbeschermende functie, waarbij de gegeven steun gastgezinnen helpt om hun dagelijkse besommeringen en hun eigen leed te vergeten (item 7);
3. een zelfpresentatiemotief dat gezinsleden toelaat om zich beter te voelen over zichzelf (item 8);
4. een carrièrefactor waarbij de vrijwillige opvang deuren zou openen voor de toekomstige carrière (item 13, 14);
5. een motivatie om meer te leren over asiel en migratie en over ervaringen van vluchtelingen (item 9, 10);
6. en tenslotte 6. een motivatie vanuit een morele plicht (item 11) of geloofsovertuiging (item 12).

Aan deze motivaties uit eerder onderzoek voegden we twee items toe die kijken naar maatschappijkritiek als reden voor de gastopvang (item 15, 16), en drie items die verwijzen naar een persoonlijke connectie (item 1) of een gevoel van verbondenheid met Oekraïners (item 2, 17). Ook zijn er twee items die peilen naar gelijkaardige ervaringen (item 3, 4). Tot slot is er één item dat verwijst naar het ingaan op een oproep van de overheid als motivatie (item 18). Deelnemers gaven voor elk van de 18 items aan in hoeverre ze meespeelden bij hun beslissing om Oekraïense vluchtelingen op te vangen op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 4 (helemaal wel).

Voor elk item berekenden we een gemiddelde antwoordscore en die geven we weer in onderstaande tabel samen met de frequenties per antwoordcategorie. Deelnemers kregen ook de kans om een andere reden aan te geven via vrije woordinvoer. 87 deelnemers maakten hier gebruik van en gaven een verdiepend zicht op de motivaties.

#PlekVrij

		Hele- maal niet	Eerder niet	Eerder wel	Helemaal wel	n	
	Gemiddelde score	1	2	3	4		
1	Ik heb al van voor de start van de opvang een persoonlijke band met mijn gasten	1,42	80,1%	5,7%	6,4%	7,8%	592
2	Ik voel me verbonden met Oekraïners	2,30	28,2%	25,5%	34,8%	11,5%	589
3	Ik heb in het verleden zelf vergelijkbaar leed meegemaakt	1,24	84,5%	8,5%	4,9%	2,0%	588
4	Iemand heeft mij in het verleden op een soortgelijke manier geholpen	1,22	85,8%	7,7%	5,3%	1,2%	586
5	Mensen die dicht bij me staan zijn ook betrokken bij dit soort vrijwilligersactiviteiten	1,64	60,1%	20,2%	15,8%	3,9%	584
6	Mensen in mijn omgeving hebben me aangemoedigd om mee te doen aan dit vrijwilligerswerk	1,46	71%	15,4%	10,5%	3,1%	589
7	Deze inzet laat me mijn dagelijkse beslommeringen vergeten	1,55	62,1%	22,9%	12,7%	2,2%	589
8	Dankzij deze opvangervaring voel ik me beter over mezelf	2,35	28%	18,5%	44,4%	9,2%	590
9	Ik wil meer te weten komen over asiel en migratie	1,91	43,7%	27,2%	23,1%	6%	588

		Hele- maal niet	Eerder niet	Eerder wel	Helemaal wel	n
	Gemiddelde score	1	2	3	4	
10 Ik wil nieuwe dingen leren door concrete ervaring uit de eerste hand	2,25	30,9%	23,6%	35,1%	10,4%	589
11 Ik voel een morele plicht om humanitaire hulp te bieden aan mensen in nood	3,41	2,7%	4,8%	41,5%	51,1%	603
12 Mijn geloofsovertuiging vraagt dat ik anderen help	1,91	55,2%	12,3%	18,9%	13,5%	592
13 Ik werk in de humanitaire sector, of wil dat in de toekomst doen	1,63	63,3%	16,8%	13,8%	6,1%	588
14 Ik wil deuren openen voor mijn toekomstige professionele carrière	1,13	90,4%	6,8%	2,2%	0,5%	586
15 Ik wil helpen omdat de maatschappij niet genoeg doet voor vluchtelingen	2,34	26,9%	26,3%	32,5%	14,2%	590
16 Mijn keuze om mensen op te vangen is een kritische daad tegen de manier waarop vluchtelingen in België worden behandeld	1,67	57,9%	23,5%	12,4%	6,1%	587
17. Ik herken mijzelf in Oekraïense vluchtelingen	1,62	61,3%	21,1%	11,9%	5,6%	587
18 De overheid heeft opgeroepen tot hulp	2,32	33,6%	15,1%	37,3%	13,9%	595
Andere, nl.	2,68	32,2%	10,3%	14,9%	42,5%	87

Tabel 3.4: Motivaties voor particuliere opvang

Opvallend is dat vele mogelijke motivaties amper een rol speelden: de meerderheid van de deelnemers zegt dat deze “helemaal niet” of “eerder niet” hebben meegespeeld in hun beslissing.

De belangrijkste reden waarom deelnemers dan wel gastopvang verleenden, is omdat ze het aanvoelen als “een morele plicht” (item 11; gemiddelde score =3.41). Andere belangrijke redenen zijn “omdat de maatschappij te weinig doet” (gemiddelde score =2.34), “omdat de overheid heeft opgeroepen tot hulp” (item 15; gemiddelde score = 2.32), omdat “men zich verbonden voelt met Oekraïners” (item 2; gemiddelde score =2.30), omdat men zich door te helpen beter voelt over zichzelf (item 8; gemiddelde score =2.35) of omdat men nieuwe dingen wil leren door ervaringen uit eerste hand (item 10; gemiddelde score = 2.25).

Zoals aangegeven is de groep van mensen binnen onze survey die linken heeft met Oekraïne bijzonder klein. De enkelingen die bij de optie “andere” verwijzen naar een persoonlijke connectie met Oekraïne, getuigen van herkenning op basis van persoonlijke ervaring en/of de wens dat ook hun familie geholpen zal worden.

Hoewel mensen die zelf gelijkaardige ervaringen hebben meegemaakt een bijzonder kleine groep vormen, verwijzen toch zestien deelnemers naar een familiegeschiedenis van het opvangen van vluchtelingen, in het bijzonder gerelateerd aan WOII.

“Durant la seconde guerre mondiale, ma famille a dû fuir et trouvé refuge à l'étranger et par la suite accueilli des réfugiés.”

Sociale motieven lijken voor de gastgezinnen in de survey weinig rol te spelen. Dit verschilt met het onderzoek van Roblain en collega's (2020) bij de leden van het Burgerplatform voor Steun aan Vluchtelingen, die wel duidelijke evidentie vonden voor het belang van groepsnormen.

De kwalitatieve analyse van de andere redenen die mensen opgaven, levert nog enkele interessante observaties op. Verschillende respondenten vermelden de noodzaak tot het verdedigen van Europa en haar waarden van vrijheid en democratie:

“Debt to the one defending European values.”

“De Oekraïense mannen verdedigen ons Westerlingen tegen verdere aanvallen van de Russen en dat beseffen veel mensen niet.”

Daarnaast maakt een aantal mensen (9) expliciet melding van de wens om te helpen: “gewoon om te helpen”; “ik help graag mensen”, “ik kan helpen, waarom niet?” of van vormen van empathie, humaniteit en solidariteit (27):

“Als het mij moest overkomen, zou ik ook willen dat ze mij zouden opvangen en onderdak gaven.”

“Deze mensen leven zoals wij en wij zouden ook graag geholpen worden in dergelijke situatie.”

4 Wat houdt gastopvang in?

In dit hoofdstuk kijken we naar wat gastopvang concreet betekent. Wie zijn de mensen die opgevangen werden door de gastgezinnen in de survey? Hoe vonden zij de weg naar hun gastgezin? Wanneer startte de opvang in de gastgezinnen en hoelang duurde die opvang al op het moment van de survey? We gaan ook in op waar en hoe gastgezinnen hun gasten huisvestten. Omdat gastopvang ook veel meer inhoudt dan louter huisvesting bieden, schetsen we op welke andere vlakken gastgezinnen de opgevangen vluchtelingen ondersteunden. Ten slotte staan we stil bij de financiële vergoeding die gastgezinnen al dan niet kregen.

4.1 Het profiel van de opgevangen vluchtelingen

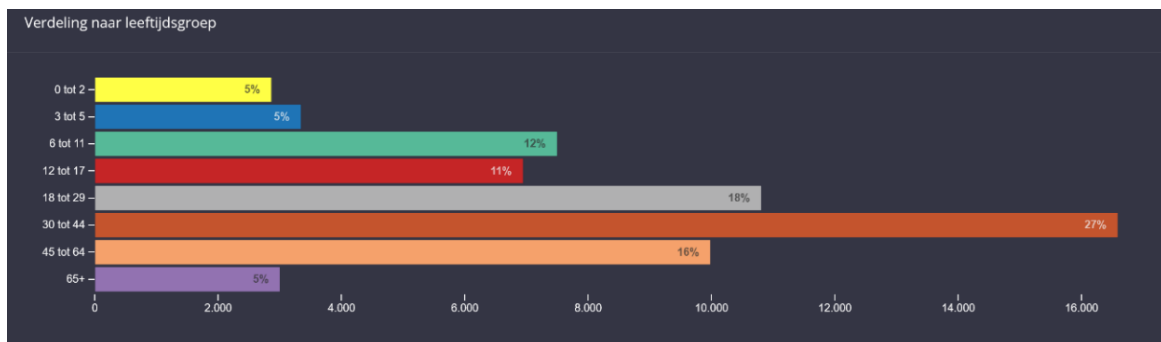
Tussen 10 maart en 29 november 2022 gaf de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) 61.469 tijdelijke beschermingscertificaten af voor ontheemden uit Oekraïne. De meerderheid van deze ontheemden zijn volwassen vrouwen. Vrouwen vertegenwoordigen 61,4% van de Oekraïense vluchtelingen die eind november 2022 in België verbleven (Statbel, 2022).³ Dit is deels te verklaren door het feit dat de Oekraïense president Zelensky kort na de escalatie van het conflict in februari 2022 de staat van beleg afkondigde, waardoor Oekraïense mannen tussen 18 en 60 jaar het land niet mochten verlaten (Willems et al., 2022).⁴

Twee op drie van de Oekraïners die in België het statuut van ontheemde verkregen, zijn volwassenen (zie figuur 4.1). Liefst één op drie is minderjarig: het gaat om 20.634 kinderen en jongeren, waaronder 1.097 niet-begeleide minderjarigen (NBMV).

De meerderheid van de ontheemden zijn volwassen vrouwen

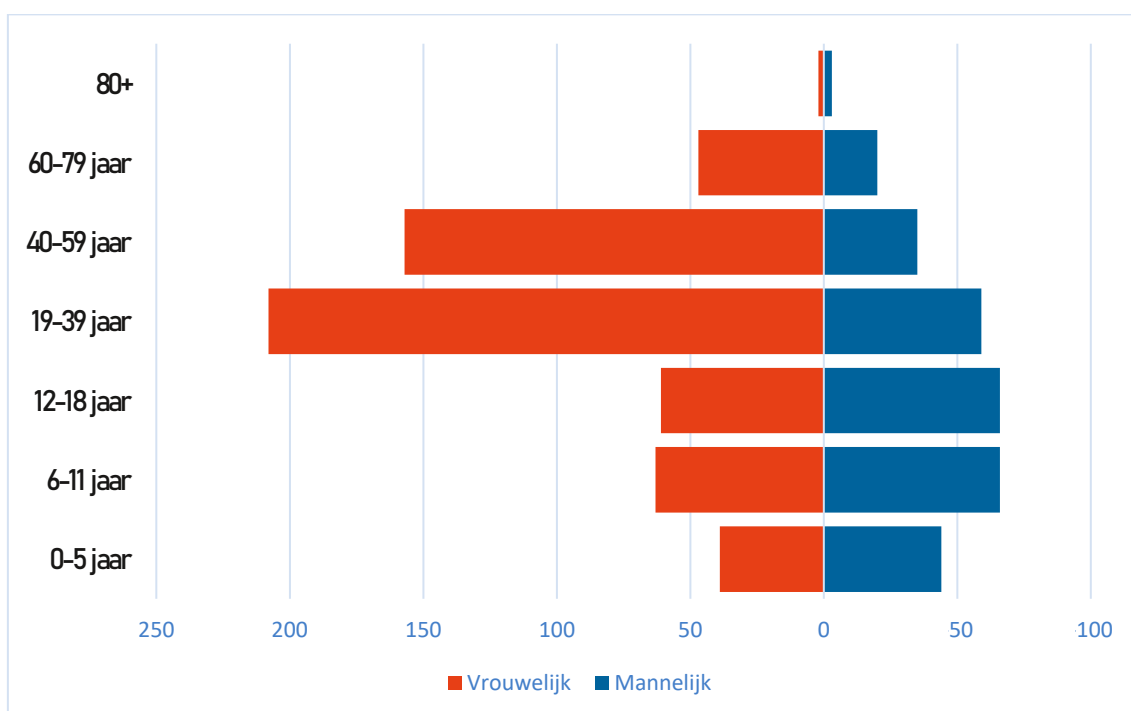
³ Gegevens van Statbel, geraadpleegd op 30 november 2022. Deze statische gegevens worden gezamenlijk beschikbaar gesteld door het Belgische statistiekbureau Statbel, het Nationaal Crisis Centrum (NCCN), de Dienst Vreemdelingen Zaken (DVZ), Fedasil en het rijksregister (RN).

⁴ Er waren enkele uitzonderingen, zoals vaders van drie of meer kinderen of mannen met een zwakke gezondheid.

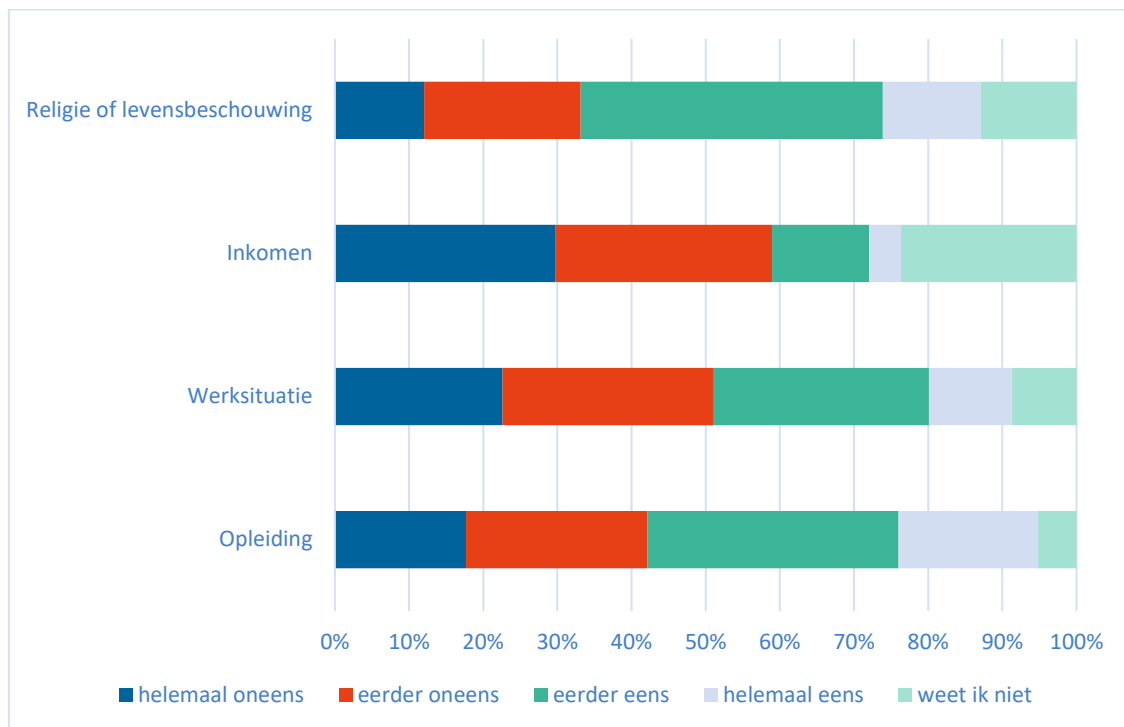
Figuur 4.1: Verdeling van de Oekraïners die in België het statuut van ontheemde kregen naar leeftijdsgroep (situatie op 30 november 2022) (bron: Statbel, 2022)

Het profiel dat naar voren komt uit onze bevraging is vrij gelijklopend met deze statistische gegevens. Via de respondenten hebben we demografische gegevens over 1.895 ontheemden die op dat moment bij hen verbleven, of – indien de opvang was afgelopen – het meest recent bij hen hadden verbleven. 39% van de opgevangen personen in de gastgezinnen in de survey is 18 jaar of jonger. De verhouding mannen/vrouwen is 34%/66%.

Figuur 4.2: Leeftijd en gender van de opgevangen vluchtelingen

Over andere demografische kenmerken van de opgevangen Oekraïners zoals opleiding, werksituatie, inkomen en religie en levensbeschouwing vroegen we geen concrete gegevens. De kans op onjuiste informatie zou te groot zijn, omdat het niet de gasten zelf waren die de survey invulden, maar de gastgezinnen die hen opvingen. Wel vroegen we deelnemers naar hun inschatting in welke mate de mensen die ze opvingen op hun eigen gezin leken, en op welke aspecten dan (n=634). Ruim de helft van de respondenten gaf aan dat hun gasten op hen leken op het vlak van religie en levensbeschouwing (342) en van opleiding (334). Minder dan de helft (255) vond dit op het vlak van werksituatie. Slechts 110 mensen zagen gelijkenissen op het vlak van inkomen. 150 respondenten gaven aan dat ze niet wisten in hoeverre de inkomenssituatie van hun gasten leek op die van henzelf.

Figuur 4.3: Overeenkomsten tussen het gastgezin en de gasten (zoals ervaren door de respondent) (n=634)

50% deelt religie en levensbeschouwing en/of opleiding met hun gasten

4.2 De weg naar het gastgezin

Twee derde (420/627) van de mensen die onderdak vonden bij een gastgezin uit onze survey waren minder dan een week in België voordat ze bij hun gastgezin terecht kwamen. Na aankomst in België vond 60% (371/618) meteen een plek bij het huidige gastgezin. Anderen verbleven eerst bij een ander gastgezin (127), in een collectieve opvang of hotel (65), bij kennissen of familieleden (25) of elders (18). Zeven mensen hadden op straat overnacht vooraleer ze bij hun gastgezin onderdak vonden.

De weg naar het gastgezin verliep voornamelijk via de gemeente, het OCMW en/of via #PlekVrij (56,6%). Eén vijfde (22%) vond een gastgezin via persoonlijke contacten zoals vrienden of kennissen. Ook collega's of vrijwilligers hielpen mensen toeleiden. Verder vonden mensen ook de weg via Facebookgroepen of andere sociale media (9,8%). Een aantal gastgezinnen zocht mensen op eigen initiatief (5,7%). Ook via platformen die specifiek focussen op het vinden van particuliere gastopvang voor Oekraïners of andere mensen op de vlucht vonden gastgezinnen en gasten elkaar. Het ging hierbij om zowel internationale platformen (zoals bijvoorbeeld MAPAHelp of Shelter4UA) (5,2%) als lokale platformen zoals het Burgerplatform voor steun aan vluchtelingen (1,9%) of het Waalse Platform Solidarité Ukraine (0,3%). Ten slotte duidde een achtste van de respondenten op andere wegen. Dat gaat van Fedasil en Pleegzorg tot religieuze (kerkgemeenschap, pastorale nieuwsbrief, ...) of socio-culturele organisaties (BeforeUkraine, Gave Veste, Steun Oekraïne, ...) waar de gastgezinnen in bepaalde mate bij betrokken zijn. Deze vraag werd door 631 respondenten beantwoord.

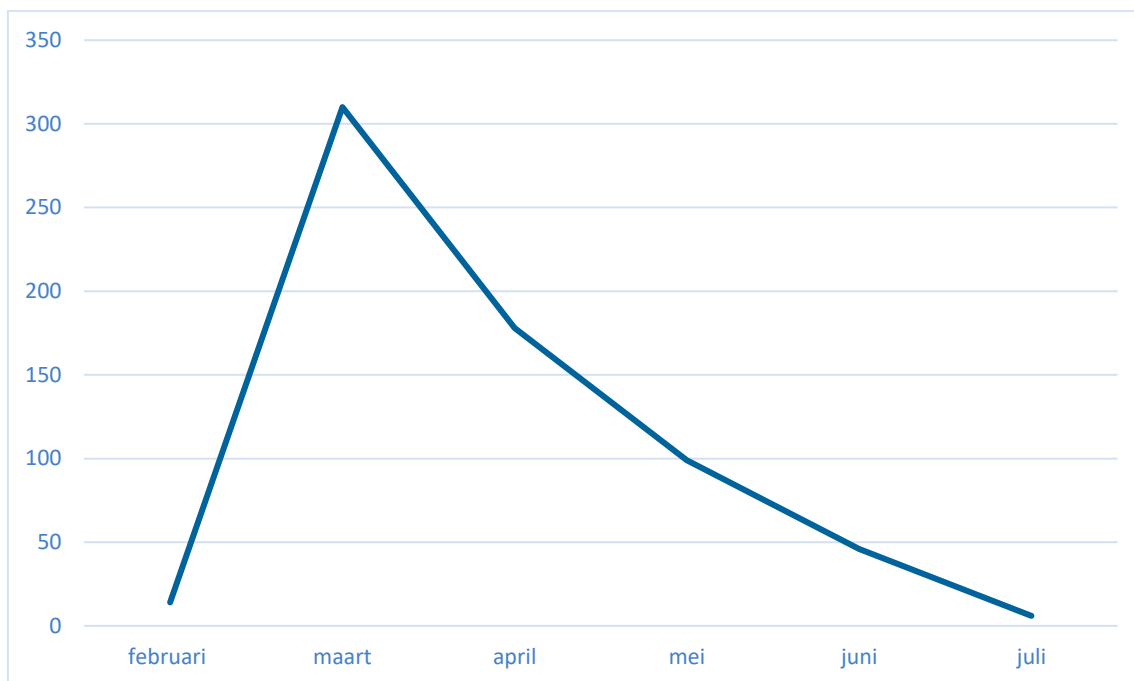
**De weg naar het
gastgezin verliep vooral
via gemeente, OCMW
en/of #PlekVrij**

De meeste gastgezinnen boden opvang aan twee (243/649) of drie (166/649) personen. In 12,3% (80/649) van de gastgezinnen ving men een alleenstaande op. Een kwart van de gastgezinnen ving vier personen of meer op (160/649). Als een gastgezin meerdere mensen opving, ging dit negen op tien keer om familieleden.

Tegelijk waren veel Oekraïense gezinnen fysiek van elkaar gescheiden. Van de respondenten die hier zicht op hadden (n=389), antwoordde 34,1% (137) dat het hele Oekraïense gezin in België verbleef, terwijl 62,7% (252) aangaf dat dat niet het geval was. Als gezinnen verspreid waren over meerdere landen, betekende dit bijna altijd (231/252) dat één of meerdere gezinsleden achtergebleven waren in Oekraïne. Daarnaast verbleven bij 24 gezinnen één of meerdere gezinsleden in een ander land dan Oekraïne.

4.3 Start en duur van de gastopvang

Voor 488 deelnemers aan het onderzoek (74,8%) startte de gastopvang al in maart of april, de beginperiode van #PlekVrij. In de maanden daarop neemt het aantal opvangsituaties die starten duidelijk af (zie figuur 4.4).⁵ Gebaseerd op het aantal toegekende tijdelijke beschermingscertificaten door de Dienst Vreemdelingenzaken (zie figuur 4.5) kunnen we stellen dat onze bevraging de periode capteert waarin het aantal toegekende beschermingscertificaten in België piekte.

Figuur 4.4: Maand van aankomst van de gast(en) in het gastgezin (n=653)

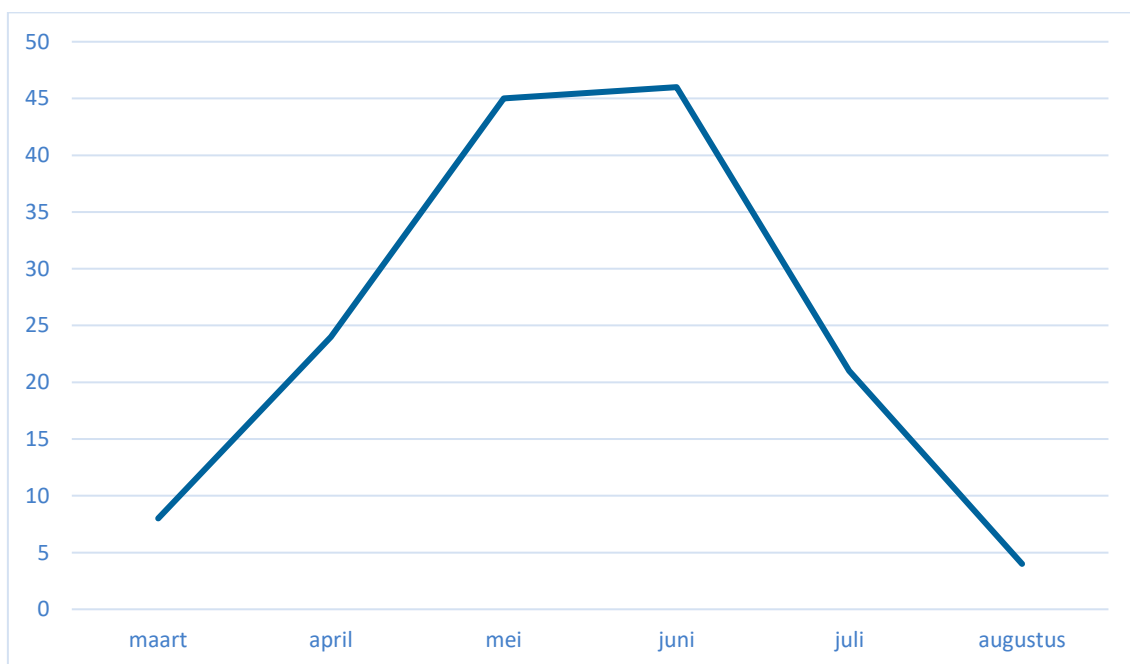

Figuur 4.5: Aantal tijdelijke beschermingscertificaten (bron: Statbel, 2022)

⁵ De survey stond open van 14 juni t.e.m. 18 augustus 2022. Bij 496 respondenten was de gastopvang op het moment van het invullen van de bevraging nog bezig. Bij 157 respondenten was de gastopvang inmiddels reeds afgerond.

Om een zicht te krijgen op de gemiddelde duur van de gastopvang, leggen we deze startdata naast gegevens over wanneer de opvang van Oekraïense vluchtelingen bij de gastgezinnen stopte. We weten dat van de 653 respondenten, er drie op vier (496) op het moment van het invullen van de survey nog Oekraïners opvingen. Bij één vierde van de gezinnen (157 respondenten) was de opvang inmiddels afgerond. Bij de gezinnen waar de opvang reeds ophield, stopte reeds 16,2% van de opvangsituaties in april 2022. Dit cijfert neemt sterk toe in de maanden mei en juni, met respectievelijk 30,4% en 31,1%. In juli daalt dit tot 14,2% en in augustus zelfs tot 2,7% (zie figuur 4.6). Dat betekent dat bij drie vijfde van de gezinnen waar de opvang reeds ophield, de gastopvang minder dan vier maanden duurde. Tegelijk weten we dat drie vierde van de respondenten nog steeds opvang boden op het moment van de bevraging. Over de gemiddelde duur van de gastopvang kunnen we dus nog geen uitspraken doen.

Drie vierde bood opvang op het moment van de bevraging

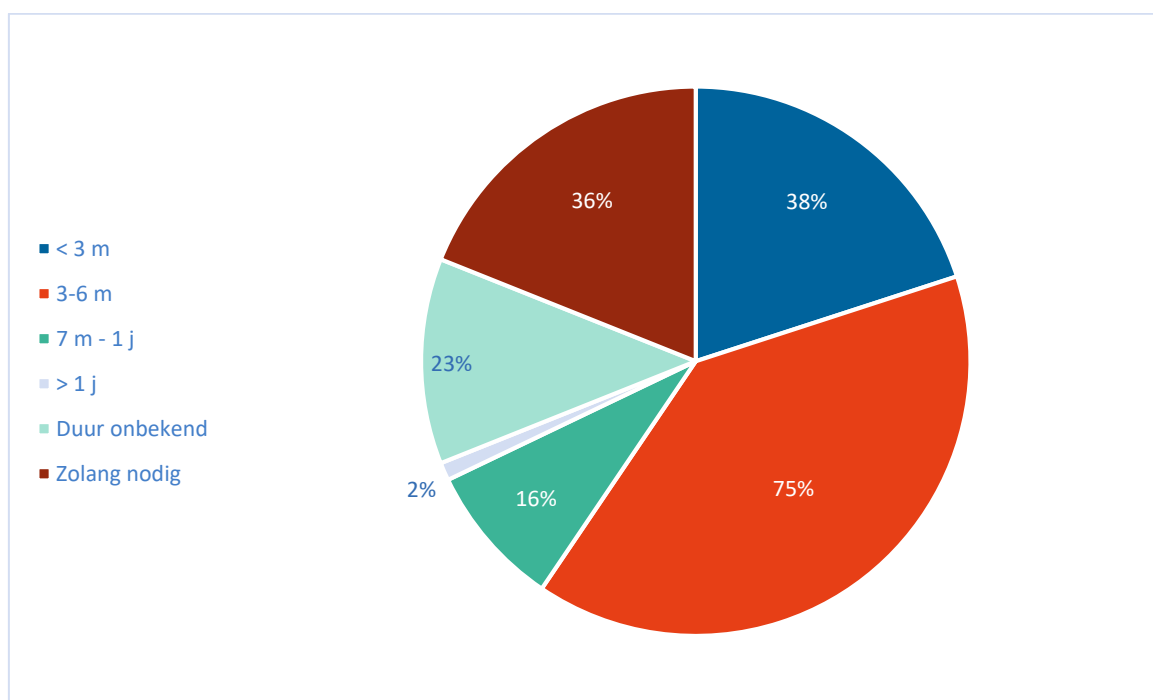

Figuur 4.6: Maand van stopzetting van de gastopvang (n=148)

Het is belangrijk om te kijken naar de verwachtingen, perspectieven, en mogelijke afspraken die er bij de gezinnen waren over de duur van die opvang. De meeste gastgezinnen (65,7%, 406/618) hadden vooraf geen duidelijk idee hoe lang zij hun huis wilden openstellen voor Oekraïners. De gezinnen die hier wel vooraf een zicht op

hadden, geven heel diverse periodes aan, van een tweetal weken tot één jaar. De meerderheid van deze respondenten wilde een engagement aangaan voor een opvangperiode tussen de drie en zes maanden. Er zijn evenwel ook respondenten die aangeven dat de mogelijke verblijfsduur onbeperkt was, d.w.z. tot zolang er nood aan was, bijvoorbeeld tot hun gasten een meer duurzame woonoplossing vonden of konden terugkeren naar Oekraïne.

De meeste gastgezinnen hadden vooraf geen idee hoe lang ze hun huis wilden openstellen

Figuur 4.7: Verwachte opvangduur bij de respondenten die vooraf een idee hadden over hoelang ze de vluchtelingen wilden opvangen (n=190)

4.4 Ervaringen met het samenleven

Bijna negen op de tien van de 653 respondenten organiseerde de opvang in de eigen woning. In de meeste gevallen deelden mensen de ruimtes in hun eigen woning, onder meer de badkamer, keuken of woonkamer. In andere gevallen ging dit om een afgescheiden woonunit, zoals een bovenverdieping die ingericht was als zelfstandige unit. Iets meer dan 10% ving Oekraïense vluchtelingen op in een tweede verblijf of in een leegstaande woning.

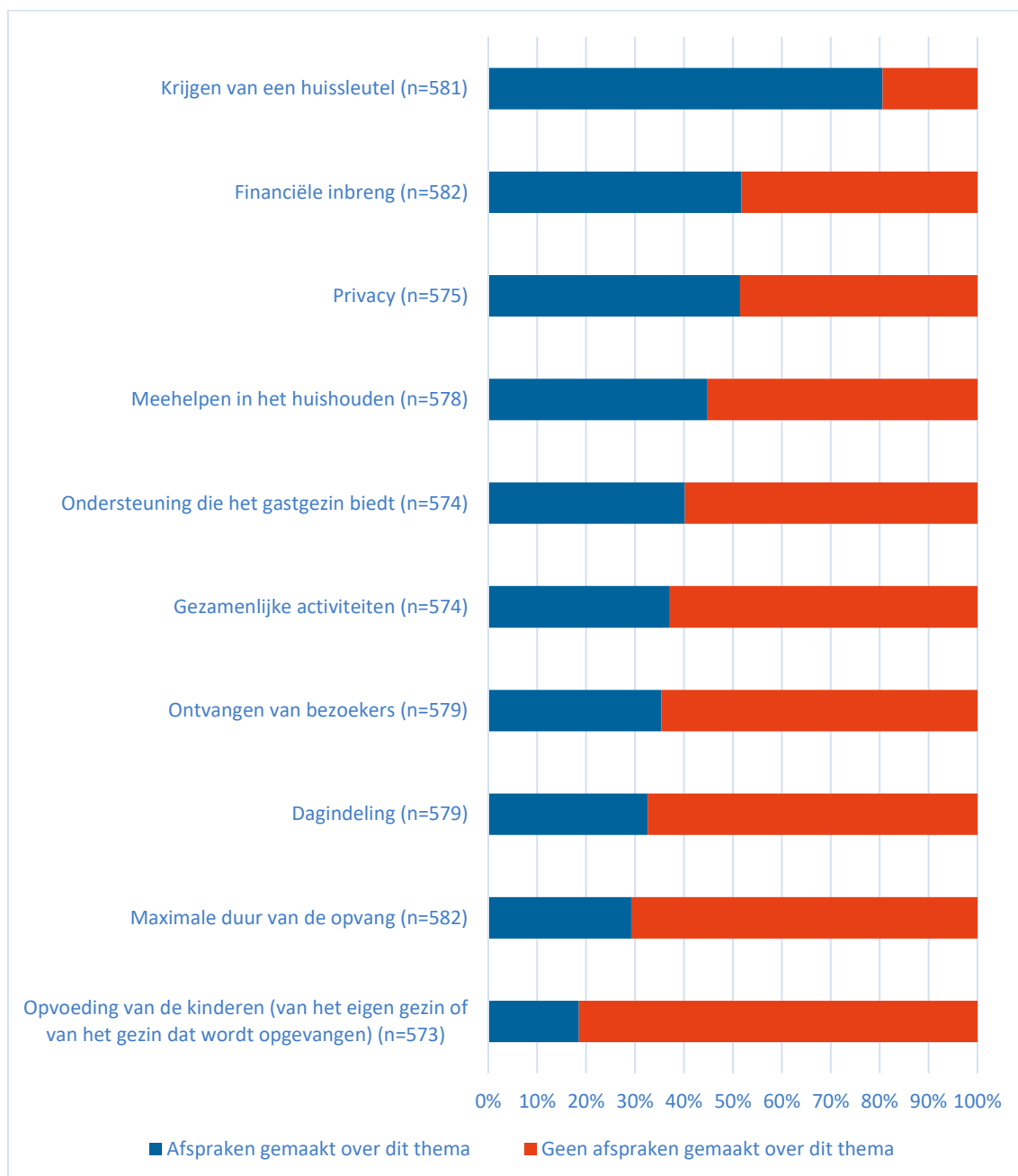
Sommige gastgezinnen maakten afspraken met hun gasten rond het samenleven, of rond de gastopvang in een andere woning dan de gezinswoning (zie figuur 4.8). Dat gaat in eerste instantie over de huissleutel, waar vier op vijf (80,6%) afspraken rond maakte. Ongeveer de helft van de gezinnen had ook afspraken rond financiële bijdragen (51,7%) en privacy (51,5%). Nog eens 44,8% van de respondenten stelde afspraken op rond het meehelpen in het huishouden en 40,2% rond de ondersteuning die het gastgezin biedt aan de vluchtelingen.

In ruim een derde van de gezinnen vinden we afspraken terug rond gezamenlijke activiteiten (37,1%), het ontvangen van bezoekers (35,4%) of de dagindeling (32,6%). Ongeveer een derde van de gastgezinnen (29,2%) maakte afspraken met de mensen die ze opvingen over de duur van de opvang, in lijn met de eigen verwachtingen of mogelijkheden rond opvangduur of volgens indicatoren zoals het vinden van een eigen woning of het einde van de oorlog.

Slechts 18,5% van de respondenten introduceerde afspraken rond de opvoeding van de kinderen uit het eigen gezin of die van hun gasten. Nog eens 13,7% van de respondenten had andere afspraken gemaakt, voornamelijk rond het gebruik van de auto of nutsvoorzieningen, maar ook omtrent de omgang met huisdieren.

**De meeste
gastgezinnen vonden
dat gemaakte
afspraken goed
werden nageleefd**

**9 op 10
organiseerde
de opvang in
de eigen
woning**

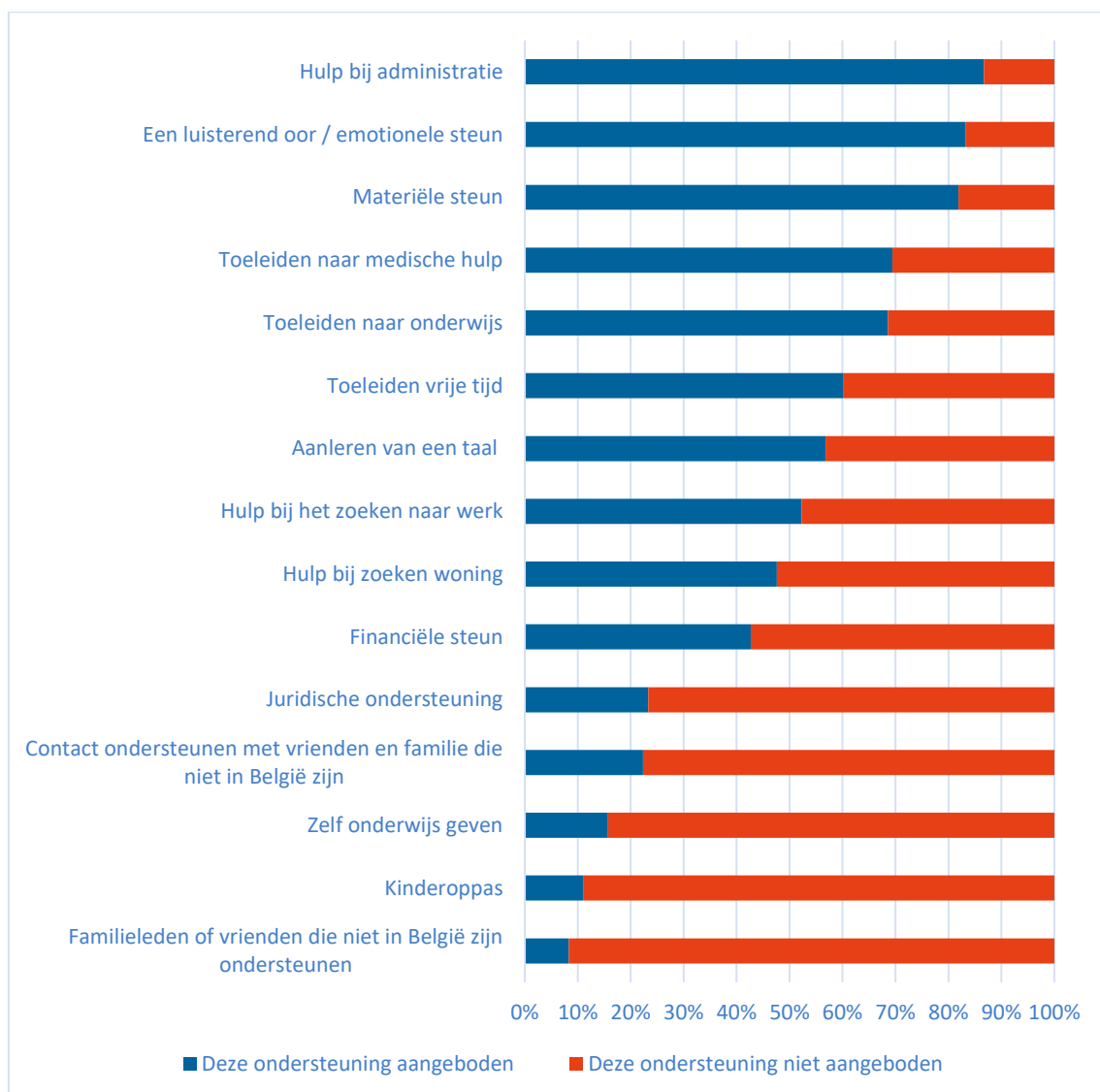
Figuur 4.8: Gemaakte afspraken tussen gastgezinnen en gasten

De meeste gastgezinnen vonden dat deze afspraken goed werden nageleefd. Liefst 41,8% (242/579) van de deelnemers gaf aan dat hun gasten de afspraken eerder wel naleefden, 45,8% (265/579) dat ze de afspraken helemaal volgden. Daar staat tegenover dat toch bijna één op tien (53/579) aangaf dat gemaakte afspraken eerder niet werden nagekomen. En volgens 3,3% (19/579) werden de afspraken helemaal niet nageleefd.

4.5 Geboden ondersteuning door de gastgezinnen

De meest geboden steun is administratieve en praktische hulp

Gastgezinnen kregen de vraag: “Welke ondersteuning biedt u, naast onderdak, aan de mensen die u opvangt?”. Op zestien mogelijke antwoordopties konden respondenten telkens ‘ja’ of ‘nee’ antwoorden (zie figuur 4.9). Administratieve hulp is de meest geboden ondersteuning, bij liefst 86,7% van de respondenten. Ook veel andere geboden steun is eerder praktisch van aard, zoals toeleiden naar medische hulp (69,4%), onderwijs (68,6%) of vrije tijd (60,2%).

Figuur 4.9: Geboden ondersteuning door het gastgezin (n=618)

#PlekVrij

Meer dan acht op tien respondenten bood ook een luisterend oor en/of emotionele steun. Financiële steun was er in 42,7% van de gastgezinnen. Materiële steun komt veel vaker voor, bij 81,9% van de respondenten.

Bij de open vraag “andere” kwamen nog andere vormen van ondersteuning naar voor, waaronder het instaan voor vervoer, vervoersmiddelen ter beschikking stellen, toeleiden naar psychologische ondersteuning of leden van het opgevangen gezin leren fietsen. Een respondent lichtte toe dat die vooraf onderschat had welke ruimere implicaties de gastopvang zou hebben:

“Les conduire en voiture partout où c'est nécessaire également trajets d'école. Ma maison est mal desservie par les bus et ils sont donc dépendants de ma voiture. C'est un aspect à prendre en compte pour d'éventuels nouveaux hébergés car c'est très énergivore.”

Acht respondenten geven expliciet aan dat de mensen die ze opvangen heel zelfstandig zijn en geen extra ondersteuning wensen of nodig hebben.

8 op 10 bood ook een luisterend oor en/of emotionele steun

4.6 Kostenvergoeding

Gastgezinnen bieden dus een brede waaier aan vormen van ondersteuning. Dit heeft soms ook implicaties op het gezinsbudget van de gastgezinnen. Het is dan ook relevant om te bekijken of en hoe deze gezinnen hiervoor eventueel vergoed worden.

Een eerste vraag is of er een financiële vergoeding is voor het huisvesten van vluchtelingen. In sommige landen zoals Polen en Tsjechië werd aan gastgezinnen rechtstreeks een vergoeding toegekend (OECD, 2022). In België is dit niet automatisch het geval.

50% ontvangt een vergoeding voor het huisvesten van Oekraïense vluchtelingen

Eén op twee respondenten (303/606) gaf aan een financiële vergoeding te ontvangen voor het huisvesten van Oekraïense ontheemden. In de survey stelden we de vraag via welke kanalen deze respondenten een vergoeding ontvangen. Meerdere antwoorden waren mogelijk. De meeste respondenten die een financiële vergoeding ontvingen, kregen die van het OCMW of de gemeente (56,6%, 171/302). Nog eens 42,4% (128/302) gaf aan dat ze een financiële bijdrage ontvingen van de vluchtelingen zelf. Ten slotte kregen ook 3% (9/302) nog financiële ondersteuning van elders.

“Au début c’était une galère en terme de support, on y a mis beaucoup de temps et d’énergie. Je leur ai donné une maison gratuitement pendant les deux premiers mois, puis ils ont payé un petit loyer et à partir de juillet, ils ont payé les charges. C’est une bonne expérience, et le fait que les autorités soutiennent les réfugiés ukrainiens facilite les choses.”

Eenmaal de registratie in Brussel is gebeurd, heeft een Oekraïense vluchteling als ontheemde recht op een equivalent leefloon van het OCMW in de gemeente waar de ontheemde verblijft. Een maatschappelijk werker van het OCMW maakt daarvoor een dossier op dat ter goedkeuring voorgelegd wordt aan het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst. Na de goedkeuring van het dossier kan het equivalent leefloon aan de ontheemde worden uitbetaald. Vlaanderen stelde voor lokale besturen richtbedragen op om gastgezinnen een vergoeding voor opvang te kunnen uitkeren vanuit dat equivalent leefloon. Een gast kan vanuit dit leefloon zelf een vergoeding voor de opvang betalen aan het gastgezin. De mogelijkheid bestaat ook dat het OCMW een bijdrage inhoudt op het equivalent leefloon en die rechtsreeks uitbetaalt aan het gastgezin. Hiervoor dienen de opgevangen vluchtelingen wel hun toestemming te geven, bijvoorbeeld aan de hand van een modelformulier. Maakt men geen gebruik van deze formule, dan kunnen rechtstreekse afspraken gemaakt worden tussen het gastgezin en het opgevangen gezin in een opvangovereenkomst (VVSG, 2022).

Oekraïense vluchtelingen hebben ook recht op het Groeipakket (of kinderbijslag) als zij gerechtigde kinderen hebben. Tot en met 10 augustus 2022 was dit het geval voor 9.216 minderjarigen (geen cijfers voor de meerderjarigen), blijkt uit de voortgangsrapportage van de Vlaams Taskforce Oekraïne (2022).

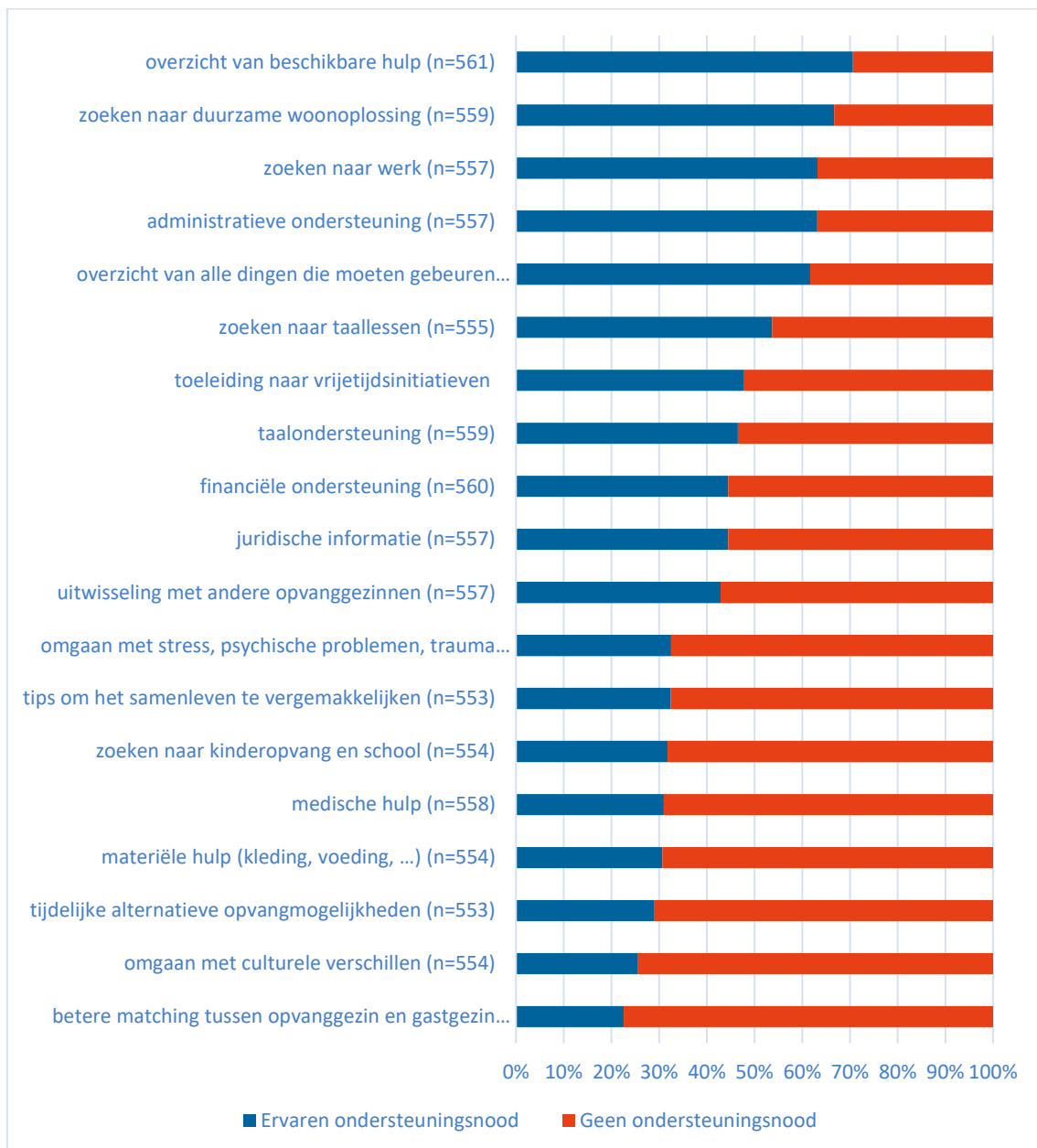
Van de respondenten die rechtstreeks van hun gasten een financiële vergoeding krijgen, heeft zes op de tien hierover een schriftelijke overeenkomst opgesteld. Een derde van deze overeenkomsten betreft een opvangovereenkomst (94/277). In 19,1% (53/277) van de gevallen gaat het over een huurovereenkomst. Dat gaat vermoedelijk over situaties waar er sprake is van verblijf in een aparte wooneenheid. Een op de tien (28/277) van de respondenten verwijst naar een andere overeenkomst, zonder deze te specificeren. Bij 36,8% (201/277) van de respondenten is er geen sprake van een schriftelijke overeenkomst.

5 Ondersteuningsnoden en bronnen van steun

Welke behoefte aan ondersteuning ervaren gastgezinnen en de mensen die zij opvangen? We beginnen dit hoofdstuk met een overzicht van de ondersteuningsvragen en -behoeften van de gastgezinnen en de plaatsen waar ze steun vonden. We bekijken welke steun gastgezinnen ontvingen en of die ook effectief een antwoord bood op de ervaren noden. Vervolgens bespreken we de ondersteuningsbehoeften van de Oekraïners die opvang vonden bij de gastgezinnen, op basis van de inschatting van deze noden door de gastgezinnen.

5.1 De ondersteuningsbehoeften van gastgezinnen

Gastgezinnen ervaarden diverse ondersteuningsnoden (zie figuur 5.1). Het vaakst hadden ze nood aan een overzicht van de beschikbare hulp (70,6%), aan ondersteuning bij het zoeken naar een duurzame woonoplossing voor hun gasten (66,7%), aan hulp bij het zoeken naar werk voor hun gasten (63,2%), aan administratieve ondersteuning (63%) en hadden ze behoefte aan een overzicht van alle zaken die in orde gebracht moeten worden door/voor de mensen die ze opvangen (61,7%). Dit vormden de vijf meest aangehaalde noden. Maar ook op andere vlakken waren de ondersteuningsnoden van gastgezinnen groot. Elk item dat we opnamen in onze vraag werd door minstens één vijfde van de respondenten aangegeven als een ondersteuningsbehoefte. Omdat gastopvang veel meer inhoudt dan alleen huisvesting aanbieden (zie hoofdstuk 4), is erkenning van deze ondersteuningsnoden cruciaal voor de overheden die beroep doen op gastgezinnen.

Figuur 5.1: Ervaren ondersteuningsnoden vanuit het gastgezin

Een respondent vergelijkt het hebben van gasten als gastgezin met het hebben van kinderen ten laste:

“Accueillir chez soi est une chose, mais être obligé de faire toutes les démarches, c’est comme si j’avais des enfants à charge pour qui il faut tout faire sans assistance sociale.”

Het aangeven van een nood kan erop wijzen dat het gastgezin geen ondersteuning kreeg op dit gebied. Minder dan één op tien van de respondenten kreeg bijvoorbeeld juridische ondersteuning (zie figuur 5.3), terwijl toch meer dan vier op tien hier nood aan had. Toch is dit niet noodzakelijkerwijs het geval. Het kan er ook op wijzen dat de ontvangen steun ontoereikend was. Sommige respondenten hadden bij het invullen van hun noden een meer performante overheid verwacht.

“Betere communicatie van de overheid hoe je aan de A-kaart raakt – hier hebben we veel tijd aan gependeed.”

“De meeste noden hadden we sneller ingevuld dan de verantwoordelijke officiële instanties.”

We zien dat de noden van de opgevangen vluchtelingen vaak verweven geraken met die van het gastgezin. Als hun gasten bijvoorbeeld op zoek gaan naar een duurzame woonoplossing, ondersteunen veel gastgezinnen hen in deze zoektocht. Verloopt dit moeilijk, wordt ondersteuning bij het vinden van een woonst een gezamenlijke behoefte. Dit geldt ook voor andere ondersteuningsvragen en -behoeften.

“L'accueil demande beaucoup de disponibilité si l'on veut bien le faire. Nos hôtes sont faciles à vivre, la mère a tout de suite cherché un travail pour ne rien nous imposer (ménages). Ils sont agréables et respectueux. J'ai pris de nombreuses initiatives pour qu'ils trouvent leur place (école, stages, cours de langues, rencontres, aide matérielle, visites de Bruxelles et explications sur les transports, etc.). Cela prend beaucoup de temps et n'est pas viable à moyen terme. La barrière de la langue les rend dépendants. Les différences de style de vie peuvent être une source de tension si nous ne lâchons pas prise. Le conseil s'est désintéressé d'eux quand ils étaient avec nous. Nous avons dû nous battre pour qu'elle les reprenne à la fin de la période d'hébergement convenue. Les municipalités sont impuissantes.”

Wat opvalt, is hoe groot de behoefte aan informatie is. Alle items die hiernaar peilen (o.m. het overzicht van de beschikbare hulp, administratieve ondersteuning, het overzicht van de in orde te brengen zaken, maar ook juridische informatie) werden door een aanzienlijk deel van de respondenten aangeduid als een ondersteuningsbehoefte (zie figuur 5.1). Het gebrek aan informatie heeft soms ook financiële gevolgen:

“Alle regels rond leefloon werden pas duidelijk nadat we de foute beslissing hadden genomen om moeder meteen aan werk te helpen. Toen bleek niet enkel haar leefloon weg te vallen, maar ook het leefloon van haar zoon. Totaal onverwacht.”

Ondersteuning bij de zoektocht naar meer duurzame woonoplossing is zowel voor gastgezinnen als vluchtelingen cruciaal. Volgende citaten van respondenten illustreren dit:

“Veel gasten wonen nog steeds bij hetzelfde gastgezin. Dit betekent niet automatisch dat betrokkenen dit als de meest wenselijke situatie ervaren. In de praktijk komt er veel kijken bij het beëindigen van een particulier opvangarrangement. De belangrijkste kwestie is dat – tenzij de vluchteling zelf onderdak heeft gevonden – een nieuwe opvangplek zal moeten worden gevonden.”

“Huisvesting is moeilijk te vinden gezien deze mensen maar een verblijfsvergunning hebben tot 4 maart 2023.”

Ook gastgezinnen worstelen met zoektocht naar duurzame huisvesting

Een vergelijkbaar onderzoek rond gastopvang van Oekraïense vluchtelingen in Duitsland wijst ook op de uitdaging rond (her)huisvesting (Haller et al., 2022). In Vlaanderen gaf eerder onderzoek al aan hoe moeilijk het is voor erkende vluchtelingen om in Vlaanderen een betaalbare en geschikte woning te vinden (Beeckmans & Geldof, 2022; D'Eer et al., 2019). De problemen die Oekraïense gasten en gastgezinnen op dit vlak ervaren zijn fundamenteel en kunnen niet los worden gezien van de krapte op de woningmarkt in Brussel en steden in Vlaanderen. Dit stelt zich ook in een aantal andere EU-landen:

“The rapid influx of Ukrainian refugees to Europe in the wake of Russia’s large-scale aggression against Ukraine happened in the context of significant pre-existing housing challenges, such as insufficient housing supply and rising costs, in many host countries, notably Poland, limiting available options for housing arrivals both in the short and medium-to-long term.” (OECD, 2022, p. 1)

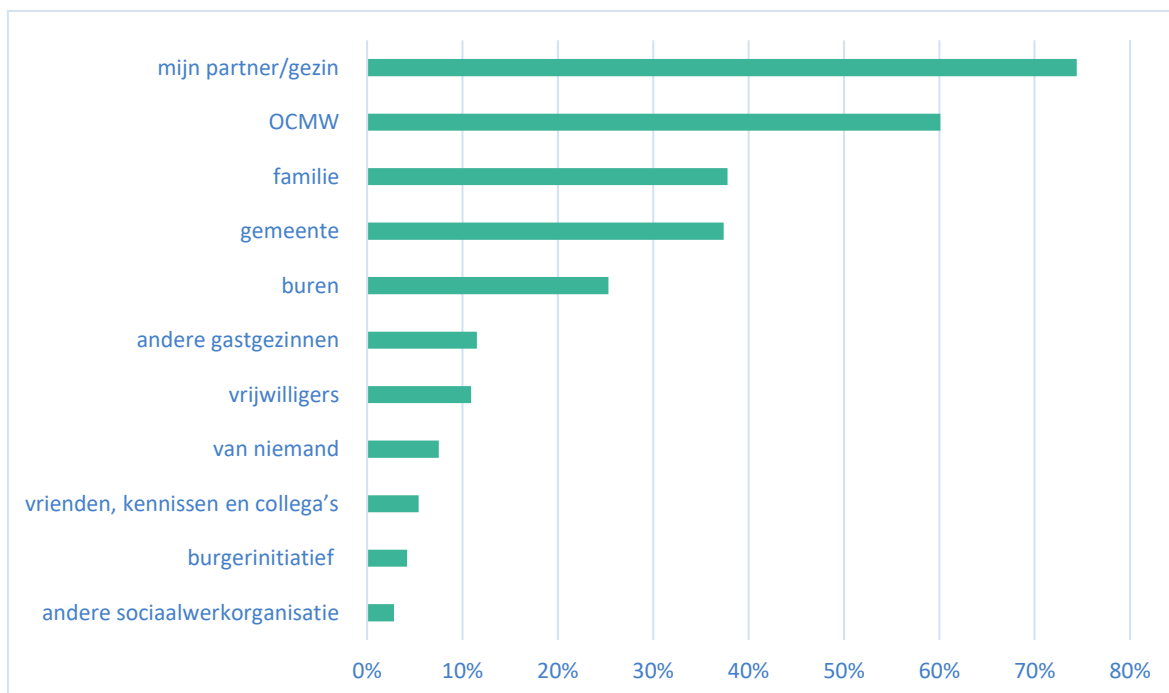
5.2 Steunbronnen voor gastgezinnen

Waar vonden gastgezinnen steun? Bij wie konden ze terecht? We gaan hier voornamelijk in op de steun die gastgezinnen ontvingen tijdens de gastopvang. We vroegen echter ook of de respondenten voorafgaand aan hun engagement vanuit de overheid of andere organisaties de nodige informatie kregen over hoe ze een gastgezin konden worden en wat dit inhield. Slechts één derde van de respondenten (209/591) kreeg voorafgaandelijke informatie.

Weinig informatie
over gastopvang
vooraf

Tijdens de gastopvang vond driekwart van de respondenten steun bij zijn of haar partner of het eigen gezin (74,4%). De partner of het eigen gezin vormt daarmee de belangrijkste steunbron (zie figuur 5.2). Een tweede belangrijke bron van steun is het OCMW (60,1%). Wat de ondersteuning door het OCMW allemaal behelst, kunnen we niet afleiden uit de bevraging en kan verschillen tussen gemeenten.

OCMW's hebben een grote opdracht gekregen en opgenomen bij de opvang en ondersteuning van Oekraïense ontheemden. Zij staan onder meer in voor het zoeken naar (crisis)huisvesting, het toekennen van een equivalent leefloon, het verzekeren van medische zorgen, het bieden van sociale begeleiding, het oplossen van de administratieve knelpunten, het organiseren van de hulp door de vele vrijwilligers en het toeleiden van mensen naar werk of opleiding (VVSG, 2022).

Figuur 5.2: Steunbronnen van gastgezinnen (n=617)

OCMW is een belangrijke steunbron

Iets meer dan een derde kan terugvallen op andere familieleden of op de gemeente (respectievelijk 37,8% en 37,4%). Een vierde van de respondenten kan ook terecht bij de bureaus (25,3%). Ongeveer één tiende krijgt steun bij andere gastgezinnen (11,5%) of vrijwilligers (10,9%). 7,5% gaf aan van niemand steun gekregen te hebben. De antwoordcategorie “andere” werd aangeduid door 63 respondenten.

Binnen deze categorie werd door 35 respondenten een antwoord vermeld dat we kunnen benoemen als “vrienden, kennissen of collega’s”. Het aantal respondenten voor wie deze personen een steunbron waren, was vermoedelijk een stuk hoger, vermits deze optie niet aan de respondenten was voorgelegd.

4,2% kreeg steun van “een burgerinitiatief” en 2,8% van “een andere sociaalwerkorganisatie”. Mogelijk waren de respondenten onvoldoende vertrouwd met deze termen en werden burgerinitiatieven feitelijk al aangevinkt onder “vrijwilligers”. Toch valt op hoe beperkt de steun is die gastgezinnen ervaren van sociaal werk buiten het OCMW en de niet-geregelde initiatieven. Dat gastopvang op korte tijd en grotendeels geïmproviseerd tot stand kwam is daar wellicht niet vreemd aan.

5.2.1 De ervaring met diensten en instellingen

We vroegen aan respondenten om hun (eventuele) ervaring te omschrijven met overheidsinstellingen, private organisaties en informele contacten voor de vluchtelingen die zij opvangen. De organisaties waar de meeste respondenten zich over uitspraken, waren het OCMW, de wijkpolitie en mutualiteiten.

Bijna vier op vijf van de respondenten (443/567) omschrijft hun ervaring met het OCMW als eerder of zeer positief. Uit de survey kunnen we niet afleiden waarop die ervaring precies betrekking heeft. Eén van de respondenten drukt zijn tevredenheid in algemene termen uit:

“Goede medewerking en ondersteuning door het OCMW en het callcenter van de stad.”

Bijna 4 op 5 van de gastgezinnen omschrijft de ervaring met het OCMW als positief

Het is weinig waarschijnlijk dat respondenten hun ervaring met de wijkpolitie opdeden vanuit een nood aan ondersteuning, maar eerder vanuit de controlerende rol van de wijkpolitie. Een federale [omzendbrief](#) van 18 maart 2022 spreekt zich uit over “de controle van de kandidaat-huisvesters van personen die vluchten voor het gewapend conflict in Oekraïne”. Bijna 90% van de respondenten voor wie de vraag van toepassing was, was positief over hun ervaring met de wijkpolitie (393/438).

374 respondenten rapporteerden een ervaring met de mutualiteit. Slechts één vijfde van die ervaringen was negatief.

Over andere diensten en instellingen deelden veel minder respondenten hun ervaring. Of dit betekent dat zij geen contact hadden met deze organisaties, kunnen we niet afleiden uit de survey.

In verhouding tot de grote nood aan juridische ondersteuning had een relatief beperkt aantal respondenten contact met infolijnen

203 respondenten rapporteerden een ervaring met de Algemene infolijn Oekraïne van de POD Maatschappelijke Integratie. Voor de infolijn van Vluchtelingenwerk Vlaanderen waren dit 91 mensen, voor het infopunt Oekraïne van Caritas International 49. We stelden een hoge nood aan juridische ondersteuning vast bij respondenten. In verhouding rapporteerde een relatief laag aantal respondenten een ervaring met voornoemde infolijnen.

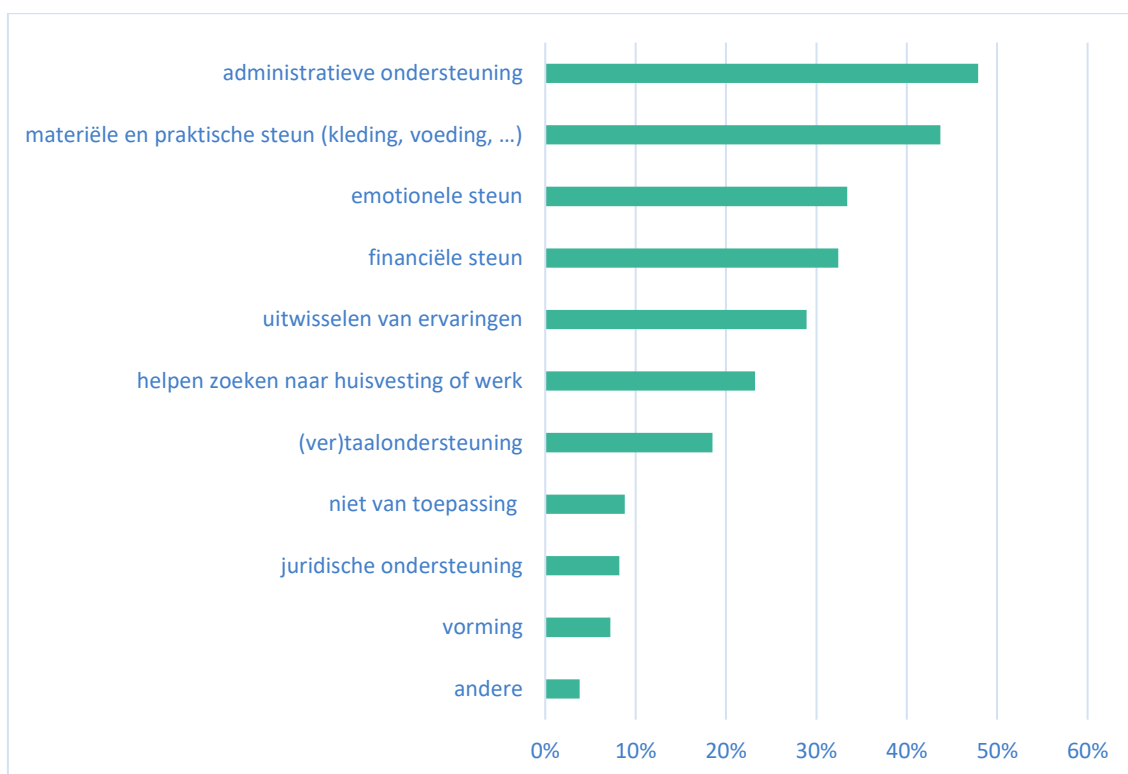
Op 4 maart 2022 lanceerde de overheid de website www.info-ukraine.be en een algemeen informatienummer over de situatie in Oekraïne. Zowel Oekraïners op de vlucht als Belgische inwoners konden er terecht voor informatie.

De [infolijn van Vluchtelingenwerk Vlaanderen](#) richt zich tot vrijwilligers, gastgezinnen ('opvanggezinnen') en burgers met vragen over mensen op de vlucht (in het Nederlands, Engels en Frans). Voor Oekraïense vluchtelingen is er een hulplijn beschikbaar in het Oekraïens. Deze infolijn (elke werkdag van 9u tot 12u30) kan de vluchtelingen doorschakelen voor psychologische ondersteuning in het Oekraïens (VZW Solentra) en voor gespecialiseerde vragen rond huisvesting (VZW Orbit). Tot en met 8 september 2022 ontving Vluchtelingenwerk Vlaanderen 3.389 telefoonoproepen. 45% hiervan was afkomstig van burgers, de overige 55% van Oekraïners zelf. De aard van de vragen kadert in vragen naar huisvesting en crisisopvang (23%), tijdelijke bescherming (13%), praktische financiële vragen (19%), psychologische ondersteuning (10%) en overige (35%) (Vlaamse Taskforce Oekraïne, 2022).

Het [Infopunt Oekraïne](#) van Caritas International is een gratis informatielijn (elke werkdag tussen 13u-17u) waarbij juristen en maatschappelijk werkers van Caritas International antwoorden op vragen van Oekraïners en Belgen die hen opvangen. Er is ook een WhatsApp-Infolijn om antwoorden te geven in het Oekraïens.

5.3 Om welke steun gaat het?

We legden aan de respondenten ook de vraag voor waaruit de steun bestond die ze ontvingen (zie figuur 5.3). Administratieve ondersteuning, materiële en praktische steun kwamen het meeste voor: bijna de helft van de respondenten (47,9%) kreeg administratieve ondersteuning. Voor meer dan vier op tien respondenten (43,7%) was er materiële en praktische steun, waaronder kledij en voeding.

Figuur 5.3: Ontvangen steun (n=599)

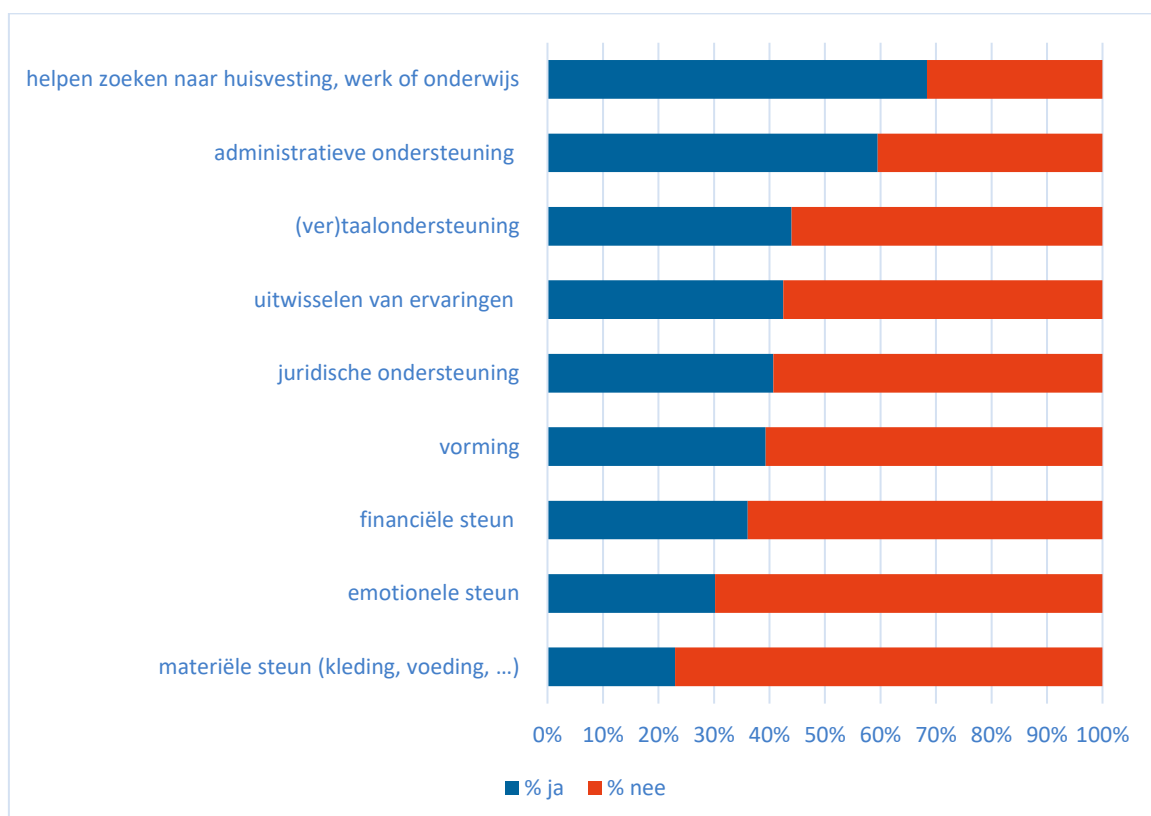
Een derde van de respondenten kon rekenen op financiële en emotionele steun en steun door het uitwisselen van ervaringen: 32,4% van de respondenten kreeg financiële steun. Emotionele steun was er voor 33,4% van de respondenten. Bijna drie op tien (28%) van de respondenten kreeg steun door het uitwisselen van ervaringen. Hulp bij het zoeken naar huisvesting of werk was er voor minder dan een kwart van de respondenten (23,2%). Bijna één op vijf respondenten (18,5%) vinkte (ver)taalondersteuning als genoten steun aan. Vorming (7,2%) en juridische ondersteuning (8,2%) werden daarentegen veel minder gerapporteerd als genoten steun. 39 respondenten duiden de categorie “andere” aan. Vervoer werd daarbij een aantal keer vermeld, naast een aantal antwoorden die al vervat zijn in de aangeboden antwoordopties, zoals administratieve ondersteuning, kleding, taalondersteuning, ...

5.4 Beantwoorden deze steunbronnen de ervaren noden?

In welke mate was de ondersteuning ook voldoende? Dat bleek voor velen niet het geval. We legden aan de respondenten de volgende stelling voor: “Ik word momenteel voldoende ondersteund in de noden die ik ervaar in mijn engagement naar de vluchtelingen die ik opvang”. Meer dan vier op tien respondenten (182/435) ging hiermee niet akkoord.

“Bij de opstart hebben wij relatief weinig ondersteuning gekregen van de (lokale) overheid terwijl die nood er wel was en ook expliciet was gevraagd. Deze steun is er waarschijnlijk nu wel maar onze vluchtelingen zijn ondertussen verhuisd.”

We gingen na aan welke vormen van ondersteuning gastgezinnen méér nood hadden (zie figuur 5.4). Heel wat gastgezinnen gaven aan nog extra ondersteuning nodig te hebben op verschillende vlakken, ondanks de mogelijke ondersteuning die ze al kregen. Meer dan twee derde (383/560) van de respondenten had nood aan meer hulp bij de zoektocht naar huisvesting, werk of onderwijs voor de vluchtelingen die zij opvingen.

Figuur 5.4: Ondersteuning waaraan respondenten meer nood hebben

Voldoende ondersteund? Meer dan 4 op 10 vindt van niet.

Vele gastgezinnen ervaren de bureaucratische complexiteit van onze samenleving samen met de Oekraïense vluchtelingen die ze opvingen. Ondanks het feit dat administratieve ondersteuning het vaakst genoemd werd als ontvangen steun, gaf nog bijna 60% van de respondenten aan meer nood te hebben aan ondersteuning op dit vlak. Ook in Duitsland en Nederland (Rotterdam) stellen onderzoekers deze behoefte vast:

“Answers to open-ended questions show that hosts did not necessarily take issue with the fact that they were asked to provide other help on top of offering accommodation. Rather, they became frustrated since they were unaware that providing administrative support was part of their responsibility, and they felt they were not given the resources or knowledge to navigate these procedures.” (Haller et al., 2022, p. 31)

“[H]et feit dat Oekraïense vluchtelingen tegen zaken aan lopen die nog niet goed geregeld zijn (zoals het openen van een bankrekening of het verkrijgen van reisdocumenten), kan de gastgezinnen zwaar vallen, zeker omdat zij hun gasten proberen te helpen hierbij.” (de Gruijter et al., 2022, p. 27)

Ook de taalverschillen spelen een belangrijke rol, zowel bij administratieve informatie als bij algemene communicatie. Ruim 44% gaf aan meer nood te hebben aan (ver)taalondersteuning (zie figuur 5.4). De hogere nood aan (ver)taalondersteuning kwam naar verhouding meer voor bij respondenten die al (ver)taalondersteuning kregen (55,3% tegenover 41% die geen (ver)taalondersteuning kregen).

“De communicatie van de overheid, OCMW en VDAB, diploma erkenningsinstantie enz., is voor 95% in het Nederlands. Dat maakt dat wij (gastgezin) veel inspanningen moeten doen om een en ander te vertalen met behulp van een vertaalprogramma en dergelijke. Dit zou toch wel beter kunnen?”

42,5% van de respondenten gaf aan meer nood te hebben aan uitwisseling van ervaringen. Daarnaast signaleerde 40,7% van de respondenten een nood aan meer juridische ondersteuning (zie figuur 5.4).

Verschillen deze ondersteuningsnoden naargelang de gastopvang gebeurde in de eigen woning van het gastgezin of elders? Wie samenwoonde met de gasten, rapporteerde meer nood aan hulp bij het zoeken naar huisvesting, werk of onderwijs (70%), dan wie niet samenwoonde (53,7%). Dit was ook het geval voor het uitwisselen van ervaringen (43% tegenover 30%), financiële steun (37,7% tegenover 25%) en emotionele steun

(30,6% tegenover 25%). We stelden nauwelijks verschil vast voor de hogere nood aan vorming, administratieve en juridische ondersteuning, (ver)taalondersteuning en materiële steun.

5.5 De ondersteuningsbehoeften van gasten

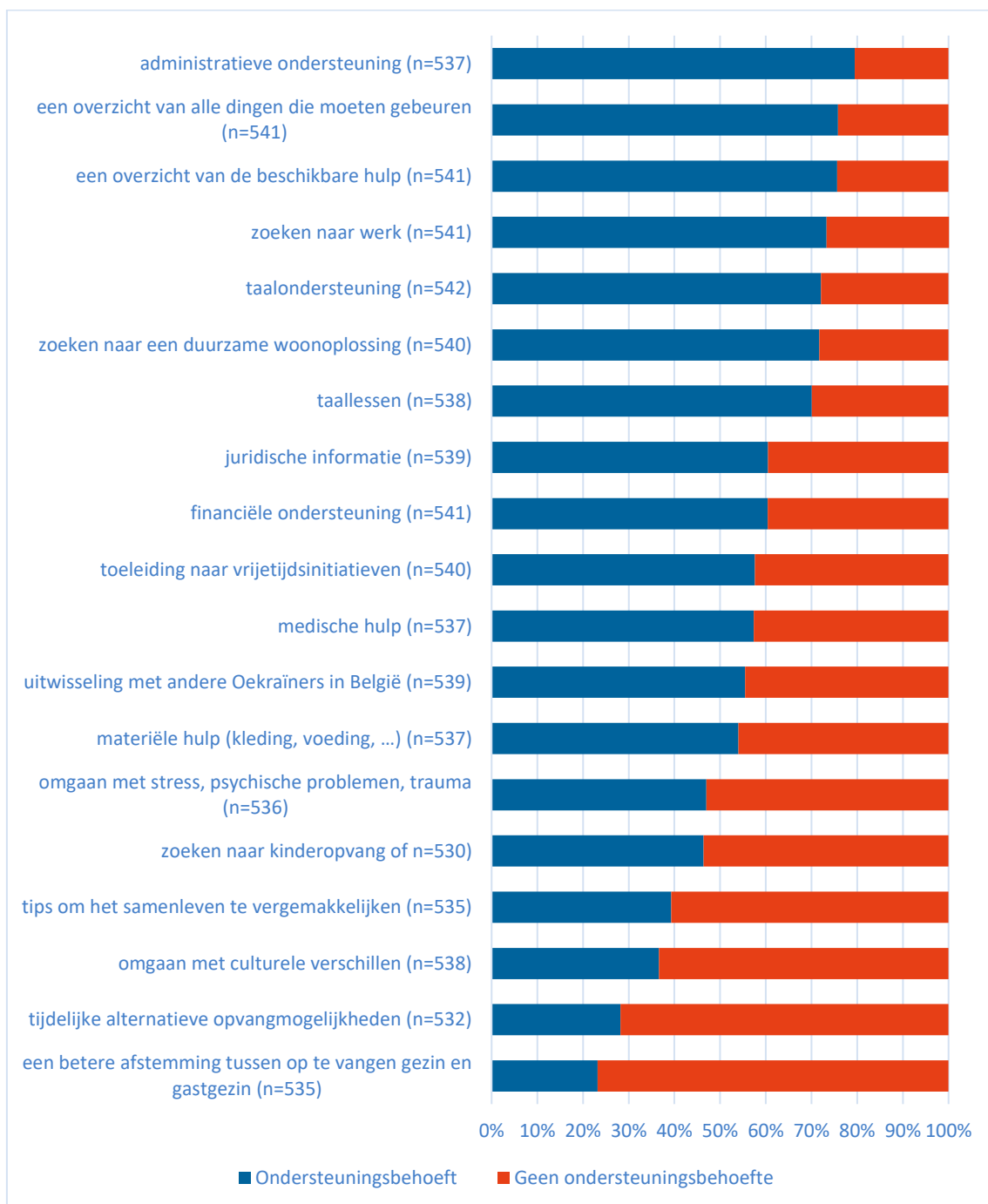
De survey bevroeg de Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen niet rechtstreeks. Wel peilden we via de gastgezinnen naar de noden die zij zagen bij de mensen die zij opvingen. De respondenten maakten gewag van diverse noden bij hun gasten (zie figuur 5.5). We zien hierbij gelijkaardige dynamieken als bij de noden van de gastgezinnen zelf. Minstens een kwart van de respondenten herkende elk thema als een ondersteuningsbehoefte van de Oekraïners die ze opvingen.

“Gedurende de eerste weken/maanden hebben deze mensen vooral rust, administratieve/financiële en praktische ondersteuning nodig. Zij moeten kunnen bekomen van het ‘trauma’ en de shock die zij opliepen tijdens en na hun vlucht. Dit is immers geen vrijwillig gekozen vertrek geweest. Op langere termijn hebben zij volgens mij ook emotionele/psychische ondersteuning nodig. Zij gaan immers door een verwerkingsproces, te vergelijken met een rouwproces. Bovendien zijn het vaak vrouwen met kinderen die hun man hebben moeten achterlaten. Verscheurde gezinnen dus. Die nog steeds moeilijke verhalen te verwerken krijgen vanuit het thuisfront.”

“Ne connaissant, ni la langue, ni le pays, ni notre culture, ni personne et étant sans ressources, ils ont besoin de tout tant matériel que moral.”

Het meest uitgesproken was ook hier de nood aan administratieve ondersteuning (79,5%). Driekwart van de gasten had het volgens de respondenten ook moeilijk om een overzicht te hebben van “alle dingen die moeten gebeuren” (75,8%) en van de beschikbare hulp (75,6%). Ook bij de opgevangen vluchtelingen waren volgens de deelnemers aan de survey de informatiebehoeften dus hoog. We vermelden in dat verband ook de specifieke nood aan juridische informatie (60,5%).

4 op 5 gastgezinnen zien een nood aan administratieve ondersteuning bij hun gasten

Figuur 5.5: Ondersteuningsbehoeften van de gasten

Maar de respondenten zagen ook de andere noden bij hun gasten. Naast de opgegeven antwoordmogelijkheden signaleerden ze bijvoorbeeld ook de nood aan contact houden met het achtergebleven familieleden, vrienden of kennissen in Oekraïne.

6 Hoe beoordelen gastgezinnen zelf hun ervaring?

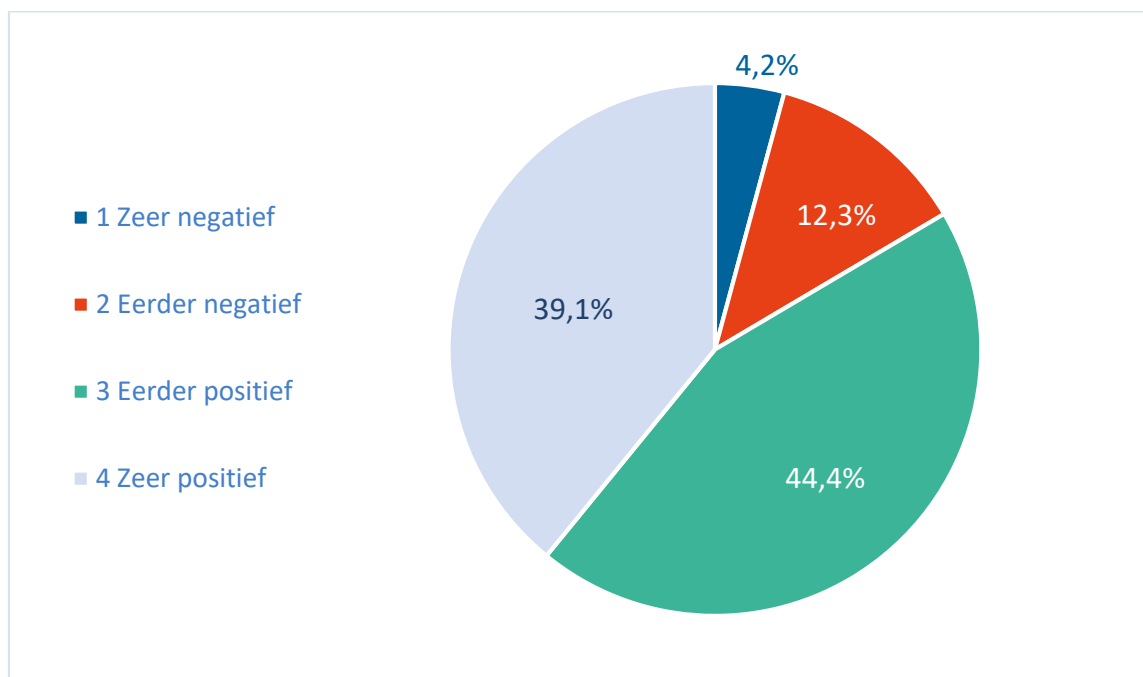
In de vorige hoofdstukken gaven we inzicht in de redenen waarom gastgezinnen hun huis openstelden voor Oekraïners die hun land ontvluchtten, hoe gastopvang concreet invulling kreeg, welke noden gastgezinnen en de mensen die zij opvingen ervoeren en in welke mate zij hier ondersteuning rond vinden. Maar hoe beoordelen de deelnemers aan de survey zelf hun ervaring met gastopvang? We geven eerst een globaal beeld.

Omdat de mate waarin respondenten positief of negatief zijn over hun ervaring verschilde naargelang de gastopvang nog liep of al afgerond was, kijken we vervolgens naar de redenen waarom gastopvang bij een aantal gezinnen stopte.

We eindigen met een blik op de engagementen waarvoor respondenten zich nog bereid verklaren in de nabije toekomst.

6.1 Gastopvang: een overwegend positieve ervaring

De overgrote meerderheid van de mensen die deelnam aan onze bevraging, beschouwt hun ervaring als gastgezin van Oekraïense vluchtelingen als “eerder positief” tot “zeer positief” (83,5%, zie figuur 6.1). Vooral bij de mensen waar de opvang nog liep, gaf negen op de tien aan dat ze het een positieve ervaring vonden. Waar de opvang al afgerond was, was nog twee op drie (66%) positief.

Figuur 6.1: De globale ervaring van respondenten met het opvangen van Oekraïense vluchtelingen (n=601)

De overgrote meerderheid beschouwt de ervaring als gastgezin als positief

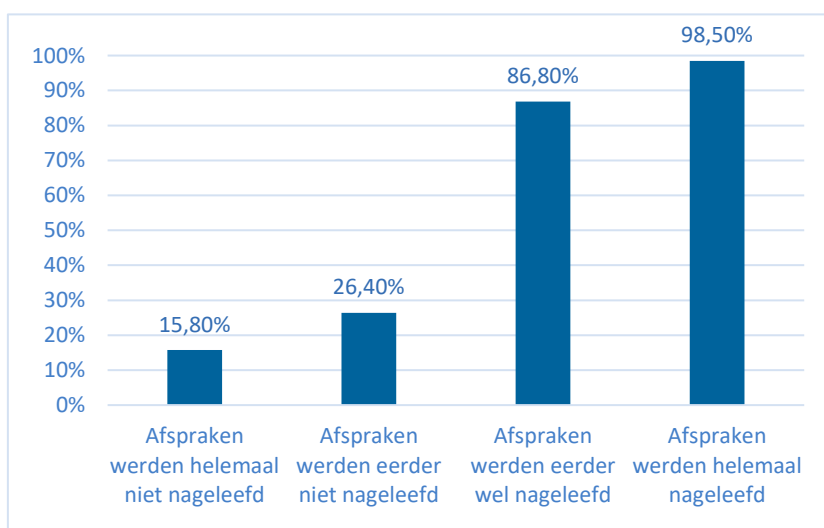
Als we de ervaringen van alle gastgezinnen samenbrengen – zowel de gezinnen waar de gastopvang al was afgerond als die van gezinnen waar de gastopvang nog liep – zien we een duidelijke samenhang tussen de aard van de ervaring van de respondenten (positief of negatief) en een aantal andere thema's die elders aan bod kwamen in de survey. Mannen

toonden zich in de survey over het algemeen positiever (89,3%, 192/215) dan vrouwen (82,6%, 262/317). Ook gepensioneerden waren opvallend positiever (95,8%, 91/95) dan mensen die werken (82%, 319/389).

Respondenten die gelijkenissen zagen tussen de mensen die zij opvingen en hun eigen gezin op vlak van opleiding, werksituatie, inkomen of religieuze achtergrond, waren positiever dan respondenten die vonden dat hun gasten sterker van hun eigen gezin verschilden. Ook de weg waarlangs de vluchtelingen bij het gastgezin terecht kwamen, hing duidelijk samen met de ervaring: van de respondenten waarbij de toeleiding via persoonlijke contacten (kennissen, familie, ...) was verlopen, was liefst 90,8% (119/131) positief over de opvangervaring tegenover 81,5% (383/470) indien de toeleiding via op een andere manier plaatsvond.

De belangrijkste factor was echter of de gemaakte afspraken werden nageleefd. Zoals we in hoofdstuk 4 beschreven, maakten heel wat gastgezinnen afspraken met hun gasten over diverse aspecten van de gastopvang, zoals het krijgen van een huissleutel, financiële bijdragen, privacy of het meehelpen in het huishouden. Hoe meer respondenten aangaven dat deze afspraken werden nageleefd, hoe hoger de tevredenheid over de opvangervaring (zie figuur 6.2).

Hoe beter afspraken werden nageleefd, hoe hoger de tevredenheid

Figuur 6.2: Percentage positieve ervaring naar mate dat de afspraken werden nageleefd

Ook de noden die de gastgezinnen ervaarden (zie hoofdstuk 5) hingen duidelijk samen met de algemene beoordeling van de ervaring. Bij elke nood die we bevroegen, bleken respondenten die deze nood ervaarden negatiever over hun ervaring in verhouding tot respondenten die deze nood niet voelden. Tegelijk was de kans groter dat mensen de gastopvang positief beoordeelden indien ze vonden dat ze voldoende ondersteund werden in hun noden.

Mensen ervaren de gastopvang positiever als ze zich goed ondersteund voelen

De aard van de steun die respondenten ontvingen speelde ook een rol. Meer respondenten duiden een positieve ervaring aan als ze administratieve ondersteuning en (ver)taalondersteuning kregen. Van wie die ondersteuning kwam, speelde ook mee. Als respondenten steun kregen van familieleden, de gemeente of het OCMW, waren ze beduidend positiever dan diegenen die geen steun kregen via deze kanalen. Andere mogelijke bronnen van steun, zoals de partner of het gezin, burens of andere gastgezinnen hadden een minder uitgesproken samenhang met de algemene ervaring van gastgezinnen.

We zien geen duidelijke samenhang met andere thema's die we bevroegen, zoals de plaats waar de Oekraïners verbleven (in dezelfde woning als het gastgezin of in een andere woning), de gezinssamenstelling van het gastgezin, het opleidingsniveau of het subjectieve inkomen van de respondent. Ook het al dan niet ontvangen van een financiële vergoeding voor de gastopvang speelde geen doorslaggevende rol. Bij de mensen die wel een vergoeding ontvingen, maakte het evenwel een verschil uit van wie deze vergoeding komt: de ervaring was positiever indien de opgevangen vluchtelingen een vergoeding betaalden, en minder positief wanneer die vanuit de gemeente of het OCMW kwam.

6.2 Een positief verhaal, maar met grenzen

Dit overwegend positieve verhaal verdient ook nuancering. Ten eerste beschouwde 16,5% van de deelnemers aan de bevraging de ervaring als eerder negatief of zelfs zeer negatief. Waar de gastopvang reeds afgerond was, ging dit zelfs om 34%.

Ten tweede is er de vraag naar de draagkracht van gezinnen. Uit de bevraging – die enkel de eerste maanden van de opvang omvatte en werd afgerond in augustus 2022 – komen ook een aantal signalen naar boven dat gastopvang erg veel vroeg van de gastgezinnen. Tabel 6.1 maakt dit concreet. Deze tabel toont bij elk item het percentage van de respondenten dat aangaf dat dit voor hen eerder wel of helemaal van toepassing was.

Uitspraak	Opvang is gestopt	Opvang is nog bezig	Alle respondenten
1. Door gastopvang te bieden, heb ik te veel verantwoordelijkheid op mijn schouders genomen	54,2 (77/142)	43,7 (196/449)	46,2 (273/591)
2. Ik voel me enthousiast over mijn dagelijkse taken als gastgezin	74,6 (106/142)	72,1 (323/448)	72,7 (429/590)
3. Als het nodig is, voel ik me in staat om mijn gasten steun te bieden	93,0 (132/142)	94,0 (422/449)	93,7 (554/591)
4. Wanneer mijn gasten het moeilijk hebben, kan ik niet gepast reageren	21,3 (30/141)	20,9 (93/446)	21,0 (123/587)
5. Mijn gasten en ik delen zonder problemen de ruimte in het huis	73,8 (104/141)	74,6 (334/448)	74,4 (438/589)
6. Mijn gasten en ik stemmen zonder problemen onze dagelijkse routines op elkaar af	56,0 (79/141)	72,8 (326/448)	68,8 (405/589)
7. Ik vind het moeilijk om het met mijn gasten eens te worden over de regels rond het samenleven	39,3 (55/140)	20,0 (89/445)	24,6 (144/585)
8. Sinds ik gastgezin ben, slaag ik erin genoeg tijd aan mezelf en mijn gezin te besteden	55,6 (79/142)	58,2 (259/445)	57,6 (338/587)
9. Door mensen op te vangen, heb ik het gevoel dat ik mijn privé- of beroepsleven opoffer	55,0 (77/140)	39,6 (177/447)	43,3 (254/587)
10. Door de taal heb ik grote moeilijkheden om te communiceren met de mensen die ik opvang	48,6 (69/142)	42,2 (189/448)	43,7 (258/590)

Uitspraak	Opvang is gestopt	Opvang is nog bezig	Alle respondenten
11. Mijn gasten en ik hebben een effectieve manier gevonden om taalbarrières te overwinnen	87,3 (124/142)	86,0 (387/450)	86,3 (511/592)
12. Ik heb moeite om contact te maken met mijn gasten vanwege culturele verschillen	26,6 (38/143)	13,4 (60/448)	16,6 (98/591)
13. Ik leer veel interessante dingen over de cultuur en gewoonten van de mensen die ik opvang	54,2 (77/142)	65,0 (291/448)	62,4 (368/590)
14. Ik kan rekenen op mensen om me heen om me te helpen met mijn taken als gastgezin	69,2 (99/143)	53,5 (239/447)	57,3 (338/590)
15. Ik heb niemand in mijn omgeving bij wie ik terecht kan als ik hulp of advies nodig heb	19,7 (28/142)	21,9 (98/447)	21,4 (126/589)
16. Mijn financiële situatie is sterk genoeg om voor mijn gasten te zorgen	81,8 (117/142)	79,0 (353/447)	79,7 (470/590)
17. Het ontvangen van mensen heeft een negatieve invloed op mijn levensstandaard	25,5 (36/141)	17,6 (79/448)	19,5 (115/589)
18. Voor ik met de opvang begon, kreeg ik vanuit de overheid of andere organisaties alle nodige informatie over hoe ik een gastgezin kon worden	42,0 (60/143)	33,3 (149/448)	35,4 (209/591)
19. Toen ik eenmaal begon met het ontvangen van mensen, stopten deze instellingen met mij te ondersteunen	36,6 (52/142)	26,4 (117/443)	28,9 (169/585)

Tabel 6.1: Beoordeling van de opvangervaring

Meer dan vier op tien van de respondenten erkende met de gastopvang te veel verantwoordelijkheid te hebben opgenomen. Dit percentage spoort met het aandeel respondenten dat aangaf dat ze er niet in slaagden genoeg tijd aan zichzelf en hun gezin te besteden. Ook had vier op tien het gevoel dat zij, door aan gastopvang te doen, hun privé- of beroepsleven, opofferden.

“Geen spijt dat ik het gedaan heb, maar had de emotionele complexiteit onderschat. Je haalt de oorlog ook letterlijk in huis.”

Tegelijk gaf maar liefst 73% van de respondenten aan enthousiast te zijn over hun dagelijkse taken als gastgezin. Over het samenleven zei 74% dat zij en hun gasten zonder problemen de ruimte in het huis deelden en 69% dat ze hun dagelijkse routines zonder problemen op elkaar afstemden. 144 respondenten vonden het moeilijk om het met hun gasten eens te worden over regels rond het samenleven. Ruim vier op tien ervoerde moeilijkheden om te communiceren met hun gasten door taalverschillen. Elders in de vragenlijst gaven 255 gastgezinnen aan dat minstens één iemand van hun gasten een beetje Engels kon. Veel respondenten gaven wel aan dat het niveau van het Engels zeer beperkt was. Tegelijk stelde 86% van de respondenten dat zij en hun gasten een effectieve manier hebben gevonden om taalbarrières te overwinnen. Digitale tools zoals bijvoorbeeld Google Translate waren hierbij een belangrijke hulpbron.

Vier op vijf vond hun eigen financiële situatie sterk genoeg om voor hun gasten te zorgen, wat ook overeen komt met het aantal mensen dat zei dat het ontvangen van mensen geen negatieve invloed had op hun levensstandaard.

Deelnemers aan de survey zagen culturele verschillen eerder als een verrijking dan als een moeilijkheid. Slechts bij 98 van de 591 die hier een uitspraak over deed, waren de culturele verschillen een drempel om contact te maken met hun gasten. Daar staat tegenover dat 368 (van de 590) respondenten aangaven dat ze veel interessante dingen leerden over de cultuur en gewoonten van de mensen die ze opvingen.

Meer dan 4 op 10 slaagt er niet in genoeg tijd aan zichzelf en het eigen gezin te besteden

Op veel vlakken is de beoordeling van de opvangervaring vrij gelijklopend bij respondenten waar de gastopvang al is gestopt en bij hen waar die nog bezig is. Toch zijn er ook een aantal opvallende verschillen, die ook overeenstemmen met de globale positievere beoordeling door respondenten die nog steeds gastopvang bieden. Zij geven – meer dan de andere respondenten – aan dat ze door de gastopvang veel interessante dingen leren over de cultuur en gewoonten van hun gasten. Ook blijkt het afstemmen van dagelijkse routines met hun gasten hier gemakkelijker te verlopen. Tegelijk geeft de groep waar de gastopvang al is afgerond beduidend vaker aan gerekend te kunnen hebben op mensen om hen heen bij hun taken als gastgezin (69,2%) dan daar waar de opvang nog loopt (53,5%).

Bij degenen waar de opvang al gestopt was, vonden in verhouding meer mensen het moeilijk om contact te maken met hun gasten vanwege culturele verschillen en afstemming te vinden rond de regels rond samenleven. Ook gaf hier meer dan de helft aan dat ze te veel verantwoordelijkheid op hun schouders hadden genomen of dat ze het gevoel hadden hun privé- of beroepsleven op te offeren door de gastopvang. Waar de opvang nog liep, was dit respectievelijk 43,7% en 39,6%.

6.3 Waar de opvang stopte

Van de respondenten die de survey invulden, was de gastopvang inmiddels al afgerond bij 157 personen. 148 onder hen gaven aan waarom de gastopvang was stopgezet. Bij ongeveer de helft hadden hun gasten een meer duurzame woonoplossing gevonden (zie tabel 6.2). Bij 15,6% keerden de opgevangen gasten terug naar Oekraïne of migreerden ze verder naar een ander land. Bij 16,9% gaven de gasten zelf aan dat ze wilden vertrekken.

Reden	Percentage	Frequentie
De gasten hebben een duurzame woonoplossing gevonden	46,6	69
De gasten zijn teruggekeerd naar Oekraïne	8,8	13
De gasten zijn teruggekeerd naar een ander land	6,8	10
De gasten wilden zelf vertrekken	16,9	25
De gasten zijn plots vertrokken zonder te zeggen waarom	2,0	3
De respondent was niet in staat om iemand te blijven opvangen	15,5	23
De respondent voelde er zich ongemakkelijk bij om iemand te blijven opvangen	13,5	20
Andere reden	23,0	34

Tabel 6.2: Redenen waarom reeds afgeronde gastopvang stopte (n=148)

Bij 1 op 4 eindigde de gastopvang door een gebrek aan ondersteuning of een ongemakkelijk gevoel

Bij één op vier eindigde de gastopvang door een gebrek aan ondersteuning of een ongemakkelijk gevoel rond de gastopvang bij de respondent. Al deze respondenten hadden elders in de survey aangegeven dat ze weinig tot geen ondersteuning had gekregen op diverse vlakken (o.m. administratieve ondersteuning, hulp bij het zoeken naar huisvesting, werk of onderwijs of het uitwisselen van ervaringen), terwijl zij hier wel nood aan hadden.

6.4 Engagements in de nabije toekomst

Gastgezinnen hebben zich sterk geëngageerd in de Oekraïense opvangcrisis. Maar zouden ze dit opnieuw doen, of zijn ze bereid om ook andere vluchtelingen met een andere nationaliteit op te vangen of andere engagements op te nemen? We vroegen naar hun motivatie om in de tweede helft van 2022 eventueel zich te engageren voor een aantal activiteiten (zie tabel 6.3):

- De opvang van de huidige gasten voort te zetten na de overeengekomen verblijfsduur (enkel voor die respondenten die op het moment van het invullen van de bevraging nog Oekraïense vluchtelingen opvingen)
- Na het vertrek van de huidige gasten, nieuwe vluchtelingen uit Oekraïne op te vangen
- Opvang te verzorgen voor nieuwe vluchtelingen uit andere landen dan Oekraïne, die de vluchtelingenstatus hebben verkregen
- Asielzoekers of migranten zonder papieren op te vangen, ongeacht hun vluchtelingenstatus
- Vrijwilligerswerk voor vluchtelingenorganisaties in België te verrichten
- Geld of goederen te schenken voor humanitaire corridors ten voordele van mensen op de vlucht voor oorlog
- Een petitie te ondertekenen om het opvang- en integratiebeleid in België te verbeteren
- Deel te nemen aan een openbare demonstratie of manifestatie om een humanere behandeling van vluchtelingen in Europa te vragen

De meerderheid van de respondenten waar de opvang nog liep (61,9%) was gemotiveerd om de opvang van hun huidige gasten nog verder te zetten na de overeengekomen verblijfsduur

Uitspraak	Opvang is gestopt	Opvang is nog bezig	Alle respondenten
1. De opvang van dezelfde gasten voortzetten na de overeengekomen verblijfsduur	nvt	61,9 (258/417)	61,9 (258/417)
2. Opvang van nieuwe vluchtelingen uit Oekraïne	31,3 (40/128)	38,2 (159/416)	36,6 (199/544)
3. Opvang te verzorgen voor nieuwe vluchtelingen uit andere landen dan Oekraïne, die de vluchtelingenstatus hebben verkregen	21,9 (28/128)	25,0 (104/416)	24,3 (132/544)
4. Asielzoekers of migranten zonder papieren op te vangen, ongeacht hun vluchtelingenstatus	9,4 (12/127)	15,9 (66/415)	14,4 (78/542)
5. Vrijwilligerswerk voor vluchtelingenorganisaties in België te verrichten	37,3 (47/126)	34,5 (143/415)	35,1 (190/541)
6. Geld of goederen te schenken voor humanitaire corridors ten voordele van mensen op de vlucht voor oorlog	64,3 (81/126)	58,8 (245/417)	60,0 (326/543)
7. Een petitie te ondertekenen om het opvang- en integratiebeleid in België te verbeteren	59,5 (75/126)	61,6 (255/414)	61,1 (330/540)
8. Deel te nemen aan een openbare demonstratie of manifestatie om een humanere behandeling van vluchtelingen in Europa te vragen	16,7 (21/126)	20,4 (85/416)	19,6 (106/542)

Tabel 6.3: Percentage respondenten dat 'eerder wel' of 'heel gemotiveerd' is voor engagementen tegen het einde van 2022

De meerderheid van de respondenten waar de opvang nog liep (61,9%), was "eerder wel" of "heel gemotiveerd" om de opvang van hun huidige gasten nog verder te zetten, nog na de overeengekomen verblijfsduur. Eén op drie zou ook bereid zijn om nog in 2022 nieuwe vluchtelingen uit Oekraïne opvang te bieden.

Een belangrijke nuance is dat we enkel vroegen naar de motivatie om deze activiteiten op te nemen tegen het einde van 2022. We hebben geen zicht op de motivaties op de langere termijn. Sommige respondenten die op deze vraag antwoordden dat ze hier eerder niet of zelfs helemaal niet gemotiveerd voor waren, nuanceerden dit.

“Voor ons is het een hele positieve ervaring geweest en nu gaan we zelf eerst even terug 'op plooi' komen want het is niet te onderschatten! Mogelijk kunnen we later nog mensen opvangen.”

Eén op vier is ook bereid om niet-Oekraïense vluchtelingen op te vangen. Voor de ruimere groep van migranten, los van hun verblijfsstatus, daalt deze bereidheid tot 14%. Voor het schenken van geld of goederen voor humanitaire corridors of het ondertekenen van een petitie rond het opvang- en integratiebeleid in België is 60% gemotiveerd, voor vrijwilligerswerk 35%.

Dit onderzoek laat zien dat een overheid die beroep doet op gastgezinnen, een verregaand engagement van deze gezinnen vraagt en verkrijgt. Bovendien is er heel wat bereidheid om ook na het afronden van de lopende gastopvang opnieuw een engagement op te nemen voor de mensen op de vlucht, zij het via gastopvang, zij het op andere manier. Dit geeft iedere overheid die gastgezinnen wil inschakelen een belangrijke verantwoordelijkheid. In het slothoofdstuk gaan we in op deze kwestie, vanuit de vraag hoe een duurzaam ondersteuningskader van gastgezinnen er uit kan zien.

7 Naar een duurzaam ondersteuningskader voor gastgezinnen

Op het moment dat we dit rapport afronden, is het begin december 2022. Ondertussen is de oorlog in Oekraïne zijn tiende maand ingegaan. Tot dusver zijn er in België ruim 60.000 attesten voor tijdelijke bescherming aan Oekraïense vluchtelingen uitgereikt. Na registratie konden zij een opvangnood aangeven, waarna Fedasil zocht naar een beschikbare plaats die paste bij hun profiel. Op die manier werden tot begin december 2022 ruim 15.670 personen doorverwezen naar opvang (Statbel, 2022). De gastopvang door burgers maakte hier een wezenlijk deel van uit.

Onze bevraging van de gastgezinnen vond plaats in de zomer van 2022. De context van de (private) opvang van Oekraïense vluchtelingen is inmiddels op verschillende vlakken veranderd. Het onderzoek startte tijdens een periode van acute vraag naar hulp van burgers, die werd gedragen door de campagne #PlekVrij. Deze oproep gebeurde in een context van beleidsmatige improvisatie om de plotse en sterke toestroom van Oekraïense vluchtelingen op te vangen. Er was geen plan voorhanden, waardoor overheden en andere maatschappelijke actoren moesten bricoleren om op korte termijn oplossingen te bewerkstelligen.

Dat veel particulieren bereid waren tot gastopvang was tekenend voor de solidariteit in de samenleving en noodzakelijk voor overheden die niet bij machte bleken om op korte termijn voldoende opvang aan te bieden. Tegelijk had deze gastopvang een sterk geïmproviseerd karakter. De beslissing van de EU om Oekraïners het statuut van tijdelijke bescherming voor ontheemden te verlenen, zorgde ervoor dat bestaande diensten en instellingen andere rollen en verantwoordelijkheden kregen. Zo zijn bijvoorbeeld niet alle OCMW's vertrouwd met het begeleiden van nieuwkomers die nog maar net in ons land zijn, de taal nog niet kennen en nog geen inburgeringstraject doorliepen of het ondersteunen van gastgezinnen. Ook Fedasil kreeg via het beheer van het noodcentrum Ariane een andere rol dan diegene die het normaal inneemt voor asielzoekers.

Ondanks de toename van de opvangcapaciteit voor Oekraïense vluchtelingen in de loop van 2022, onder meer door de bouw van enkele nooddorpen, is de opvangnood vandaag (eind 2022) nog steeds groot. Er blijven zich Oekraïense gezinnen aanmelden, maar er lijken minder nieuwe gastgezinnen bij te komen. Eind november 2022 zouden er volgens de Vlaamse huisvestingstool nog zo'n 5.300 Oekraïners bij gastgezinnen verblijven en een kleine 3000 in een tweede woning van particulieren. In hoeverre deze aantallen de reële gastopvang weerspiegelen, is niet duidelijk. Vermoedelijk vindt er ook gastopvang plaats die niet in deze tool geregistreerd is. Voor Brussel en Wallonië hebben we geen zicht op de huidige cijfers.

Er is een groeiend tekort aan structurele crisis-accommodatie

Er is een groeiend tekort aan structurele crisisaccommodatie. Waar de doorstroom vanuit het noodcentrum Ariane naar gastgezinnen, andere opvangplaatsen of woningen de eerste maanden relatief vlot verliep, is dat vandaag niet meer zo. Verschillende media berichten over de moeilijke doorstroom naar huisvesting, alsook de moeilijkheden die ontstaan bij de noodopvang in het Ariane-centrum (ADN, 2022; Radio 1, 2022; Struys, 2022).

De gewijzigde opvangcontext en de opvangcrisis die er vandaag is, maken de inzichten uit dit onderzoek nog relevanter. Lessen trekken uit de ervaringen van gastgezinnen die in 2022 hun huis openden voor Oekraïense vluchtelingen, is cruciaal om ook in 2023 van #PlekVrij een succes te maken. Steeds vaker weerklinkt de vraag of particuliere gastopvang ook in de toekomst een plaats kan krijgen in het opvangmodel van verzoekers om internationale bescherming of vluchtelingen, als een stukje van de oplossing voor de huidige opvangcrisis. Als slot van dit rapport brengen we daarom de hoofdlijnen van ons onderzoek samen, en reflecteren we – vanuit deze bevindingen, vanuit buitenlands onderzoek en vanuit de huidige opvangsituatie voor Oekraïense vluchtelingen – over de uitdagingen van een dergelijk model voor de korte en middellange termijn.

7.1 Enkele kernbevindingen

Wat leren we uit de gegevens van de 653 mensen uit gastgezinnen die de survey invulden?

De motieven van gastgezinnen zijn diffuus, maar een “morele plicht” springt er boven uit. Respondenten verwijzen veel naar humaniteit, solidariteit en empathie. Ze zeggen ook simpelweg gehoor te geven aan de oproep van de overheid en/of de overtuiging te hebben dat “de samenleving niet genoeg doet”. Uit de diversiteit aan antwoorden blijkt ook dat er geen gedeeld verhaal is waarom er hulp wordt geboden.

De algemene ervaring van gastgezinnen in België is positief. De overgrote meerderheid van de mensen in onze bevraging beschouwde hun ervaring als gastgezin van Oekraïense vluchtelingen als eerder positief tot zeer positief (83,5%, zie hoofdstuk 6). Maatschappelijk geïntegreerde opvang heeft dus wel degelijk potentieel.

Gastgezinnen bieden veel meer aan dan enkel onderdak. Via de opvang worden ze automatisch ook een buddy van hun gasten. Ze gaan aan de slag met heel wat ondersteuningsbehoeften van de mensen die ze opvangen, gaande van administratieve of praktische zaken tot emotionele steun. Acht op tien geeft materiële steun, vier op tien ondersteunt Oekraïense vluchtelingen ook financieel. Dat Oekraïense vluchtelingen tegen zaken aan lopen die nog niet goed geregeld zijn, kan de gastgezinnen dan ook zwaar vallen, omdat zij hun gasten hierbij proberen te helpen.

**De algemene
ervaring van
gastgezinnen in
België is positief**

Wat gastgezinnen doen of kunnen doen, hangt sterk samen met de ondersteuning die ze wel of niet krijgen. De woonkwestie is cruciaal voor de doorstroom van Oekraïense gezinnen, maar is vaak de hoogste drempel. Ook op diverse andere vlakken signaleerden de respondenten noden die, ondanks de beschikbare ondersteuning, onvoldoende ingevuld werden. Structurele ondersteuning van die noden van gastgezinnen is dan ook fundamenteel voor een succesvolle verderzetting van het model van gastopvang.

**Structurele
ondersteuning van de
noden van
gastgezinnen is
fundamenteel voor
een succesvolle
verderzetting**

7.2 Lessen uit omliggende landen.

Ons onderzoek naar de private opvangmogelijkheden van Oekraïense vluchtelingen staat niet op zich. Ook andere Europese landen deden beroep op opvangmogelijkheden bij particuliere burgers. De opvang van Oekraïense vluchtelingen door particuliere huishoudens was (en is) cruciaal om op korte tijd voldoende opvangplaatsen beschikbaar te kunnen stellen. Net zoals dit rapport de ervaringen van gastgezinnen in België onderzocht, zien we nu in andere landen, zoals Duitsland en Nederland, de eerste resultaten van bevestigingen opduiken. Ze helpen om de resultaten van dit onderzoek beter te kaderen, en om beleidsaanbevelingen sterker te onderbouwen.

Duitse onderzoekers deden een online bevestiging bij 3.251 (kandidaat-)gastgezinnen die geregistreerd waren bij #UnterkunftUkraine, een platform dat kort na de escalatie in Oekraïne werd opgericht. Ook zij rapporteren gelijkaardige positieve ervaringen: liefst 82% van de Duitse gastgezinnen was positief over hun engagement (Haller et al., 2022). Gezinnen met minder positieve ervaringen botsten op een gebrek aan duidelijke afbakening van verantwoordelijkheden en verwachtingen, of verdwaalden in het aanbieden van ondersteuning en vonden niet de weg naar noodzakelijke hulp die vluchtelingen nodig hadden. 80% van de Duitse gastgezinnen was bereid om dit in de toekomst opnieuw te doen. Net als in de Belgische survey, eindigde bij de meerderheid van de gastgezinnen de opvang omdat er een duurzame woonoplossing was (55%). Maar bij 20% van de gastgezinnen in het Duits onderzoek kwam er abrupt een einde aan de gastopvang door conflict, een precaire woonsituatie of door gebrek aan omkaderende steun.

Ook in Nederland vormde de opvang van Oekraïense vluchtelingen onderwerp van onderzoek. Onderzoekers focusten op de context van Rotterdam, waar ze 22 interviews afnamen met betrokkenen vanuit de gemeente, maatschappelijke organisaties, vluchtelingen en gastgezinnen. Daarnaast hielden ze een enquête onder Oekraïense vluchtelingen die werden opgevangen op een cruiseschip (de Gruijter et al., 2022). De Rotterdamse ervaringen van vluchtelingen en gezinnen waren heel divers. Positieve ervaringen van vluchtelingen hadden vaak betrekking op een warm onthaal en

praktische en emotionele steun. Ook de positieve ervaringen van gastgezinnen gingen over kennismaken en sociale betrokkenheid.

Negatieve ervaringen waren er ook. Als vluchtelingen particulier werden opgevangen door personen en op plekken die niet vooraf gescreend werden, kon dit leiden tot onveilige situaties. De Nederlandse onderzoekers wijzen er ook op dat de omstandigheden waarin particuliere opvang geboden wordt zich niet altijd lenen tot een lang verblijf, zeker bij een gebrek aan ruimte en privacy. De (onzekerheid over de) duur van het verblijf, bij zowel gasten als gastgezinnen, is dan ook een belangrijke risicofactor. Daarnaast leidden de sterk gestegen kosten voor levensonderhoud en energie tot zorgen bij een aantal gastgezinnen.

7.3 Nood aan een kader voor een duurzaam particulier opvangmodel

De gastopvang van de Oekraïense vluchtelingen kwam op zeer korte termijn van de grond. Kan private gastopvang verduurzaamd en structureel verankerd worden in het beleid en de regelgeving rond opvang en begeleiding? Is dit wenselijk? En hoe vermijden we dat de overheden hun verantwoordelijkheid doorschuiven naar burgers en gezinnen? We pleiten ervoor deze vraag niet louter te stellen vanuit de Oekraïense situatie, maar voor alle mensen die internationale bescherming nodig hebben.

Onderzoek van Ran en Join-Lambert (2020) rond gastopvang van vluchtelingen in Frankrijk (nog voor de Oekraïense oorlog) wijst op zowel voordelen als valkuilen van de opvang van vluchtelingen door particulieren. De voordelen liggen onder meer op het vlak van taalverwerving en het slaan van bruggen tussen diverse culturele groepen. Gastgezinnen nemen vaak ook een rol op bij toeleiding naar werk en leren. Er is ook een sterke impact op het gevoel dat de opgevangen vluchtelingen hebben erbij te horen. Toch zijn er ook valkuilen, onder meer rond een tekort aan onafhankelijkheid en een gebrek aan privacy. Ran en Join-Lambert roepen dan ook terecht op tot voorzichtigheid met het romantiseren van gastopvang als een “one for all”-oplossing.

We moeten er ons van bewust zijn dat met formalisering van de gastopvang drempels zullen worden opgeworpen. Dit zal de capaciteit van gastgezinnen wellicht niet verruimen. Tegelijk is het belangrijk om na te denken over een meer duurzaam kader, als overheden ook de volgende maanden en jaren beroep willen doen op particuliere opvang. Hiervoor schetsen we enkele basisvoorwaarden. We baseren deze op de bevindingen uit onze survey, aangevuld met inzichten uit andere onderzoeksprojecten en adviezen van nationale en internationale organisaties.

**Kan private
gastopvang verankerd
worden in het beleid
en is dit wenselijk?**

7.3.1 Werving vanuit een constructief en solidair verhaal

In de praktijk is de eerste randvoorwaarde voor een verduurzaming van gastopvang het garanderen van voldoende aanbod van burgers die gastopvang willen bieden. Uit onze data blijkt dat het engagement tot verdere opvang afneemt. Nog 60% van de deelnemers gaf aan (redelijk) bereid te zijn hun gasten verder op te vangen, nog een kleine 40% zou bereid zijn nieuwe mensen uit Oekraïne op te vangen en een 25% is bereid om vluchtelingen uit andere regionen op te vangen. Ook zien we dat de deelnemers geen eenduidige en duidelijke motivering kunnen aangeven voor de gastopvang. Wil private opvang een duurzaam en breed verankerd verhaal worden, zal het dus in eerste instantie belangrijk zijn om in te zetten op een breed solidair verhaal (cf. motivaties en framing). Het dient verder verkend te worden wat burgers precies motiveert, of er verschillen zijn in beleving tussen burgers met verschillende motivaties en of en hoe de motivatie versterkt kan worden bij de bredere bevolking.

7.3.2 Screening en matching

Om duurzame en kwalitatieve opvang bij gastgezinnen te verzekeren, is een voorafgaande screening van gastgezinnen en hun woning opportuun. Dit heeft een dubbele functie: enerzijds om de woonomstandigheden te onderzoeken en risico's op misbruik tegen te gaan, maar anderzijds ook om de draagkracht van kandidaat-gastgezinnen te bewaken. Een voorafgaande screening is ook een aanbeveling van het European Union Agency for Asylum (EUAA, 2022) en van de OESO (OECD, 2022).

Een betere kennis van de mogelijkheden van gastgezinnen maakt ook een betere afstemming tussen vraag en aanbod mogelijk, met een degelijke matching van gastgezinnen en gasten. Het European Union Agency for Asylum (2022) suggereert om hierbij minstens te kijken naar de gezinssamenstelling en het gezinsprofiel, de grootte van de woonst, het aantal slaapgelegenheden en de door het kandidaat-gastgezin en de vluchtelingen gesproken talen. Daarnaast is het ook wenselijk dat gastgezinnen een voorbereidingstraject kunnen doorlopen dat hen toelaat om de uitdagingen en het ondersteuningsaanbod beter te kunnen inschatten.

7.3.3 Aandacht voor temporaliteit

Particuliere opvang werkt beter als de vraag en taak afgebakend zijn in tijd en ruimte, zo stelt recent Frans onderzoek:

“A critical aspect raised from this research lies in the time duration for hosting refugees. [...] Existing research confirms that long-term stable accommodation facilitates refugees’ sense of belonging and security and access to social connection and public services, thence contributing to their independence for future integration. [...] However, some social workers involved in this research suggested that participating in long-term hosting can be a stressful process for both refugees and hosting families. Therefore short-term hosting might benefit refugees more. [...] (W)e posit that neither short-term nor long-term hosting is perfect. Social work practitioners need to know the pros and cons of both hosting patterns and how to apply them in practice.” (Ran & Join-Lambert, 2020, p. 471)

In hoeverre een duidelijke einddatum voor gastopvang een expliciete vraag was bij de gastgezinnen in onze survey, weten we niet. Verder onderzoek is hier nog aangewezen. Toch kunnen we stellen dat een engagement dat afgebakend is in tijd meer zekerheid en perspectief geeft. Tegelijkertijd vraagt dit een duidelijk perspectief na het verstrijken van deze periode, en aandacht voor een zorgzame voorbereiding van deze overgang met gasten en gastgezin. Opvang in gastgezinnen vereist dus een duidelijke inbedding in een ruimer en door de overheden gecoördineerd opvangbeleid, met garanties dat mensen vlot kunnen doorstromen uit gastgezinnen naar de reguliere woonmarkt wanneer een gastgezin en/of hun gasten het engagement willen afronden.

7.3.4 Een flankerend woonbeleid is cruciaal

Daarom wijst dit onderzoek – opnieuw – op de dringende nood aan flankerend woonbeleid in de gewesten. Er is geen perspectief voor gastgezinnen, noch voor gasten, als er geen duurzame woonoplossing in het vooruitzicht kan worden gesteld. Met de groeiende wooncrisis is dat allesbehalve een evidentie vandaag. De soms zeer moeizame doorstroom naar duurzame woonoplossingen vormt mee een knoop in de ketenaanpak van aankomst tot doorstroom. De gewesten nemen hier hun woonbevoegdheid onvoldoende op, zowel ten opzichte van Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen als voor erkende vluchtelingen die de collectieve opvang moeten verlaten. Tegelijk is er een algemeen probleem op de huurmarkt, en een tekort aan sociale huurwoningen.

**Particuliere opvang
werkt beter als de
vraag en taak
afgebakend zijn in
tijd en ruimte**

Ons onderzoek over de private opvang van Oekraïense vluchtelingen spoort met de bevindingen van eerder onderzoek van woonbegeleiding bij erkende vluchtelingen (D'Eer et al., 2019). Naast een tekort aan betaalbare en kwalitatieve woningen is er een tekort aan concrete beleidsondersteuning op het vlak van woonbegeleiding. Daardoor wordt dit in de praktijk – ondanks het feit dat dit geenszins de verantwoordelijkheid is van gastgezinnen – vaak opgenomen door burgers zelf.

7.3.5 Inzetten op sterkere ondersteuning van gastgezinnen

Uit ons onderzoek leiden we af dat een goede omkadering en ondersteuning van gastgezinnen het verschil kan maken. Gastgezinnen nemen immers meestal ook automatisch een ruimere ondersteunings- of buddyrol op voor hun gasten.

Duidelijke, gestroomlijnde en toegankelijke informatie voor gastgezinnen én mensen op de vlucht is hierbij cruciaal. Net zo belangrijk is een heldere taakverdeling tussen gastgezinnen, middenveld en overheden. Het is betekenisvol dat meer dan vier op tien van de respondenten aangeeft dat ze met de gastopvang te veel verantwoordelijkheid hebben opgenomen. Dit moet in de toekomst vermeden worden, willen overheden nog kunnen rekenen op deze informele solidariteit. Er is nood aan een kader dat bepaalt wat redelijkerwijze binnen het engagement van een gastgezin past en wat niet.

Ook is het aan te bevelen om in te zetten op ontmoeting tussen gastgezinnen om ervaringen te kunnen delen. De resultaten van zowel het Belgisch als het Duits en Nederlands onderzoek wijzen op deze behoefte aan uitwisseling. Training en intervisie voor gastgezinnen is cruciaal, geven ook Ran en Join-Lambert (2020, p. 471) aan:

“[T]o ensure a successful hosting process, systematic training for the participants prior to the hosting and ongoing supervision alongside the hosting are needed. Except setting up the principles for multi-stakeholders participating in the hosting, the training should also address major issues identified from previous hosting practices, such as training the hosting family members about how to take care of the hosted refugees' privacy and respect their independence during the cohabitation. The supervision ought to monitor the ongoing hosting projects in order to support both the hosted refugees and hosting families.”

Gezien de gelijkenissen tussen gastopvang en pleegzorg kunnen de ontmoetingsmomenten die Pleegzorg organiseert hier mogelijk inspirerend zijn. Ter vergelijking: Rotterdam houdt periodiek een zogenaamd 'gastgezinnen-café'. Op deze bijeenkomsten kunnen gastgezinnen vragen stellen en ervaringen uitwisselen (de Gruijter et al., 2022).

**Inzetten op
ontmoeting tussen
gastgezinnen om
ervaringen te delen is
aanbevolen**

Gastopvang heeft ook financiële implicaties. Voor ongeveer een derde van de respondenten is er een behoefte aan meer financiële steun. De survey werd afgenomen tussen 14 juni t.e.m. 18 augustus 2022. De gevolgen van de energiecrisis en hoge inflatie waren nog maar beperkt voelbaar. We werpen de vraag op of gastgezinnen – naar analogie met pleegzorg – recht zouden moeten krijgen op een financiële vergoeding, en onder welke voorwaarden. Vandaag zijn er grote verschillen tussen gastgezinnen naar vergoeding, afhankelijk van de manier waarop het OCMW het equivalent leefloon toekent of van afspraken tussen gastgezin en gasten.

7.4 De opvang van Oekraïense vluchtelingen: een blik op morgen

Zolang de oorlog voortduurt, zal er voor vele Oekraïense gezinnen een nood aan opvang blijven. Het ziet er naar uit dat de periode van tijdelijke bescherming van Oekraïense vluchtelingen onder de Ontheemdenrichtlijn na maart 2023 verlengd zal worden. Dit maakt het voor alle opvanglanden, en dus ook voor België, noodzakelijk om zich voor te bereiden op een mogelijk langer verblijf van Oekraïense ontheemden, en voor een deel van de vluchtelingen misschien zelfs op een definitief verblijf. Rekening houdend met de onzekere bewegingen van instroom, integratie en terugkeer, is het belangrijk na te denken hoe overheden gastgezinnen kunnen ondersteunen die opvang willen blijven bieden.

Voor Oekraïners die blijven, is het belangrijk dat overheden blijven werken aan het verhogen van zelfredzaamheid. Dat betekent dat het Agentschap Inburgering en Integratie stappen dient te nemen om ook formele sporen op te zetten in NT2-opleiding met attesten. Hetzelfde geldt voor het taalaanbod en dito vorming op de werkvloer, aangezien een aantal mensen zich al de facto op de arbeidsmarkt bevindt. Tegelijk dienen sporen en beleid te worden opgezet voor de begeleiding bij eventuele terugkeer naar Oekraïne voor zij die dat wensen en kunnen.

Zolang de oorlog duurt, zal er nood aan opvang zijn

7.5 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit rapport schetst een tussentijds beeld van de opvang van Oekraïense vluchtelingen bij gastgezinnen in België medio 2022. Verder onderzoek is nodig om de ervaringen van gastgezinnen te verfijnen. Enerzijds vermoeden we dat in onze survey de gastopvang vanuit de Oekraïense diaspora voor een deel onderbelicht blijft, wellicht omdat we een deel van die Oekraïense gezinnen of burgerinitiatieven onvoldoende bereikten. Verder onderzoek naar de solidariteit binnen deze diaspora kan een waardevolle aanvulling geven op onze bevindingen. Anderzijds pleiten we voor verdiepend kwalitatief onderzoek omtrent de ervaringen van gastgezinnen. Dit laat toe om een aantal bevindingen uit de survey verder uit te diepen – en in beeld te brengen hoe opvang evolueert wanneer de opvangperiode langer wordt.

Een tweede focus die we naar voren willen schuiven, zijn de ervaringen en ondersteuningsvragen van Oekraïense vluchtelingen bij gastopvang. In de survey kregen we die slechts indirect in beeld, vanuit de antwoorden van de opvanggezinnen. De inschatting van de gastgezinnen levert waardevolle informatie op over de noden van Oekraïense ontheemden. Toch is vervolgonderzoek bij de opgevangen Oekraïense vluchtelingen zélf noodzakelijk om een beter beeld te krijgen van de ervaringen en noden van mensen die door particulieren worden opgevangen.

Tot slot, naast de gastgezinnen hebben ook (lokale) besturen, diensten en instellingen een grote rol gespeeld bij het uitrollen van #PlekVrij en de ondersteuning van Oekraïense ontheemden en de vele vrijwilligers die hen omkaderden. Hoe pakten deze organisaties de uitzonderlijke situatie aan? Welke lessen vallen hieruit te trekken, zowel voor de verdere opvang en ondersteuning van Oekraïense vluchtelingen als voor een eventuele verankering van gastopvang in een toekomstig beleidsmodel? Welke rol kunnen sociaalwerkorganisaties opnemen in een meer geformaliseerd kader rond gastopvang?

Verder onderzoek is nodig om de ervaringen van gastgezinnen te verfijnen

Vermits gastopvang van Oekraïense vluchtelingen een Europees fenomeen is, pleiten wij voor een Europees-vergelijkend perspectief voor al deze onderzoeksvragen. De huidige opvangcrisis voor Oekraïense vluchtelingen – én voor andere verzoekers om internationale bescherming – maakt het noodzakelijk om te zoeken naar innovatieve antwoorden op de opvangnoden van vluchtelingen, en op de opvangverplichtingen die de Belgische en andere Europese overheden hebben. Een beroep op gastgezinnen kan – mits een sterke en structurele ondersteuning – een onderdeel zijn van een opvang- en asielbeleid dat op een meer humane en duurzame wijze vluchtelingen kan opvangen.

Gastopvang kan een onderdeel zijn van een humaan en duurzaam opvang- en asielbeleid

Overzicht van figuren en tabellen

Hoofdstuk 3. Wie zijn de gastgezinnen en wat drijft hen?

Tabel 3.1: Leeftijd respondenten.....	35
Tabel 3.2: Grootte van het gastgezin (zonder gasten)	36
Figuur 3.1: Huishoudtypes gastgezinnen	36
Figuur 3.2: Hoogst behaalde diploma respondent	37
Figuur 3.3: Inschatting toereikendheid van het netto-inkomen van de gastgezinnen...	38
Figuur 3.4: Geografische spreiding van de gastgezinnen in de survey.....	39
Tabel 3.3: Verdeling gastgezinnen per provincie.....	40
Tabel 3.4: Motivaties voor particuliere opvang	43

Hoofdstuk 4. Wat houdt gastopvang in?

Figuur 4.1: Verdeling van de Oekraïners die in België het statuut van ontheemde kregen naar leeftijdsgroep.....	47
Figuur 4.2: Leeftijd en gender van de opgevangen vluchtelingen.....	47
Figuur 4.3: Overeenkomsten tussen het gastgezin en de gasten	48
Figuur 4.4: Maand van aankomst van de gast(en) in het gastgezin	50
Figuur 4.5: Aantal tijdelijke beschermingscertificaten.....	50
Figuur 4.6: Maand van stopzetting van de gastopvang.....	51
Figuur 4.7: Verwachte opvangduur bij de respondenten die vooraf een idee hadden over hoelang ze de vluchtelingen wilden opvangen	52
Figuur 4.8: Gemaakte afspraken tussen gastgezinnen en gasten.....	54
Figuur 4.9: Geboden ondersteuning door het gastgezin	55

Hoofdstuk 5. Ondersteuningsnoden en bronnen van steun

Figuur 5.1: Ervaren ondersteuningsnoden vanuit het gastgezin	59
Figuur 5.2: Steunbronnen van gastgezinnen	62
Figuur 5.3: Ontvangen steun	66
Figuur 5.4: Ondersteuning waaraan respondenten meer nood hebben	67
Figuur 5.5: Ondersteuningsbehoeften van de gasten	70

Hoofdstuk 6. Hoe beoordelen gastgezinnen zelf hun ervaring?

Figuur 6.1: De globale ervaring van respondenten met het opvangen van Oekraïense vluchtelingen.....	71
Figuur 6.2: Percentage positieve ervaring naar mate dat de afspraken werden nageleefd	72
Tabel 6.1: Beoordeling van de opvangervaring	75
Tabel 6.2: Redenen waarom reeds afgeronde gastopvang stopte	78
Tabel 6.3: Percentage respondenten dat 'eerder wel' of 'heel gemotiveerd' is voor engagementen tegen het einde van 2022	80

Literatuur

- ADN. (2022, October 24). Al bijna 60.000 Oekraïners kregen tijdelijke bescherming in ons land, probleem qua huisvesting wordt steeds acuter. *hln.be*. <https://www.hln.be/binnenland/al-bijna-60-000-oekrainers-kregen-tijdelijke-bescherming-in-ons-land-probleem-qua-huisvesting-wordt-steeds-acuter~af95c240>
- Beeckmans, L., & Geldof, D. (2022). Reconsidering the interrupted housing pathways of refugees in Flanders (Belgium) from a home-making perspective: A policy critique. *Housing Studies*. <https://doi.org/10.1080/02673037.2022.2102155>
- Clary, E. G., & Snyder, M. (1999). The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science*, *8*(5), 156–159.
- de Gruijter, M., Sikkema, M., & Yohannes, R. (2022). *De opvang van Oekraïense vluchtelingen in Rotterdam: Ervaringen en uitdagingen*. Kennisplatform Inclusief Samenleven.
- D'Eer, L., Robeyns, L., & Geldof, D. (2019). *Capteren en ontsluiten van inspirerende praktijken inzake werken met vrijwilligers bij woonondersteuning van vluchtelingen: Onderzoeksrapport*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen, hogeschool Odisee.
- EUAA. (2022). *Private accommodation for displaced persons from Ukraine: Practical guides and tools*. European Union Agency for Asylum (EUAA).
- Fournier, K., Van Acker, K., Geldof, D., & Heyerick, A. (2022). *Kind zijn in een asielcentrum: Kansen versterken voor gezinnen na de vlucht*. Acco.
- Geldof, D., Van Acker, K., Loosveldt, G., & Emmery, K. (2022). *Gezinnen na migratie: Hulpverlening en gezinsbeleid in een superdiverse samenleving*. Garant Uitgevers.
- Groeninck, M., Meurs, P., Geldof, D., Wiewauters, C., Van Acker, K., De Boe, W., & Emmery, K. (2019). *Veerkracht in beweging. Dynamieken van vluchtelingengezinnen versterken*. Garant.
- Haller, L., Uhr, T., Frederiksen, S. E., Rischke, R., Yanasmayan, Z., & Zajak, S. (2022). *New platforms for engagement: Private accommodation of forced migrants from Ukraine* [Working paper]. German Center for Integration and Migration Research (DeZIM).
- OECD. (2022). *Housing support for Ukrainian refugees in receiving countries*. OECD Publishing.
- Radio 1. (2022, November 23). Opvangcrisis voor Oekraïners blijft groot: “Het probleem zit in de doorstroming.” In *De Ochtend—Radio 1*. <https://radio1.be/luister/select/de-ochtend/opvangcrisis-voor-oekrainers-blijft-groot-het-probleem-zit-in-de-doorstroming>
- Ran, G. J., & Join-Lambert, H. (2020). Influence of family hosting on refugee integration and its implication on social work practice: The French case. *European Journal of Social Work*, *23*(3), 461–474.

#PlekVrij

Roblain, A., Hanioti, M., Paulis, E., Van Haute, E., & Green, E. G. T. (2020). The social network of solidarity with migrants: The role of perceived injunctive norms on intergroup helping behaviors. *European Journal of Social Psychology, 50*(6), 1306–1317.

Schrooten, M., Gérin, E., Schmaal, D., Verbeeck, E., & Deleu, H. (2020, June 10). Verborgen thuisloosheid: 'Het huis waar ik slaap is geen thuis.' *Sociaal.Net*. <https://sociaal.net/achtergrond/verborgen-thuisloosheid/>

Schrooten, M., Thys, R., & Debruyne, P. (Eds.). (2019). *Sociaal schaduwwerk. Over informele spelers in het welzijnslandschap*. Politeia.

Schrooten, M., Withaecx, S., Geldof, D., & Lavent, M. (2015). *Transmigratie. Hulp verlenen in een wereld van superdiversiteit*. Acco.

Statbel. (2022). *Ontheemden uit Oekraïne / Statbel*. <https://statbel.fgov.be/nl/visuals/oekraïense-ontheemden>

Struys, B. (2022, October 24). Wat is er gebeurd met #plekvrij en de nooddorpen voor Oekraïners? 'Steeds meer mensen staan plots ongepland voor de deur.' *demorgen.be*. <https://www.demorgen.be/gs-bf2b8d1e>

UNHCR. (2022). *Ukraine Refugee Situation*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VVSG). (2022). *Vluchtelingen uit Oekraïne: Recht op OCMW-steun*. <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/ocmw-dienstverlening>

Vlaamse Taskforce Oekraïne. (2022). *Vlaanderen helpt Oekraïne: 1e uitvoeringsrapportering*. Vlaamse Taskforce Oekraïne.

Willems, A., Cardoen, S., & Vanhelden, V. (2022, February 24). Liveblog—Oekraïense president Zelenski kondigt algemene mobilisatie af en spreekt over 137 doden. *vrtnws.be*. <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2022/02/24/liveblog-oekraïne-rusland/>

Onderzoekscentrum Sociaal Werk

Warmoesberg 26, 1000 Brussel

www.odisee.be/onderzoekscentrum-sociaal-werk

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek

 facebook.com/gezinswetenschappen

 [@gezinswetensch](https://twitter.com/gezinswetensch)

kcgezinswetenschappen.be | odisee.be

